

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

KISFALUDI

KISFALUDY SÁNDOR

MINDEN MUNKÁI.

KISFALUDI

KISFALUDY, SÁNDOR

MINDEN MUNKÁI.

KIADTA

TOLDY FERENC.

HATODIK KÖTET.

PESTEN.

HECKENAST GUSZTÁV TULAJDONA.

1847.

838288 - 230

EREDETI
MAGYAR JÁTÉKSZIN.

TEKINTETES ZALA VÁRMEGYÉNEK.

Árpád apánk s bajnok ősök
Által szerzett hazánknak,
Jó s bal sorsban tiz századot
Már felül élt anyánknak
Nemes tagja, lelkes Zala!
Pompás Badacsonyoddal,
Marhás, vadas Bakonyoddal!
Halas Balatonoddal!
Szülő földje magyaroknak,
Kik csillagokként ragyognak
Nevek s tettek hirében,
Az idő nagy könyvében!

Itt hegyeken romladozó
Váraidnak omléki,
Ott a nádos bozótokban
Sülyedezők dőléki
Hirdetik a jelesekét,
Kik kebledben laktanak,
S hazánkért és törvényinkért
Dicsőn éltek s haltanak.

A nemzeti lelkeségnek ,
 Erőnek és tehetségnek
 Ezen roppant hajléki ,
 Most a szelek játéki !

Zrínyi — erős , nemes törzsök
 Hazánk nyugti szélében ,
 Dús értékben és erőben ,
 Nagy szívben és elmében ,
 Itt támasztá , őrzé s tartá ,
 Nyugotnak és keletnek
 Ijedelem, birodalmát
 A királynak s nemzetnek.
 „Ne bántsд hazám s nemzetemet !
 Ne bántsд felkent fejedelmemet !“
 Ez völt szava s érzése ;
 S rettenet bajvégzése.

Zrínyi ! a hány , annyi csillag
 A hazának egében ,
 Mert mindegyik más oldalról
 Jeles maga nemében :
 Zrínyi ! a hős és hadvezér
 A harc vészés dühében ,
 S Violának éneklője
 Itthon szelid békében ,
 Dicső példa , mint szaggatja
 Árpád jelesb hős magzatja
 A borostyánt szablyával ,
 S váltva elmés lantjával.

Zrínyi ! ama Leonidas,
 Kit, valamig meg nem áll

A nap, hold s a szárnyas idő ,
A föld tisztel és csudál ;
S Festetics György, kiben az ész
Minden színű fáklóját
Meggyújtá , hogy világával
Dicsőítse hazáját ;
S több nagy magyar , lelkes Zala,
Kebledben terem vala ;
Te termékeny érdemben ,
Mind férfi-, mind nőnemben !

Bár az idő és történet
A magyart megzavarta ,
S néhol ősi természetét
Gyökérből kicsavarta ;
Ha nemzeti életedet
Tetteidben vizsgálom ,
Tebenned az ős tulajdont
Még divatban találok.
Ha van egy két számkivetett ,
Kit a kor megvesztegetett ,
Szenvedjük el azókat ,
Mint kimarúlt tagokat.

„Ne bántsđ hazánk s nemzetünket,
Törvényünket , házunkat !
Ne bántsđ felkent fejdelmünket,
Ne bántsđ szabadságunkat !
Szentség mind ez mielőttünk ,
Érdem s erő szerzette ;
S a miképen megszerzödtünk ,
Élünk , halunk érte.

Nyolc század megbizonyítja,
Törvényünk mint boldogítja
A királyt mint fejünket,
Nemzetet mint testünket.“

Imigy érzél s gondolkodál —
Kébelben s agyvelőben,
Hazafiság forrván s égvén
Jó s bal sorsban s időben —
Lelkes Zala! mindenkor hiv
A királyhoz, hazához,
Ősi nyelvhez és törvényhez,
S Árpád alkotványához.
Nemes tagja az egésznek!
Dicső példa minden résznek!
Addig erős az egész,
Mig öszvetart minden rész.

Nem halt ki még Zrínyi lelke
Zrínyi szülőföldjéből;
Békességben, háborúban
Kitünt minden tettéből.
Büszkén mondlak, nemes Zala,
Én is szülőföldemnek,
Sorsjáték ez; de legyen bár,
Örömmérés szívemnek;
Szívemelő nagy érzelem,
És mindenkor sorskegyelem,
Jeles körben születni,
S földpályát ott élhetni.

Tí, Balaton környékének
Szép természetjátéki!

Tí tündéres Badacsonynak
 Kény s kedvtöltő emléki!
 Tí, lelkesebb ősök-lakta
 Százados váromlékok!
 Te Bakonynak rengetege,
 Borzasztó vad árnyékok!
 Tí, mint egy dús képzeletnek,
 Mint egy varázs természetnek
 Lelkesb teremtsései,
 S ritkább tüneményei!

Elmémet tí ragadátk
 A képzelet szárnyain
 A költsék országába,
 Nyelvünk harsány hangjain;
 Szívemet tí merítétek
 A kívánat lángjába,
 Sovárgót és emésztődöt
 Az érzemény árája;
 S az előkor nagy képével,
 S elhúnyt ősink emlékével
 Keblem, agyam megtelvén,
 Éneklőtök lettem én.

A színjáték, e hív tükre
 Az emberszív s léleknek,
 S e szikrákból fellobbanó
 Jó és gonosz tetteknek,
 E rajzatja a jó, szép s nagy,
 A rút s gonosz képének,
 Legszebb s hasznosb találmánya
 Az emberi elmének.

Hátra ebben a magyar még!
 E már mélyen érzett szükség
 Csekély pótolására,
 Fellépek a pályára:

S egy képet a múlt időnek
 Veszélyt hozott évből;
 S egy képet a jelenkornak
 Vészes történetiből,
 Állítok itt nemzetemnek
 Elejbe színjátékban,
 A mennyire a valóság
 Megjelenhet árnyékban;
 Hogy hazánkat s fejdelmünket,
 Magunkat és tűzhelyünket
 Tanulhassuk védeni,
 S veszélyektől menteni.

Zala! kiben olthatatlan
 Tűz gyanánt ég figyelem
 A hazára és közjóra,
 Ezt tenéked szentelem.
 Vegyed igaz érdemidnek
 Méltó tiszteletéül;
 Vedd fiúi szeretetem
 S hálám örök jeléül!
 Fogadjátok elmemívem,
 Mellyet nyújt, im! magyar szivem,
 Bátyáim és öcséim!
 Húgaim és nénéim!

IV.

KUN LÁSZLÓ.

HISTORIAI DRÁMA ÖT FELVONÁSBAN.

Vbi non adest pudor, nec cura iuris,
sanctitas, pietas, fides,
Haud stabile regnum est.

Seneca.

S Z E M É L Y E K.

- IV. László. Kún Lászlónak nevezett magyar király.
 Kún Erzsébet. Lászlónak anyja. V. István királynak
 meghagyott özvegye.
 Izabella. Ifjú királyné. IV. Lászlónak hitvese. Károly
 sicíliai királynak leánya.
 Ilmur János. Esztergomi érsek.
 Mize. Nádorispány. Megkeresztelkedett bolgár.
 Lize. A nádornak testvére. Keresztény. László király-
 nak meghittje.
 Ubul. Magyar zászlós úr.
 Lóránd. Sopronyi ispány.
 Boksa. Magyar vitéz úr. A híres Mic bán Simonnak
 nemzetségéből.
 Uzd. Magyar nemes ifjú. Izabella királynénak barátja.
 Budur. Megkeresztelkedett kún. Erzsébet királynénak
 meghittje és kincstartója.
 Alpár. } Kún fejedelmek. Keresztények.
 Uzu. }
 Édua. László királynak kedvese, második felesége;
 kún fejedelmi vérből. Keresztény.
 Miklós. Éduának testvére. Keresztény.

Árbuc. } Kún főemberek. Éduának rokoní.
Turtul. } Pogányok.
Kemencse }
Ajda. } Nogár fejedelemleányok. Pogányok.
Mandula. } László királynak ágyosi.
Gunda. Magyar nemes özvegyasszony. Izabella királynénak barátnéja.
Zongor Péter. Elszegényedett öreg magyar nemes.
Endre. Annak fia.
Lanka. Annak leánya.
Sípos. Juhász.
Egy udvarnok.
Egyházi, világi főrendek.
Vadászok. A királynak kísérei.
Hajdúk. A nádornak fegyveresi.
Kún rablók.

(Történt 1290-ben, több helyeken.)

ELSŐ FELVONÁS.

(Buda. A királyi vár. Erzsébet királyné szobája.)

ELSŐ JELENÉS.

Erzsébet királyné. Budur.

(Budur épen belép.)

Budur.

Pénzt hoztam, asszonyom! tegyed
 A többihez vas zár alá:
 Ragyogó arany, habzó ezüst.
 Hív és serény szolgálatom díjába légy
 Koronás fiadnál, a királynál, hathatós,
 Kegyes segédje, pártfogója csak
 Nem rég emelkedő nememnek! ez
 Alázatos kérelmem, asszonyom!

Királyné.

A jó szerencse hoz, Budur!
 Kell ez valóban: sokba tellenek
 A kún atyafiak; sok és nehéz

Gondomba , és pénzembe mennyibe
 Került s kerül , látod magad,
 Kicsapni vágyó bősze indulatjokat
 Zabolázni , főképen miolta most
 A bíboros Filepp , ez a
 Békének adáz angyala,
 A szent keresztségnek vizét
 Ontván reájok , megzavarta és
 Természetekből őket úgy kiforgatá.
 A pénz s ajándék ír s olaj gyanánt
 Le tudja csillapítani szívek habjait.
 Egyéberánt lesz gondom arra , hogy
 Fiamnak engedő , kegyes
 Természetéből én neked s egész
 Nemednek is kövér kegyelmeket
 Zsaroljak , a mennyit lehet , mennél előbb.
 Mennyit hozál most?

B u d u r .

Tízezerre megy.

K i r á l y n é .

László az anyját, hitvesét
 István felejtve nem hagyák.

B u d u r .

De, asszonyom! ne úgy tekintsd te ezt,
 Mint gazdaságodnak gyümölcseit
 Jóságaidból! Nem csupán csak ott szedém
 Ezt öszve. Ott, hol magyarok

Sáfári jószágodnak ott , még több kerül;
 Mert az tagadhatatlan : a magyar
 Hív és igaz ; de véreink ,
 A kúnok , engedd meg kimondanom ,
 Kegyelmeiddel visszaélnék és
 Minden tiédet úgy tekintik ők ,
 Valamint velek közöst. Magoknak mindenütt
 Többet tulajdonítanak , mint a miket
 Beadnak ; és mellette még
 Nyúzzák is a szegény paraszt földművelőt.
 Azért , kegyelmes asszonyom , lanácsom az :
 Akármi más módot találj
 Őket segítni. Így maholnap semmi sem
 Marad magadnak , jó s kegyes!

Királyné.

Igazán beszéllesz : messze űzik ők
 Jóságomat. Tördelni kezdik ők
 A fát vadúl, hálátlanúl ,
 Melly csak nekik termett s terem gyümölcsöket.

B u d u r.

S hát nem csupán jószágaidból jön s jöhet
 A pénzed , asszonyom !

(Csalfán mosolyogva.)

Sok úton szármozik

Ez a kezünkbe ; példaképen : itt , vagy ott
 Egyháziak , világiak közül
 Egy úr , megúnván fénytelen , kicsiny, szegény

Helyheztetését, már ragyogni, vagy
Gyarapodni kívánván, kövér, fényes, magas
Hivatalra, tisztre vágy; amott egy másik úr
Törvényt, igazságot keres

A kúnok ellen, a kik őt megtépdelék;

S én vagy magam, vagy emberem

Által fülébe súgom a módot, miként

Talál igazságot, kegyelmet általad.

(Kezével fizetést jelentvén.)

Így szerzem én tenéked, asszonyom,

Ha nem csorogva is, csepegvé pénzedet.

Sok főtörésbe, nyughatatlanságba, sőt

Veszélybe is kerül gyakorta e dolog;

Alázatos szolgál azonban csak

Ímígy felelhet meg parancsaidnak és

Kívánatidnak — furcsasággal. Mit teszünk?

Királyné.

(Megzavarodva.)

A mód nem illendő, se nem nemes;

De mit tegyünk ezen szorúlt,

Nyavalyás időben? Engem a magyar

Nép nem szeret, mert kún vagyok,

S olly gyengo, a ki népemet nem hagyhatom.

A kúnok itt, úgy, a miként

Cselekesznek, el nem tűrhető; sok a mi sok,

S a vége rossz lehet. Fiamban én

Nem bizhatok; sőt róla és javára is

Tanácsos eszmélkednem a bizonytalan,

S tán balra üthető jövő
 Időre nézve. S ez legyen,
 S talán lehet mentségem énnekem.
 Szorgalmad és szolgálatod bérét utóbb
 Azon szerencsés óra hozza meg,
 Melly nem sokára már nyakára hág
 A pártütő Ivánnak és a többinek.
 Azoknak a királyi kincstárt illető
 Javaikban én is részt veszek,
 Reménylem, és te részt veendesz általam.
 Így mossa és enyhíti borral, s illik is,
 A háladó kéz a serény gyors lábokat.

B u d u r.

Köszönöm, királyném asszonyom!
 (Titkos örömmel.)

Most új nyomát lelém megint
 Egy bőv aranybányának, és pedig
 Nem messze. Ez, reménylem, ontja majd
 Az aranyt, ezüstöt s a mit a világ
 Kincsnek nevez: gyémántokat, rubintokat.

Királyné.

(Kíváncsi örömmel.)

Hol és miként?

B u d u r.

A vácsi s pécsi volt,
 És most Filepp által kimart, kiátkozott
 Két püspök; esmered talán
 Rosz híreikből Jóbot és Haábot?

Királyné.

Esmérem és gyűlölöm a két nagy gonoszt.
Túlmentek ők az emberi
Alávalóságnak gyalázatos
Határain: rabló vadak
És fajtalan barmok, nem emberek.

Budur.

Püspök szeretne lenni mindenik megint.
Vérig kifejvén és lenyírvén bőrig ők
Juhaklokat, feszes lehet
Erszények. Én majd biztatom
Őket reménnyel, s nyírem és fejem
Mellette, a mint csak lehet;
S ha lelki pásztor nem lehet (ne is legyen)
Többé belőlök, hát Filepre vessenek.

Királyné.

S mi hírt kapál most több felé
Jártodban?

Budur.

Albert Ausztriának hercege

Igen szerencsés volt Iván gróf ellen; és
Nagy része már övé Pozsony, Soprony, Mosony
S Vas vármegyéknek.

Királyné.

Jól esik:

Mert már nem esmert ő urat törvényt maga
Felett. Ohajtanám, hogy úgy

Történne a felső latorral is,
Trencsényi Mátéval.

Bud ar.

Nem úgy

Veszi ezt fel a magyar, ki a királyt
Okozza: őrajt múlt el, úgymond, a dolog.
Izabella sorsán nagy s igen nagy részt veszen
Minden magyar. László királyt vádolja, és
Nyilván gyalázza Éduát.

Királyné.

Nehéz dolog valóban a szív lángoló
S gyakorta elkapó érzelminek
Mértéket és határt szabhatni, egy tüzes,
Szerelmes ifjúnak kivált, milyen fiam.
Ki fogja a tűznek parancsolhatni, ne
Égjen, legyen hideg? De köztünk szólva: én
Nem is csudálom, hogy fiam
A lángoló, szerelmes Éduát,
A kellemesbet, szebbet, inkább tudja így
Kedvelni, mint sem azt, ki egy klastrom dohos,
Unalmas és komor magányából csalárd
Erővel a kezére köttetett.
Nem szült szerelmet még soha
Az erőszak. Én nem mondom ezt azért, mivel
Hogy kún vagyok s melyekben is kún vér do-
bog,
Nincs mások a kún asszonyoknak, úgy hiszem:

Édes szerelmet, bájos életet
 Lehell ezeknek lángvalójok. Édua
 Kivált, gyönyörű remekje a szépségnek. Egy
 Nögerliceként búsong s nyög ő László után.
 Beszélj! mi hírt hallál fiam felől?

B u d u r.

Ne vedd, kegyelmes asszonyom, balúl,
 Ha, a mi nem keresve is fülembé jött,
 Számból veszed: mert vád királyom ellen, és
 Rosz hír hozója lenni, hálátlan dolog.

K i r á l y n é.

Bátran beszélhetsz énelöttem; Édua
 Előtt maradjon csak titok.
 Elgondolom felőle, milyen csélcsapó:
 Egy állhatatlan lepkeként szállong megint
 Egyik virágról más virágra. Hah!

B u d u r.

Most egy korig három nogár leány
 Tudá lekötni kényeit.
 Mint hallom, Ajda, Kupcsa, Mandula,
 Gyönyörű virágok, a nogár kert díszei.
 De gondolom, hogy már megúnta őket is:
 Útban vagyon Buda felé.

K i r á l y n é.

Jó, hogy jön ő:

Mert szív-szakadva várja Édua.

Miolta öszvekeltek, ez

Úgy félti Lászlót, hogy kimondhatatlan. Én
 Nem nyugszom addig most, Budur,
 Míg még Csepelt is birtokomba nem
 Keríthetem, hogy nemzetem
 Virágzását itt közel láthassam.

B u d u r.

Oh!

Adná meg isten! Szép —

(Egy udvarnok jön.)

U d v a r n o k.

Királyném, asszonyom!

Néhány magyar nemes, van egy órája már,
 Hogy várja béeresztetését. Mit tegyek?
 Itt vannak a csarnokban. Ásítóznak és
 Itt zúgolódnak ellenünk. Alpár s Uzú
 Fejedelmek is most érkezének. Mit tegyek?

K i r á l y n é.

Mit akarnak a magyarok énvelem?
 Nincs itthon a király. Idézd
 Holnapra, vagy máskorra őket. Jól megérts!
 Alpár, Uzú hadd jöjenek.

U d v a r n o k.

(Magában.)

Gondoltam ezt.

Szidják, tudom, kún lelkemet megint.
 Most kún világ van itt Budán.
 (Elmegyen. Utána mindjárt belépnek a kún fejedelmek
 Alpár és Uzú, kún öltözetben.)

MÁSODIK JELENÉS.

Erzsébet királyné. Budur. Alpár. Uzú.

Alpár.

Légy üdvez! asszonyunk, királynénk, pártfogónk!

Uzú.

Légy üdvez! a kún nép nevébe', melly
Úgy mint saját, édes rokon vérét, szeret,
Mint éltető napját imád s áld tégedet.

Királyné.

Hozott az isten titeket,
Rokonim, barátim! kúnokat
Látok megint tibennetek?
S hát hol Tolon?

Alpár.

Nagy bánat érte őt;

Otthon maradt.

Királyné.

Sajnálom őt, a jó rokont.

Tinéktek örvendek. De vajha kebletek
Érzése olly hamar ne verte volna most
Tollát megint; a kún ruhát értem: mivel
Különböző színt, látszatot
Kiván magának a különböző idő;
Hüvelyét, kivált a nép előljáróinak,
Idő előtt letenni nem tanácsos itt.

(Budurhoz.)

Eredj Budur! készítsd el', a mit én
Rokonimnak emlékül ajánlok. Már tudod?

(Budur elmegyén.)

Alpár.

Minden hüvelyben üldöz a sors minket, és
Az árva s bús kún nép nevében most azért
Folyamunk tehozzád, asszonyunk!
Tagadhatatlan édes és kedves miénk!
Könyörülj, segíts kún népeden!
Légy pártfogónk, védőnk, tanácsadónk!
László király, kiről hasonlóképen azt
Gondolhatánk, hogy a miénk, megváltozott:
Most színre a miénk csak; üldöz, nyom, sanyar
Bennünket. Így egészen el kell romlanunk.
Fordítsd megint hozzánk királyi kényeit!

Királyné.

Csudálom, a mit hallok; épen ez
Örök panasza a magyarnak is:
„László királynak lelke teste kún;
Gyűlöli a magyart.“ Mi lesz már hát igaz?

Uzu.

Úgy volt eleddig; vagy csak úgy látszott. De
hajh!

Arany időnk eltűnt örökre most,
Miolta Rómának garaboncás, dühös
Követje nálunk járt. Azolta elborúlt
Népünk felett a csillagos

Ég , melly fejünkre a király
 Kegyelmeit harmat gyanánt hullatta volt.
 Az ellenünk lázadt király haragja most
 Azolta egyre szórja öldöklő tuzes
 Villámait közünkbe.

A l p á r.

S rácsapott

Azokra is , kik vagy baráti , vagy javát
 Akarói voltak nemzetünknek. Így
 Járának a többek között Haáb
 S Jób püspökök s még mások is sokan.

K ir á l y n é.

Ne hozd elő a két jeles gonoszt.
 Az ő barátságok gyalázat néktek is.
 A két gonosz példás halálra volt
 Valóban inkább érdemes:
 Mert a mit ők műveltek , az
 Tilos , királytól fogva koldusig ,
 Minden kereszténynek s pogánynak általán.
 Latrok valának ők , hanyat-homlok merült
 Bujálkodó vad állatok ; nem voltak ők
 Egyházi pásztorok , nem emberek.
 Bár János érsek és Ubul,
 És Boksa , Lóránd s több imilly nemes magyar
 Volnának inkább jobb barátitok.

A l p á r.

Kár volt valóban a királynak annyira
 Megijedni Róma bíboros

Papjának ostorpattogásitól:
 Hadd írjon és hadd küldjön átkokat
 A pápa; míglen népeket verő
 Hada nincs, hiú és árthatatlan váz marad,
 Kitől csak a nyúlszív ijedhet el.

Királyné.

Bár megfogadná jó tanácsát a fiam!
 Akár ijedtségből, akár
 Megesmeréséből azoknak, a miket,
 Mint ember és király, magának és
 Népének is javára válni lát s hiszen.
 De tudja a világ, mikép bánt légyen ő
 A pápa villámit dörögve ránk
 Szóró s okádó bíboros követtel. Oh!
 Azt, a mi most visszára történt nálatok,
 Nem a király, a változó
 Idő okozta. Jó, s talán felesleg is,
 Az én fiarnak szíve. Jó s hal tetteit
 Igazán itélvén, kénytelen
 Felőle ezt egész világ megvallani.
 Úgy vélem, a foenni gyűlés tett csak itt
 Most sorsotokban változást.
 Szükség azonban titkolódnotok.
 Rejtsétek el nehezteléseket,
 És bizzatok bennem s fiamban is.
 Tudjátok azt, hogy én csupán
 Népemnek élek.

Alpár.

Számtalanszor meg vagyunk
Gyözödve erről. Áldjanak
Meg érte téged istenink s éltsessenek!

U z ú.

Léleketünk is már talán
Örökre fojtva volna, hogyha párfogónk
Nem volna szíved, jó királynénk, asszonyunk!
Tartsd meg tovább is illy kegyes
Emlékezetben népedet!

Királyné.

Csak bizzatok bennem; de bizzatok
Fiamban is, ki most is inkább kún belül,
Mint sem magyar.

Alpár.

Jobban nogár ő, elhihetd
Mint sem mifélénk, vagy magyar.

Királyné.

Az, a ki a nogár leányokat
És hölgyeket kedvelli, mért
Szeresse általjában a nogárt?
Sok jót reménylek én az új nádortól is,
A gyors, vitéz, elnés Mizétől: mert fiam
Kedvelli őtet. Ő pedig mind ekkorig
Szíves barátunk volt.

U z ú.

Ezért-e? vagy azért,
Hogy ő nemére nézve nem magyar,

Balúl vevék Lászlónak a főrendek azt,
 Hogy a hazában a kirá y után
 Első személylyé őtet, a bolgárt tevé :
 Mert a király örölködései
 Nélkül, akármiként cselekszik is,
 Belőle nádor nem leszen soha.

K i r á l y n é.

Higyjétek el , bátyáim , a mit mondok itt ,
 Tapasztalásból mondom és ez szent igaz :
 Vét a király , ki nemzetének , a szokás
 S törvény szerint való szabad
 Választhatásnak ellenére , ön
 Tetszéseként egy kedves emberét
 Állítja kormányára , s olytant , a ki még
 Felül reá belföldi sem , hanem
 Bolgár s kevés idő előtt is még pogány.
 A nemzet úgy tekinti (s nem hibáz)
 Az ilyen embert , mint az önkénynek serény
 Vak eszközét és ostorát. Örvendek én ,
 Hogy kúnokat látok ; de bár
 Inkább magyar ruhába ' , mint sem így !
 Így a magyar mindég tovább
 Fordúl s vonúl el töletek ; míg végre majd
 Egészen engesztelhetetlen , küszködő
 Ellenfelekké váltok.

A l p á r.

Asszonyom !

Mi csak királyunkat követtük ebben is.

Királyné.

Meggondolatlanság fiamtól! És utóbb
 Ez csak nehezlelésre, és irígy
 Indúlatokra s ingerekre ád okot
 Majd a magyarnak. Menjetek
 Budurhoz, elfogadni zálogát
 Szíves rokonságomnak, ámbár csak csekély.

Alpár s Uzú.

(Egyszersmind.)

Hála tenéked, asszonyunk!

(Elmennek.)

HARMADIK JELENÉS.

Erzsébet királyné.

(Egyedül.)

Veszem észre, hogy Foennben új
 Erőt vevének rajta a főrendek. Ám!
 De nem csudálok: egy királynak a helyén
 Csakugyan nyomosban és erősben kellene
 Magát viselni. Egy erős, szabad
 Nemzetnek, a millyennek esmerem
 Régolta én már a magyart,
 Kormányá nagy s dicső, de egyszersmind nehéz
 Hivatal valóban! — A különböző
 Pillantatoknak változó, hív gyermeke
 Az én fiam: remek király lehetne, ha
 Zabolázni tudná gerjedelmeit; de hajh!

Szerelmes indulatja s kényei,
 Alkalmatosság és idő szerint,
 Egykép ragadják jobbra balra őt.
 Tudtam szeretni én is, atyja is;
 Hanem e hanyatt-homlok, határt.
 S mértéket áltszökő, szilaj s mintegy dühült
 Bujaság sem atyjától, sem anyjától reá
 Maradhatott örökje nem lehet.
 Hogy Izabella annyira
 Vész érte, épen nem csudálhatom:
 Remekje ő a férfiú-szépségnek. Én
 Sajnálom a szegényt! szerencsétlent! És
 Bár, vagy magát meggyőzni tudná; vagy hogy őt
 Méltó haragja innen el,
 A tengeren túl messze hajtaná haza!
 Az ő bezáratása nem szül jót soha.
 S mégis, ha jól megfontolom, hogy ő azon
 Hosszú kezű Károlynak a leánya, ki
 Ha lehetne, mindent megragadna, ki
 Dalmátiát kívánta jegy fejébe már:
 Ha, mint magyar király, fiam
 Ezért neheztel, nem csudálom. Vétkezett
 A politika ellen akkor a magyar, mikor
 Fialat királyát arra vette, a mi most
 Természetének váltig ellenére van.
 Miolta féltékeny, irigy .
 Szerelme végre vitte azt,
 Hogy szükbe zárattasson övele

Királyi férje , hogy maga
 Birhassa őtet ott , miolta mind maga ,
 Mind atyja földet és eget felingerelt
 Fiam ellen ; ez kimentve áll előttem : és
 Útálni , meggyűlölni egy imilly
 Asszonyt , igen természetes. Miként
 Különböz ettől Édua :
 Ámbár erős , tüzes szerelme ennek is ;
 De egyben édes , és könyörgő , s kellemes :
 Rebeg , remeg , piheg , sohajt , nyög s olvadoz ,
 Akár midőn keserg , akár ha édeleg .
 Amazé parancsol , sarcol és emészt .
 Azonba még az sem tagadható ,
 Hogy Édua trónusra épen nem való :
 Mert ott erős szív s lélek és világos ész
 Tud egy királynénak tekintetet
 Szerezni . Vajha egy fiat szülhetne csak
 Lászlónak Édua ! miként változna meg
 A nemzet és királya , s minden akkoron !
 (Édua indúlatosan berohan.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Édua. Erzsébet királyné.

Édua.

(Sirólag , szorongattatások között.)

Anyám , segíts ! mert kínomat tovább

Nem türhetem. Megpattan a szív bennem. Oh!
Helyemet sehol sem lelhetem.

(A királynét ölelgeti, szorongatja. Le-lecsapja magát az ott lévő alacsony párnaszékre, s nyughatatlanul megint fel-felkél.)

Királyné.

Te nyughatatlan! mondd: mi baj megint?

Édua.

Hol késik? és mért olly sokáig már megint?

Királyné.

Tanácstalan, könnyű teremtmény! látom én,
Megemészt szerelmed nem sokára tégedet,
Ha gerjedelmeid dühös hevét
A józan ész nem képes oltani.

Édua.

Oh! bár hamúvá, semmivé égetne! és
Mennél előbb! Úgy is megöl
A fájdalom: mert nála nélkül én, imilly
Szívbeli ostromok között, nem élhetek.

Királyné.

Azt gondolod, hogy egy imilly nagy nemzet
Királya is szintúgy hiába töltheti,
Mint más köz ember, napjait? talán
Mint egy hivalkodó, szerelmes kún betyár?
Ki sátorának enyhelyében hentereg!
Azt gondolod, királyi kedvesed
Rendeltetése is csak az, hogy egy

Hím gerliceként kerengjen itt egy nő körül,
 És csak szerelmet nyögve és hunyorgva úgy
 Babrálja el csókok között az életet?
 Soha nem magáé a király,
 És a korona százezer gond, baj s dolog.

É d u a.

Ha háború, törvény, akármi más
 Fejedelmi tiszte hajtaná őt tétova,
 Nem szólanék; eszem helyén van még, de hajh!
 Megsúgta bátyám, a ki már megérkezett;
 Tudtomra van, hogy ő Tatár-Szent-Miklós
 Körül csapong,

(Fuldokolva, akadozva beszél.)

és ott fecserli el

Nogár leányok közt szerelmét, mellyel ő
 Egyedül magamnak tartozik.
 Hát mért vevém fel a keresztvizet?
 S az ő hitét olly könnyen? olly örömmel? Oh!
 Hogy őt egészen birjam, osztatlan, magam,
 Egyedül magam, úgy mint sajátomat.
 Az állhatatlan hitszegő!

Királyné.

Mért kínozd

Magadat hiú bal képzetekkel szüntelen?
 Szintúgy királya a nogárnak is,
 Mint a magyarnak s kúnnak a te kedvesed.
 E vad, szilaj népnek leginkább olly igen
 Szükséges a királyi zabola.

Édua.

Nem üres beszéd, nem képzelet;
 Hanem átkozott, gonosz valóság, oh anyám!
 És Ajda, Kupcsa, Mandula
 Nevek a veszett, gamat cafráknak — jól tudom
 (Bosszúra lobbanva.)

Hogy ott közötlök nem teremhetek!
 Hogy késemet szívekbe döfjem és
 Kiragadjam a csélcsap szilajt, a hitszegőt
 Parázna karjaik közül.

Előre látom én jövőendő sorsomat.
 (Zokogva.)

Már minden órán engem is megún,
 S Izabella mellé zár, hol aztán ketten, úgy
 Egymást öelve éghetünk a megvetett
 Szerelemnek ég s föld átkait
 S gyötrelmit öszvefoglaló poklában, oh! —

Királyné.

Csak nézd, miként tebet szerencsétlenné
 Egy szívet a féltésnek átkozott, irigy,
 Szerelme tárgyát és magát egykép nyomó,
 Kínzó, emésztő indulatja! Édua!
 Édes leányom! térj eszedhez, Édua!

Édua.

Könnnyű tenéked így beszéled,
 Anyám! nem érzed. Oh! de itt
 (Szívét megmarkolván.)

Itt szagat, éget, öldököl.

(Ekkor László király sebesen belép, kún viseletben, nyitott hajjal, könnyen öltözve. A buja élettől lankadt és halavány.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

László király. Mize, a nádor. Erzsébet királyné. Édua.

Király.

Ihol vagyok, szerelmes, édes, jó anyám!

(Megöleli anyját; s mindjárt Éduához fordul, és őtet is forrón megöleli.)

Szerelmes, édes hölgyem Édua!

(Éduának könyes szemeiben és nyughatatlanságában megütközvén.)

Mi baj? mi lelt? Ki merte bántani

Feleségemet?

Királyné.

Látod, leányom? és

Tanulj: hiába tépelődtél. Itt vagyok;

Most teste lelke a sohajtott és szidott

Kedvesnek. Így többet ne tégy; megárt.

(Lászlóhoz.)

Békételenkedett azért,

Hogy olly sokáig el valál megint.

Méltó pirongatásra a hevét

Zabolázni nem tudó szilaj menyecske. Nézd! —

Király.

(Éduát magához szoritja. Lászlónak minden mozdulása tüzes ugyan; de lankadtsága mégis szembetűnő.)

Szerelmes, édes, lángoló, szép rózsaszál!

É d u a.

(Ki László által magát ölelgetni hagyja ugyan, de nem viszontagolja. Mellje erős hullámokat hány indúlato-ságában, Lassú hanggal.)

Illyen sokáig hol feledted Éduát?

K i r á l y.

Sok száz helyen valék; de legtovább
Foennben a gyűlésen. Itt van im
Új nádorunk.

(Mizére mutatván.)

M i z e.

(Ki előbb hátul állott, előbbre lépven.)

Hív, engedelmes és serény
Szolgája felségteknek.

K i r á l y n é.

Örvendek, Mize!

Esmerjük egymást évek oltá már.
A férfiú s a nagy, hatalmas és dicső
Tiszt, melly legelső a király után,
Egymásra méltók; úgy reménylem, úgyhiszem

K i r á l y.

A mennyivel több volt bajom nehéz
Választatásában: reménylem, annyival
Többet nyerünk.

É d u a.

(Kétkedő hanggal Lászlóhoz.)

Foennben? és
Még hol? ha kérdenem szabad?

Király.

Foennben és sok száz helyen, mint mondva volt.
 Törvényt tevék Lelesz körül
 Mic bán szülötti és Ubul között. Bajom
 Sok volt. Ubul lett nyertes. A mi legjelesb
 Ezen dologban, és valóban ritkaság,
 Az, hogy barátok voltak és azok
 Maradtak a pörlő felek továbbad is.
 Derék, erős, hatalmas egy nemzetség
 Mic bánnak e hét ágra terjedt törzsöke.
 Nagy dísze, nemde nádor, a magyarnak?

Mize.

Az

Tagadhatatlan.

Királyné.

Jőj te, nádor, énvelem!
 S beszéld el a történeteket; kivált ama
 Foenni gyűlés dolgait.
 Hagyjuk magára a szerelmes párt, mivel
 Régolta már ketté szakasztva volt;
 Egymásba itten hadd ömöljenek.

(A királyné elmegy, és a nádor utána.)

Király.

Fáradt vagyok, szerelmesem!
 Jól megviselték koronámnak gondjai,
 S az ember és idő-okozta más bajok,
Egyszer megint mind testemet, mind lelkemet.

(Leül az ott lévő párnaszékre, és oda vonja magával Éduát is, kinek kebele szemlátomást nagy mozgásban vagon, kinek lelke nagy indulatokkal küszködik, és a ki némán László által oda hagyja magát vonatni.)

Illy hosszas útazás után

Édes pihenni a szerelemnek kegyes

Ölében. Édua! te bús vagy? mondd, mi baj?

É d u a.

(Egyszerre felpattanva ülő helyéből, keserűen.)

Nyugodd tehát ki nálam, a mit más helyen,

Másoknak éltél, gondos és munkás király!

S mihelyt kinyugvád itt magad nálam, siess,

Repülj nogár szerelmesid kitárt

Ölökbe. Nyilt karokkal és sohajtva vár

Ott téged Ajda, Kupcsa, Mandula. Siess

Örülni, élni, boldog lenni kebleken;

Vagy a civódók közt igaz s három felé

Oszló kegyes törvényt itélni: mert tudom,

Hogy eddig összevesztek ők feletted. Oh!

Eredj azokhoz boldogúlni te, (sírva fakad.)

Én Izabellához megyek haldoklani!

Király.

(Haraggal felszökven ülőhelyéből.)

E vádokat királya ellen itt

Ki merte volt füledbe súgni? Hadd

Tudnom nevét a vakmerőnek csak hamar!

Némúljon el patvarkodó

Gaz nyelve! mondd, nevezd meg a gaz vádolót;

Örökre hadd némuljon el,

Édua.

(Megijedvén akadozva beszél.)

Nem mondhatom meg; többen is valának ők.

Király.

Sok gyom terem, mint látom, udvaromban itt;
Fogadom, kitépem mind, mihelyt időm leszen.

Édua.

Ezért ne mérgeledj, uram! természetes,
Hogy egy királynak útja nem marad
Titokban. A nogár leánysereg
Közt mulatásodról egész világ
Nyilván beszél. S mit bánod ezt?
Mi nem szabad neked, király?

Király.

(Engesztelődve.)

Királyi tisztet hozza épen így
Magával azt, hogy mindenütt
Forogjak, a mint s hol lehet.

(Nyájasan.)

Nézz rám, szilaj, durcás, dacos galamb!
(Édua tartózkodva, de engesztelődve, fél szerelmesen
néz Lászlóra.)

A merre jártam, s a kiket láttam, pedig
Láthattam ám sok szépeket,
Csak azt tanultam, hogy te vagy
A legszerelmesebb menyecske, Éduám!

(Tüzesen megöleli Éduát.)

Hogy csak tenálad s karjaid között
Van boldog élet és legédesebb élelem.

Édua.

(Felderülve, szerelmesen.)

László! ne légy, kérlek, hamis;
 A mint vagyok, te engem úgy tekints,
 Mint hév szerelmednek teremtményét; s ha már
 Egyszer teremtettél, ne ölj meg illy hamar;
 Engedj tovább élnem s örülnöm egy
 Légynél, szerelmednek verőfényében! Ah!

(Édua Lászlóra borúl és mind a ketten szerelmesen öszve-ölelkeznek. A királyné és a nádor visszajönnek, és az ölelkezők elbomlanak.)

Királyné.

Fiam! a mikép a nádor itt
 Most a foenni dolgokat
 Előmbé adván, csak futólag egynehány
 Igaz vonásival lerajzoló,
 Tudnillik: a főrendek által olly
 Nyilván s merész hanggal jelentett és való
 Elégtelenség mostani
 Királyi kormányával; a kún és magyar,
 S nogár között már kardra kelt
 Véres vetélkedések és csaták;
 Albertnek Ausztria felől már többszöri,
 S mindég erősb, mélyebb nyomot, sebet hagyó,
 S mind ekkorig még visszaútasítható
 Ellenkező erőre nem talált
 Becsapási; népnek, földnek itt belső, amott
 Külső veszélytől ostromoltatásai:

Mind ez figyelmet, hathatós
 Segédet és ellentörést
 Kiván. Megint sok új gonosz hír érkezett.

M i z e.

Mindent tud immár többnyire
 Az én uram s királyom. Újság most csak az,
 Hogy Kőszeg is megadta már magát.

K i r á l y.

Ezt én nagyon sajnálom! e hív városom
 Megérdemelte volna olly dicséretes,
 Vitéz erőlködése által a jeles
 Diadal dicsőségét. Igen sajnálom és
 Kárát kipótolom, mihelyt lehet.

M i z e.

Egykép vitézkedének ottan a merész
 Várörök, a polgárok és
 Minden lakos, sőt minden asszony is:
 Minthogy Iván gróf már előbb zálog gyanánt
 Több ház szülöttjeit magával elvivé,
 Az anyák azért most nőoroslányokként
 Viaskodának a dühös
 Ostromverőkkel. Végre, hogy
 A faltörők a vár falán
 Imitt amott rést ejthetének és
 A németek szörnyű viharral számosan
 Berohantak; a magyar vitézeket nem is
 Említem, asszonyok tevének itt csudát:

Zápor gyanánt ontván le a forró vizet,
 Villám helyett szórván le pattogó tüzes
 Nagy üszkőket, s méhekkal és mézzel tömött,
 Felháborított számtalan köpüt
 A németekre; szinte győztek volna már;
 De nem jövéen kívül segéd számokra, most
 Ellenkezés, erőlködés mind hasztalan.
 Vitéz viseltek azt nyéré az érdemet
 Ellenfelében is megismerő
 Ostromvezértől, hogy szabad költözködés
 Engedtetett minden lakosnak általán.

Király.

Ivánnak, a kevélynek és makacsnak ott
 Lealáztatása jól esett. De Kőszeg
 Sajnálom és el nem felejthetem.
 Azonban Albertnek velem legyen
 Most dolga már: és vagy szoros barátkozás,
 És béke; vagy véres had, egyik a
 Kettő közül. Én mindenikre kész vagyok.
 (Édua eránt fellobbant szerelmében nyughatatlankodik.

Mizéhez.)

Gondolj ki jót, hasznost ezen dologban; és
 Vagy háború, vagy béke. A mint mondtam, én
 Mindenre kész vagyok. S közöld aztán velem.

(Éduához.)

S most jöjsze kedvesem! legyünk
 Egyszer megint együtt magunk.

(Elmegy és elvonja magával az egészen megbékélt
 Éduát.)

Királyné.

(Utánok nézván az elmenőknek, fejét csóválja és magában mondja)

Lángol megint egész valója! Hah!

E telhetetlenség idő előtt

Megrontja és elveszti a tanácstalant!

(Mizéhez.)

Nádor! zavarban látom én a nemzetet,

Országot. Így ez meg nem állhat. Más időt,

Jobbat szerezzünk. Így előbb-utóbb

Rosz véget érnének. Én örülök, hogy fiam

Mellett te vagy kormánysegéd.

Én is tebenned helyhezem

Fiammal együtt jobb reményimet.

Légy gyors, erős, s bölcsen merész segéd

Mindenben, a mit még talán egészen egy

Fiatalkirálynak válla meg nem bírta itt.

Mize.

Mindent örömmel teljesítek, a mi csak

Tőlem kitellik s a mivel tisztem szerint

Köteles vagyok; csak arra ügyelj, asszonyom,

Hogy meg ne vesse a király tanácsomat.

Királyné.

A hol s miben lehet, segéd leszek,

Csak tarts te is híven velem.

(A királyné elmegy s a nádor utána.)

HATODIK JELENÉS.

(Az érseknek szállása Budán.)

Az érsek. **Ubul. Lóránd és Boksa.**

Érsek.

Végtére megjött a király.

Soká csavargott.

Boksa.

A magyarnak kún s nyírett

Hajú királya!

Lóránd.

A hazának régi s új

Veszedelme!

Ubul.

A királyi trónusok

Fertelme!

Érsek.

Nem tudom, miképen válik el;
De így, barátim, nem maradhat már tovább.
Hogy Béla visszatért s szemével láthatá
A vad, dühös tatár had által eltiport,
Feldúlt hazát, egy rengeteg, vadon,
Nagy pusztaságot: sírva ráborúlt
A földre, melly boldogtalan kedves magyar
Népét temette. A különbség akkor és
Mostan között csak két különböző
Időnek és kornak hasonló egy nagy

Fájdalma , úgymint : a szerencsétlen magyar
 Nemzetnek akkor nem reménylett , hirtelen
 Romlása , s romladékiból
 Lelkes királya s jó hazafiak
 Által sebes , dicső emelkedése ; most
 Őt a fejtől kezdve lábíg terjedő ,
 Lassan s tagonként öldöző ,
 Talán örök halála : mert hajh ! látható ,
 Hogy minden átkát ránk ereszti most
 Az ellenünk dühült kegyetlen sors. Mi lesz ,
 S lehet , barátim , a magyarból egy imilly
 Király alatt ?

U b u l.

Mindenkinek

Prédája , a ki rossz , hatalmas és merész ;
 És a magyart megrontani
 Magában ingert érez és hasznot talál.

B o k s a.

Máté ! Iván ! Albert ! valóban úgy esik
 Hazánknak , a miképen esne énnekem ,
 Ha két kezem késsel metélné keblemet ,
 S egy harmadik kéz ezt neheztelvén , ama
 Két ellenem mordúlt kezet
 Mérgében elvágna ? Mi nagy ,
 Mi szép szerencse volna ez ?
 S mi készüllet van téve ekkorig ,
 Ezen hazánkat gyilkoló hagymáz dühét
 Megorvosolni ?

L ó r á n d.

Itt az a kérdés forog :

A sok közül melyik veszély
 Árthat leginkább most nekünk ?
 A kún s nogár nép, melly hazánk
 Szívét emészti s dülja, úgy hiszem,
 Most a mi legnagyobb bajunk.

U b u l.

Úgy vélem én is : mert ma sem jószága, sem
 Felesége, sem szülöttje, sem marhája, sőt
 Még élte, szóval: semmie
 Sem olly sajátja a magyarnak itt,
 Hogy a mi még övé ma, holnap is
 Övé legyen minden bizonynyal. A mi ma,
 S most még enyim, holnap, ki tudja, majd,
 Mellyik nogár vagy kún zsvány csoport
 Zsákmánya lesz. Csak a kerített és erős
 Várakban és nagy városokban van s lehet
 Kis birtokunknak díszé s bátorsága még.

É r s é k.

Boldogtalan hazánk! szerencsétlen napok!
 Imígy enyészni látni mindent, a mi szent,
 Szép s jó s dicső a nemzeteknek:
 Erejét, hatalmát, nagy s dicső hírét nevét,
 Királyi házát s majd talán még életét!
 Mert e bajunk olly állapot, melly még talán
 Bomlásra juttathatja nemzeti

Testünket. Árpád szent királyi vére, hajh!
 Melly a magyart éltette és tartotta volt
 Eddig, mirígye lesz szegénynek még utóbb!

Ubul.

A kalocsai érsek is
 Kiraboltatott egészen, a mint hallom. Egy
 Nagy kún csoport erővel elhajtotta volt
 Mindennemű marháit és
 Azokkal embert is sokat, kivált leányt,
 Kiknek letépték már, tudom, pártájokat
 A testiségben elmerült bujálkodók.

Boksa.

Nem messze tőlem egy becsületes
 Jó birtokos nemes, ki lévén a szegény
 Pusztítva és égetve a kún és nogár
 Zsványok által mindenéből (láttam őt!)
 Bús életét inségben, átkot és
 Bosszút lehelve és kesergve tengeti.
 Az agg atyának elragadta volt
 Egy szép leányát is, ki gyámja volt,
 Magával a gonosz zsvány csoport.
 S ez így ezer különböző formában,
 Ezer helyen történik a hazában.

Lóránd.

Sőt többre is ment már bajunk;
 Keserű tapasztalás után beszélem ezt:
 Sok olly magyar van, mind nemes, mind nem-
 telen,

Ki megtagadván nemzetét s hitét,
 Kún és pogány lett; tudniillik ollyatén,
 Kit részszerint sok vesztesége már
 Kétségbe ejtett; részszerint azon
 Szabad élet és szerencse ingerelt,
 Melly által a kún büntetés nélkül szerez,
 Lop és rabol magának itt
 Örömet, vagyont László király alatt.
 Egy társaságban dűlnak, ölnek és
 Rabolnak ők most szerte a kúnokkal. Oh! —

É r s e k.

Segíts meg istenünk! ki a Hódtónál
 A kúnok ellen olly szerencsét engedél,
 S diadalmat olly dicsőt nekünk!
 Lóránd! te voltál a jeles nap bajnoka!
 Azt gondolánk mi akkor a király felől,
 Hogy csábulásából kijózanodva majd
 Meg' visszatér mind a magyar nemzethez,
 Mind hitveséhez és egyéb mind ekkorig
 Lábbal tiport nagy tartozásához;
 De megcsalódtunk! most meg' újra elkapá,
 Sőt elnyelé a bujaság
 Örvénye a tanácstalant
 S talán megorvosolhatatlanul!
 Izabella, törvényes királynénk, a szokott
 Fejedelmi méltóságnak, a magyar
 Polgári szerződésnek és egyházi
 Szentségnek ellenére, sőt az emberi

Szívnek gyalázatjára, szennyes és setét
 Börtönbe zárva szenved és sanyarg,
 És a királyi ágyot, Árpád olta már
 Olly sok dicső, isten s világ kedvencinek
 Királyi bölcsőjét ma egy
 Kún cafra nyilván s büntelen fertőzteti!
 Az, hogy magára vette a keresztvizet,
 Csak színadás, üres fogás s kétség kívül
 Az idősb királynénak fejéből sült ravasz
 És furcsa áltatás. De mit tegyünk?

B o k s a.

Azt, a mit én már rég tanácsolok;
 Azt, a minek meg kellene
 Régolta téve lenni: borzadjunk fel
 Egész hazafiúi elszánással; és
 Ha már különben nem lehet,
 Tehát segítsünk a hazán erővel is.
 Vesztünk, ha más akárkitől kérünk s nyerünk
 Tanácsot és segédet. Én azt gondolom,
 Csak tiszta szándék és hazafiság
 Segíti most fel a magyart.

É r s e k.

Noha pap vagyok, még sem javallanám hitünk
 Dolgán kívül Rómába a pápához
 Folymni: mert ezzel csak a nemzet s király
 Jassat s hatalmát sértenénk meg önmagunk.

B o k s a.

Rómába? mit segitene

A pápa rajtunk? Lám Filepp is jót akart,
 És a miket tett, bátor a pápának
 Szent s nagy nevében tette, mégis melly kevés
 Haszonnal és melly rossz következéssel? Itt
 Erőt erővel kell s lehet megrontanunk.

U b u l.

Úgy vélem én is: mért keressünk, itt vagy ott,
 Idegen segédet, míg magunktól is talán
 Kikerülne sorsunkon segíteni?

É r s e k.

Egyszer tehát próbát teszek még övele:
 Szivére szólok néki minden kép alatt,
 Úgy mint magyar hazafi s főrend,
 Egyházi főszemély s követje s képe is
 A szent atyának. Szíve mindég jó vala.

(A király és a nádor ott teremnek.)

HETEDIK JELENÉS.

A király. Mize és a voltak.

Király.

Sok jó szerencsét, szent atya!
 Tinéktek is, nemes vitéz urak!

É r s e k.

Felséges úr!

Király.

Bocsássatok meg, hogy imígy
 Leplek meg itten titeket.

(Szíves hanggal az érsekhez.)

De tudtam azt,
 Hogy itt Budán mulatsz; magam pedig
 Keveset lehetvén köztetek, mert holnap is
 Vadászok erdeimben, és
 Onnan megint tovább megyek,
 Nem akartam elmúlatni, hogy meglássalak.
 (Megrázza az érseknek kezét. Az érsek és az urak meg
 vannak ugyan lepve, de épen nincsenek megháborodva.)

Érsek.

Uram királyom! meglepél, azt mondhatom,
 Bennünket e szíves, kegyes
 Leereszkedésed által. Én utóbb
 Akartam udvarolni felségednek,
 Midőn ki lévén már pihenve útjaid,
 Az itt reád váró gonosz
 Hírek talán majd csendesebb
 Elmét találtak volna nálad. Rosz időt
 Élünk! Szerencsénk, hogy megérkezél!
 Uram királyom! légy ezerszer üdvez itt!

Király.

Itten Budán, tapasztalásomból tudom,
 Soha nincs fogyatkozás az életet
 Nyomorgató rosz hírben. Itten költik azt;
 Innen repül az szertesztét;
 És mintha minden ember itt
 Csak abból élne, olly kapós.
 Azért nem is kívánok itt Budán
 Mulatni: a lélekzet itten megszorúl.

Érsek.

Elég nehéz, hogy énnekem kell többnyire
 Minden gonoszt elkárokozó hollónak
 Lennem; de mit teszek, ha tisztem ez,
 S a szent igazság s a közönséges veszély
 Rá kényszerít. Rendelj időt, uram!
 Mert jött megintlen egy levél Rómából.

Király.

Csak rajta hát! tálald legitt ki, szent atya!
 (Az urakhoz.)

Örvendek Ubul! Boksa! Lóránd! néktek is,
 Vitéz urak! bajtársok a Hód-tónál!
 De egy kevés időre hagyjatok
 Magunkat itt a szent atyával, jó urak!
 (Ubul, Boksa, Lóránd eltávoznak.)

Mize.

Nekem szabad leszen talán?
 (A király kérdező tekintetet vet az érsekre.)

Érsek.

Nádor! bocsáss meg! mert külön beszédem is—

Király.

Nádor! te menj anyámhoz: őneki
 Ezer beszédje van veled.

Nádor.

(Ki elmegyén és mentében, magában, az érseknek titkolódását észrevehetőképen neheztelvén, ezt mormolja.)

Utóbb is a nádor szerez csak változást.

NYOLCADIK JELENÉS.

A király és az érsek.

Király.

(Komoran.)

S hát írt megint a pápa? Illik mennyei
 Fejekre a hármaskorona;
 Mert messze s még mindég tovább megyen
 Az ő hatalmok. Úgy tekintik ők
 Már rendre a királyokat,
 Mint térd- s fejet hajtó alázatos
 Szolgájakat. De volna még csak egy
 Ilyen király, mint én, legott megint
 Templomba tudnánk visszahajtani
 Erőszakos hatalmokat.

Érsek.

Annál tovább nem is megyen.
 Az anyaszentegyház azonban kénytelen —
 A szent keresztnél fogva értem én —
 Bele vágni majd minden keresztény nemzeti
 Dologba és kormányba is.
 S valameddig ez csupán az emberi
 Szív s lélek által érzett örök
 Jónak s igaznak szent ügyét tárgyozza csak,
 Tagadhatatlan, hogy az emberi
 Nemzetnek, a népeknek, országoknak
 Lélekre s testre nézve sok javára van;
 A népigazgatásban ez kivált

Minden királynak nagy segédje, sőt,
 Azt mondhatom, szükséges is.
 Az igaz határon túl magam sem írhatom
 Alá hatalmát: mert előbb
 Voltam magyar hazafi és magyar nemes,
 Mintsem pap, avvagy püspök én is, úgy hiszem.

Király.

Megúntam immár e fenyítő római
 Írásokat. Mindég előre esmerem
 Immár azoknak foglalatjokat.
 Azt írja, nemde? hogy bujálkodó,
 Hívalkodó, minden bevett rendet, szokást
 Általszökő, istentelen vagyok,
 Ki megfelejtkezvén az üdvességről,
 A kárhozatról, kényeként mereng
 A szerelem s örömnök örvényében?
 Csak nézd, öreg, mint megtanúltam én
 Már nyelvetek szerint beszélni?

Érsek.

Nem változott meg a levélnek hangja még,
 Minthogy magad sem változál, uram!

Király.

De hogyha üdvességre szolgál, mint hiszed,
 Az anyaszentegyháznak és szolgálainak
 Sok s drága kívánságait betölteni,
 Hát már kezemben a mennyország kulcsai:
 Mert mennyi jót tettem s teszek
 Mindenkor a papokkal? és miként

Oltalmazom, jutalmazom
Őket? Hiszen mind rátok osztogattam én
A szent vitéz Györgyként palástomat.

Érsek.

Ebbéli jóvoltid tagadhatatlanok.
Engedd, uram, kimondanom
Azt, a mi lelkemen van, és —

Király.

Szólj tartalék nélkül, barátom! Téged én
Esmerlek, emberséges ember! jó pap! és
Derék magyar! jó hazafi!
Kiöntöm én is lelkemet
Előtted.

Érsek.

Az, hogy mindenekben úgy kicsapsz,
S túljársz te jobbra, balra, a határokon.
Jobb volna e részről kevesbet tenned, és
Több jobbat és szükségesebbeket
El nem mulatnod.

Király.

Azt is írja, nemde még,
Hogy elvetem királyi méltóságomat?

Érsek.

Úgy van s igaz.

Király.

Gyűlölöm én a pompát,

Utálom a fényt, mellyben egy király
 Fenjen, kevélyen puffadozva ül,
 S magát nem is föld gyermekének tartva már,
 Inkább szeret bálványozást és rettegést,
 Mint sem fiúi bizodalmat, érzeményt
 A nép között terjeszteni.
 Ember lehetni emberek között,
 S a vígadó emberseregben itt amott
 Örülni a hamar futó
 Életnek, ámbár trónuson
 Születtem is, csak erre vágy
 Természetem. Mért nem vagyunk
 Hát mi királyok más agyag,
 És más lehellet, mint akárki más?
 Mért kell nekünk is bűnbocsánatért
 Paphoz folyamnunk, mint akárkinek?
 Gondolja bár a pápa, hogy
 Más ő, miolta már nyakába öltheté
 A Vaticánnak bíborát, mint sem vala
 Barátdarócban, mint midőn egy undok
 Hernyó piros szárnyú lepévé változik:
 Én a királyok bíborában is,
 S e lengeteg kún öltözetben is,
 Egyképen érzek, látok és gondolkodom.
 Szín, tettetés, csalóka szemfényvesztés —
 É r s e k.

Bizonyos határ van mindenekben; és
 Ezen határon túl is, innen is

A virtus elhibázva volt s leszen,
 És mind az, a mit a világ, az emberi
 S polgári társaság igaznak, jónak,
 Helyesnek, illendőnek és
 Szépnek, dicsőnek, nagynak állít és becsül.
 Engedd, uram, megvallanom
 Nyílt szívvel és szemedbe itt:
 Ezen határon túl is, innen is,
 Te gyakorta s messze tudsz s szeretsz csapongani.

Király.

(Felhevülve.)

Én kész vagyok letépni inkább rólam és
 Lábbal tiporni bíborát s minden jelét
 Királyi felségemnek a világ előtt,
 Mint ebben emberségemet,
 S egész valómat megtagadni. Higgy nekem!

Érsek.

Kevés erőlködés, igaz feltételek,
 Véred hevét elfojtani,
 Zabolázni gerjedelmidet,
 Kerülni a veszély helyét s alkalmait,
 Fiatal korodban, most, uram! s utóbb
 Megadja a természet önmagától is
 Magát egészen. Adja isten! a kihez
 Azért sohajtok fel naponként: hogy minél
 Hamarabb kikössön életed zajos, tüzes
 Indulatidnak tengeréből!

Megvallod akkor , hogy igaz volt , a mit egy
 Igaz magyar s vén pap beszél vala ;
 S meglátod akkor , hogy ezerszer is
 Jobb , édesebb , nagyobb öröm lesz majd , midőn
 A nép alattad boldogúlván , százezer
 Örvendezők s áldók között
 Örülni fogsz te életednek ; és
 Átok helyett fejedre áldás terjedend.

Király.

A mit te mondasz , jó öreg , mind jó neven
 Veszem s veendem. Nézzed! érzem, hogy szavad
 Egyenes , becsületes magyar szívnek szabad
 Őszinte hangja. — Szót teszen
 Ama királyok mestere
 Levelében arról is , tudom , hogy én
 Sokat élek a kúnok s nogároknak szilaj ,
 Vad társaságában ? Holott , mivel
 Pogányok ők még többnyire ,
 Magam pedig magyar s apostoli
 Király vagyok , tipornom , ölnöm kellene
 Szegényeket , mint barmokat ,
 Valameddig a keresztvizet fel nem veszik ?

Érsek.

S hát nincs-e úgy ez , oh uram !
 Hogy tégedet lélekre s testre nézve már
 A kúnok és nogárok , e zselléreink ,
 Kik minden órán majd fejünkre nőnek itt ,

Birnak csupán] s utálod a magyart; holott
(Érzékenyen.)

Te a magyarnak vagy királya!
Mentsen meg isten, hogy pogány
Rokoninknak a keresztvizet,
Az örök kegyelmek kútfejének cseppjeit,
Vérrel keverve nyujtsuk! Isten mentsen! Egy
Hóhér cselekszi ezt, nem egy apostol.

Király.

Megállj, barátom! a magyart
Szeretem, becsülöm én; miképen is
Lehetne nem szeretnem a dicső,
Nagy nemzetet, melly úgy enyim, mint én övé?
Meg van bocsátva s elfelejtve rég,
Hogy egykor olly keményen és méltatlanul
Bánt vélem. Eh! már túl vagyunk ezen.

Érsek.

Uram! bocsásd meg! szent ugyan személye,
szent

Minden királynak; ám de szent a nemzet is;
S ez egyik a másokban él.
Kihalnak a királyok; a nemzet soha.

Király.

De nézd, öreg! szintúgy királya vagyok én
A kúnnak és nogárnak is,
Mint a magyarnak; mért legyek
Hát én azokhoz mostoha?

A kún kivált, ámbár szilaj s pogány,
 Szép, kellemes, virgonc, vitéz emberfaj.
 És mennyi juh tért már ezek közül
 Az anyaszentegyház keresztjeles
 Aklába általam? Csudálkozol?
 Inkább keresztelkedtek ám ezek
 A kedvemért, mintsem szidalmazó,
 Ijesztgető apostoloknak kedvéért,
 A millyen a duzmadt Filepp vala.
 S ki mondja azt, hogy vétkeket legott
 Nem elég keményen büntetem?

Érsek.

A sok közül, a mit felelni fontosan
 Lehetne mind ezekre, most legyen
 Elég, uram, csak e kevés:
 A kún s nogár néppel való
 Gyakor, szorosb társalkodásod fő oka
 Mind a sűrűn érkező,
 És, elhiszem, már úntató sok római
 Levélnek; ő szentsége erre, mint
 Egész kereszténységnek atyja és feje,
 Kötelesnek érezvén magát; mind annak is,
 Hogy a magyar nemzetnek annyi baj
 Gyül most fejére, annyi bú
 Keseríti és emészti lételét.
 Mert semmi sem fáj jobban egy nemzetnek,
 Mint önnön országában, önkirálytól
 Megvételése, s egy jövő-menő

Idegen csoportnak öleljbe tétele.

Egy olly fiúnak sajnós érzeménye ez,
Kit önnön atyja megvet és helyette más
Idegent ápol, táplál, nevel.

A szívet ez kétségbe ejti; és ha egy
Imilly atyát a gyermek úgy tekint,
Mint titkos ellenséget, épen nem csuda;
Sem az, ha fogyván türedelme, felhevül,
Morog, kitör s olyat cselekszik, a mitől
Irtózik a természet és emberiség.

Mert mindenegy nemzetnek ahhoz szent igaz,
Tagadhatatlan jussa van,
Hogy a hazában, melly övé,
Ő légyen első, nem fogadt zsellérjei.

Király.

Így válnak öbelölök is
Magyarok ma-holnap; s a magyar nemzettest,
Ez a dicső, pompás folyó ez új
Ágával így nő és erősödik.
E kún csoport, én meg nem érem azt,
Szemfénnyé lesz még egykor a magyarnak.

Érsek.

Ez úton? én kételkedem.
Látom, minő lövéseket
Hajt már is a két, bátor egy eget szivó,
Vetélkedő nemzet között
Az elhatalmazott tüzes gyűlölség
Mirígye.

(Emelkedő szózattal.)

Oh! uram királyom!

Én borzadok; mert látok én még többet is:
 Látom, naponként mint szakadnak el
 A nemzetet s annak fejét egygyé fonó
 Kötelékek, úgymint: a viszont és kölcsönös
 Szeretet, becsület, tisztelet s elégedés,
 A mellyek elkerülhetetlenül
 Szükségesek, hogy a királyi trónusok,
 S a nemzetek törvényi s alkotványai
 Megálljanak. Minden jelesb, nyomosb
 Egyházi és világi tisztet, a szoros
 Törvény s igazság ellen, itt már nem magyar,
 Bolgár, nogár, kún s tudja isten, a világ
 Mellyik szegéből származó
 Idegen visel; ki a magyart gyűlöli és
 Árúlja, s a kit a magyar gyűlöl viszont.
 Olly állapot, mint a hol a lábok, kezek
 A testnek a szolgálatot felmondanak.
 Romolni kell így nemzeti
 Testünknek is, természetes.
 S ne fájjon ez minden magyarnak, oh uram!?

Király:

(Szíves eltökéléssel.)

Igazod van. Érzem; meg-vagyok győződve; és
 Igérem azt, hogy már ezen túl a magyar.
 Hivatal magyarnak fog csupán adatni; és
 Hogy arra gondom és figyelmem lesz külön,
 Hogy a magyart ne bántsa, a ki nem magyar.

S hivatalt visel. De hajh! barátom! melly nzhéz
 A sorsa egy királynak! melly nehéz
 Igazat tehetni mindenegy embernek itt!
 Mert oszsa bár fel a pelikánként egész
 Népére szívét, mennyi egyes embere
 Lesz mégis, a kinek kevés jutand.
 Mindenható volt lám az istenember,
 És csak tizenkettő apostola,
 Elégtevő még sem vala. —
 A pápa, nemde, azt is írja még,
 Hogy Izabellával nem élek? és
 Hogy zárva tartom ötöt? és
 Hogy kún menyecskék bájolak el kedvemet?

Érsek.

Csak arra int megintlen, a miért
 Minden magyar rég únszol immár tégedet,
 Gondold meg azt, uram: mi lenne majd
 Ezen világból és az emberekből,
 Mi lenne a polgári társaságból,
 Ha minden ember úgy tehetne, mint te léssz?
 Úgy élne, mint te? S kedve, kényeként
 Szabadon tapodna, tépne minden nemzeti,
 Polgári és egyházi szerződést, kötést,
 Szentséget? így áldozna mint te, olly
 Szabadon parázna gerjedelminek?
 Illy büntelen lakozna minden, emberi,
 Polgári és erkölcsi törvények szerint
 Tilos gyümölcsből? így rabolná másét,

Valamint te és sokan gonosz példád után?
 S ezt néked el kell nézned, úgy mint résztvevő,
 Sőt mint előljáró vezér
 Minden gonoszban! a helyett,
 Hogy mint király s fő végrehajtó batalom,
 Törvényeink szerint, te volnál büntető!
 László!

(Szent hazafiúi tüzzel.)

Te Árpád olta olly sok nagy s derék
 Magyar királynak onokája! látlak, oh!
 És nem hiszek szememnek. E kún, fajtalan
 Hüvelyben a magyar királyt, ama
 Szent hős magyar Lászlónak onokáját,
 Ki az ollyakat, millyen te most
 Lélekre s testre nézve vagy,
 Túl verte a magyar határokon,
 Mondd, mellyik ős találja fel?
 Bocsáss meg a vén bús magyarnak, hogy imígy
 Kitör belőle a keserves érzemény.
 Uram királyom! térj magadba! kérlek
 Istenre, őseidre! kényszerítelek
 Boldogtalan hazánk nevében! —

Király.

(Megindúlva.)

Szent atyám!

Nekünk, igen természetes,
 Pörünket egymás ellen el kell vesztenünk:
 Különböző korunk, különböző

Természetünk ; látom , tudom ,
 Hogy nincsen úgy , mint lenni kellene ;
 De érzem azt is , hogy nem én magam vagyok
 Minden gonosznak kútfeje ,
 Mint rólam ezt az oklatan
 És ezt eszével fel nem érő nép hiszi.
 Van olly idő , hogy bár mi jól
 Vezesse a kormányt az ország s nép felett
 Egy jó király , mégis hibás és helytelen :
 A rossz időjárás okozza ezt.

Van olly idő , hogy bármi rosszul menjen is
 Kormányja egy országnak , a kegyesb idő
 És kedvezőbb történetek minden hibát
 S fogyatkozást még helyre hoznak , és
 Gyakorta még haszonra is fordítanak.
 Most átkozott , veszelt idő jár mindenütt
 A nemzetek felett ! Nyugodj meg , és remélj !

(Háborodásában tétovázva)

Ha lehet , javítsunk rajta. Élj most boldogúl !
 (Megrázzván az érseknek kezét , sebesen elsiel.)

É r s e k .

(Utána nézvén a királynak , fejét hajtogatja.)

A jónak és rosszának határai
 Keblében ütköznek meg , és ő részegen ,
 Homlok-hanyatt , mint ingere
 Kapkodja , tántorog ki és be rajtok. Oh !
 Ne hagyd el isten a magyart !

(Búsan elmegy)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Apáczklastrom a Nyulak szigetében, mellyben Izabella királyné zárva tartatik. Izabella celláját egy kis mécs világítja. Setétség, mennydörgés, villámlás.)

ELSŐ JELENÉS.

I z a b e l l a.

(Egyedül, pongyolán, hajadon, felháborodva.)

Melly háború! melly fergeteg! melly rettenet!
 Csattogva és villogva csapkod itt
 Körültem az égnek tüzes nyila;
 Üvöltve ráz, szaggat, zavar földet, vizet
 A szélvihar; s a felkevert Duna
 Hullámi zúgva döngetik
 Ez arasznyi földet s rajta bút nevelni kelt
 Kőhalmot. Ah! haszontalan!
 Áll még ez! Áll! s hiába ostromolják
 Szelek, habok, villámok. Áll, mint szívem él,
 Melly e szerencsétlen szigetnek képe: hajh!
 Mert sem szerelmének tüzében el-
 Hamvadni, sem keservinek

Könyzáporától semmivé elázni, sem
 A bús sohajtások fuvalmitól
 Elúzni nem tud. Oh! ha már sok év alatt
 Ily nagyra nőtt kínom megölni képtelen,
 Mért nem lehattél gyilkosom,
 Te életemnek rózsanapja, mellyben őt
 Úgy birhatám, ölelhetém, mint férjemet —
 Csak akkor és többé soha!

(A fergeteg csendesedik és Izabella édes emlékezetekbe
 merül.)

Esmerni lelki, testi szép tulajdonit,
 Mint én, ki egykor birtam őt;
 Egyházi és világi törvények szerint
 Azokhoz oly szent és örök just tartani,
 Mint én, kit a sors hitvesének rendele;
 Meggyőzve lenni a felől, miként
 Lehetne ő jósága, embersége
 És bajnok indulatja által, mint király,
 Szerelme, boldogsága, fénye a magyar
 Nemzetnek; és most látni, mint van ő
 Csábulva, megromolva, vesztegetve már,
 Mint vész miatta egy derék, szabad
 Nemzet tagonként és egész testében! Ah!
 Kizárva lenni minden engemet
 Természet és sorsom szerint rég illető
 Öröm és szerencse birtokából;
 Eltiltva lenni most örökre már ama
 Nagyobbra termett asszonyok pályáját

Megfuthatástól, hogy ez engem illető
 Helyen szerencsáját tehetném egy imilly
 Jeles, hatalmas, nagy s dicső nemzetnek és
 Fejének — Isten! hogy ha te
 Mindenható vagy, mint hiszem, mint hirdeti
 Villámid öldöklő hatalma, hirdeti
 A fergetegnek rettenetszava,
 A nagy teremtésnek csudálatos
 Pompája, mért nem tézsz ezekben változást?
 Egyedül csak egy ember, csak ő változna meg,
 Oh mennyi rossz fordulna jóra s melly hamar!

(Ekkor egyet villámlik és legott nagyot csattan. A budai
 hegyek morgó robajjal háromszor visszahangoztatják
 a csattanást. Izabella megrettenve, megrázkódva térdre
 rogy s fejét lehajtja. A fergeteg a nagy csattanás után
 egészen megszűnik.)

Hah! értelek mindenható
 A csillagok felett! szidalmat ejtett
 Most nyelvem ellened; bocsásd meg egy
 Kétségbesett és eltapodt féregnek e
 Békételenségét! — (zokogva) ha itt —
 E csattanásnál bennem a szív verni most
 Örökre megszűnt volna! boldog volnék!

(Sírva fakad és felkel.)

Hol tékozolja most szerelmeit?
 Hol szíve gerjedelmeit?
 Hol férfiúságának éltető
 Erejét? s egyéb, törvény szerint,

Isten s világ előtt sajátomat?
 Hol tékozolja lelke szép tulajdonit,
 És hol felejtí nagy kötelességeit,
 Mellyekkel ő, úgy mint király,
 Eskütt adósa a magyarnak? Oh!
 Ha mint királyné már nem is,
 Csak úgy lehetnék udvarában, mint csak egy
 Jó szemmel és sajnálkozással szenvedett
 Akármi szolgálója!

(Gunda nagy ijedéssel befut.)

MÁSODIK JELENÉS.

I z a b e l l a. G u n d a.

G u n d a.

Hah! melly iszonyú
 Nagy csattanás volt ez, teremő istenem!
 Remegnek ínaim. Közel vala.
 Fordítsd el, isten, szent haragodát!
 Gondoltam azt, hogy felver a nagy fergeteg.

I z a b e l l a.

(Sohajtva)

Vagy én verém talán fel a fergeteget?

G u n d a.

Minő beszéd ez már megint?
 Megijedtem! A hullám miként
 Csapkodja e veszett helyet:
 Bizonynyal elmosná egészen is,

Ha még sokáig tartana.

Jó, hogy közel van Uzd: segít, hahogy baj ér.

Megölné most a félelem, ha itt

Nem volna. Tegnap estve jött megint ide.

Ez a derék és szíves ifjú s jó barát

Melly drága kincs most e szegénységünkben itt.

I z a b e l l a.

Csak egyet esmerek nagyobbat: a halált!

G u n d a.

Ah! hagyj fel asszonyom királyném!

Mert én, uram bocsá! ezen kún, fajtalan

Cafrát nem esmerem királynémnek soha,

Ámbátor ő szentsége volna is

Az, a ki őket öszveadta volt.

Hagyj fel, királyném, e halálos bánaton!

A fergeteg már távozik,

Hálá az égnek! mindenem remeg

Még. Vesd ki szívedből, habár király is, őt,

Az érdemellent, fajtalan, isten bocsá!

I z a b e l l a.

Könnyen beszélsz te jó barátném:

Mert néked ő csak annyi, mint egy rossz napod,

Melly eljön és meg' elmegy;

Te azt kialszod, s vége van.

De én, ki őtet úgy szerettem — birtam, oh!

Én, a ki őt nem hagyhatom, mivel

Ezer fonálnál fogva vonz, feszít

Hozzája a kínos, szerelmes érzemény,

Hogy bennem a szív szinte száz felé reped ;
 Ki ötet immár nem bírom ,
 Soha birni többé nem fogom , mivel
 Utálatos , gyűlöletes
 Elötte rút személyem ; és azért
 Még élve eltemet , kegyetlenül —
 (Gunda kebelére borúl s zokog.)
 Oh ! jobb szeretném , ölnö meg !

G u n d a .

(Kifakadó könyeit titkolván.)

Isten bocsá ! felejtsd el őt ; ne légy
 Gyermekek : hiszen , szánván az ember sorsodat,
 Már majd utánad veszi a fejét.
 Tudtam szeretni én is a magam
 Idejében : és férjem , nyugoszsza isten !
 Jó ember és derék vitéz vala.
 A cseh király ellen viselt nagy harcban
 Esett el. Én is siratám sokáig őt ;
 Az idő begyógyította szívem sebeit.
 Most kezd meg újra fájni bennem is
 A szív , azért , mivel halála egy
 Gonoszért esett , ki téged engem így gyötör ,
 S az egész hazát inségbe dönti. Én
 Helyeden nem így tennék , hanem hát hátomat
 Fordítanám a veszni indúlt , elfajúlt
 Kábának és hazámba mennék. Lám szabad
 Vagy ezzel. Úgy sem foghatom meg , mért sze-
 retsz

Inkább ezen poshadt odú redvében itt
Hervadni, nyögni, mintsem otthon éltedet
Kényed szerint örömcserékben tölteni.

I z a b e l l a.

Látom, megúntad itt velem szenvedni már,
Kedves barátném! nem csudálom; és nem is
Kívánhatom tovább; azért
Térj vissza a jobb élet és öröm
Körébe, mellyet elhagyál a kedvemért.
Hagyj engem, úgysis már veszendőt, megszokott
Kínomban itt egészen elhervadni és —

G u n d a.

Isten bocsá! be félre értél engemet:
Én téged el nem hagylak.

I z a b e l l a.

Én hazámat

Soha látni többé nem fogom:
Én, a kit olly szép, fényes és felséges, olly
Gyönyörű remények hoztak által
A tengeren, már vissza nem megyek,
Hogy hervadó testemmel és levert
Lelkemmél, öszveszaggatott
Szívemmel, eltapodt reményeimmel ott
Sajnálkozóiinnak keserve vagy
Írígyeimnek gúnya csúfja ne
Lehessek.

G u n d a.

A sorsnak csudálatos,
 Isten bocsá! mértéke és osztálya: mert
 Minő szerencse volna néked az,
 Hahogy királyi vár helyett
 Egy szalmakunyhóban születél volna! Hajh!
 Egy szívnek, a millyen tiéd,
 Ezerek között is már nehéz
 És ritka történet reá akadni hív
 Mássúra; hát olyan kevés között,
 Mint a kiket királyi bíbor ékesít?
 Ha példakép hozzám hasonló sorsbeli
 Nemes leány volnál te most,
 Mint tudna boldogítani
 Egy illy derék, illy szép nemes vitéz,
 A millyen Uzd, ki él hal érte, hogy
 Kedvedre szolgáljon, tegyen?

I z a b e l l a.

A jó, nemes magyar! s igaz barát!
 Kit még az udvar üldözései
 Sem tudtak elrettenteni,
 Hogy részt ne venne sorsomon!
 Eleresztem őt; ne tékozolja itt
 Szívének édes érzeményeit
 Haszontalan reám, ki búmnak sorvadó
 Méltatlan áldozatja, úgy is
 Már nem sokára itt veszek.
 Keressen egy szívével öszvehangozó

Rokon leányszívet s legyen szerencsés!
 Búnnak mirígye mérget öntene
 Éltébe. Menjen és legyen
 Az, a mi itten nem lehet,
 Másutt: szerencsés! Érdemes rá a nemes.

G u n d a.

Isten bocsá! Üzd verd magadtól ötet, ő
 Tetőled el nem távozik soha.
 Valamint csupán csak vízben élhet a hal: úgy
 Ő is csupán körödben él s lehell.
 Itt várja régtől fogva most is úntalan
 Parancsodat. Talpon vala,
 Hogy a mikor rá kelne tán, segéd legyen
 Az égi háború alatt mind szüntelen.
 Múlt estve későn érkezett Budáról.
 Azt mondja, megjött a király és látta is.

I z a b e l l a.

(Tüzes nyughatatlansággal.)

Azt mondja, megjött s látta férjemet?
 Ereszd be, hadd szóljak vele!
 Megjött! vezesd be őt hamar! mert látta is!

G u n d a.

Isten bocsá!

(Elmegyen.)

I z a b e l l a.

Megjött tehát

Végtére egyszer. Melly sokáig volt oda!
 Üzd látta s én nem láthatom! fáj ez nekem!
 (Gunda Uzddal belép.)

HARMADIK JELENÉS.

I z a b e l l a. G u n d a. U z d.

I z a b e l l a.

(Nyughatatlankodva.)

Megjött tehát, azt mondd, a király?

És láttad őt? beszélj, barátom, oh!

Beszélj felőle! mint van?

(Uzdnak nyújtja kezét, ki azt forrón megcsókolja.)

U z d.

Úgy nagyon,

Felséges asszonyom! megérkezett,

És láttam is; de nincs okunk örvideni

A már örökre elveszett felett:

Valamint előbb, kún öltözetben jár megint

A bús magyarnak kún királya; s e felett

Minden magyar busúl, sohajt, bosszonkodik:

Mert nincs megint királya néki már,

(Izabella elszomorodik.)

S nem is leszen, míg mást nem ad jó istenünk.

Téged, kegyes királyi szenvedő,

Minden magyar sajnálva emleget;

• S utóbb, ha más mód nem leszen, fogságodat

Fegyverre lázadó erőszak nyitja meg.

G u n d a.

Inkább ma, mint holnap!

I z a b e l l a.

Hiába! mert csak az

Vezet ki innen engemet, kinek
 Akaratja fogságom ; s ha ő nem , senki sem.
 Szint annyi kárt tevének eddig is
 Nekem hivatlan jó barátim szembetűnt
 Részvételekkel , mint azon patvarkodók ,
 Kik férjemet felingerelték ellenem.
 Most már ezentúl senki énvelem
 Ne törődjön ; önmagam leszek
 Sorsomnak intézője. Mint vagyon ,
 Ha láttad , a király ?

U z d.

Egészséges ; de olly
 Halvány : mivelhogy élni , a mint mondatik ,
 Nagyon siet. Budán lesék már a kún
 Fejedelmek, Alpár és Uzú is a királyt ,
 A csak minap tett egyezés
 Ellen megint kún öltözetben , és
 Szivekben ismét már pogányok is talán.
 Kún anyja és kún ágyosi
 Által kiszívják , vérszopó nadályok
 Módjára , ötet testben és lélekben , itt
 Úgy mint királyt most , majd megint mint férfiút.
 Mindegyre rázzák a gyümölcseit
 Úgy is csupán ölkbe hullató
 S felére immár meglöpött királyi fát.
 Az újdön új nádor , Mize ,
 Is véle van ; most jobb keze ,
 Mint hallom , a királynak , a ki úntalan

Csak a szerelem táborában fentereg,
 S vitézkedik homlok-hanyatt,
 Minden szemérmét félre rúgva már.
 Mizét egyéberánt dicsérni hallom én
 Szívére és eszére nézve; de
 Mért nem magyar? S hát nincs-e már ezen
 Főtisztre több alkalmas magyar?
 Boldog szegény, feljebb s alábbvaló
 Már torka-tátva zúgolódik, és
 Vádolja és átkozza a királyt. Vele
 Van Lize is, testvére a nádornak: ez
 Egy kellemes, pajzán betyár, Lászlónak
 Hív társa a bujálkodásban, egy
 Agyafúrt, ravasz leánykerítő; hír szerint
 Testekre, lelkeikre s életek
 Módjára nézve édes egyek, ikrek ök.
 Budán az érsek, Boksa, Lóránd s több urak.
 Az érseket meglátogatta tegnap ott,
 Úgy hallom, a király.

Izabella.

Örömmel értem ezt:

Mert nincs egészen megromolva még
 Az, a ki tudja s esmeri,
 Ki és mi a jó és igaz, s utána jár.
 Megtér bizonynyal szíve és esze
 Férfjemnek is még; bátor énreám
 Tekintve késő lesz. Nemes barátom, Uzd!
 Minden magyar közül te voltál ekkorig

Legjobb barátom. Én azért adós
 Maradok talán örökre; de
 Minthogy nemes szived soha
 Nem tette bér fejébe a jót eddig is,
 Még egyre merlek kérni tégedet;
 Cselekedd meg ezt; magába csak csekély dolog.

U z d.

(Indúlatosan.)

Felséges asszonyom! parancsold, vagy csak
 intsd,
 Hogy a Dunába, vagy ha jobb, a tűzbe
 Ugorjak érted, hát örömmel megteszem.

I z a b e l l a.

Mentsen meg isten! élj te boldogúl
 Sokáig a hazának és nemzetnek
 Javára. Kérésem csak ebből áll: Eredj
 Budára még ma a királyhoz egy
 Levelemmel: írva meg leszen hamar.

U z d.

Mért nem kerül ezer veszélybe, s vérbe is
 Az, a mit érted tenni mindég kész vagyok!

G u n d a.

(Izabellához.)

Isten bocsá! hát elfelejtetted megint,
 Hogy egyszer immár olvasatlan, mérgesen
 Vetette vissza, kézírásodat?

I z a b e l l a.

(Sohajtvá Uzdhoz.)

Igaz bizony! hiába tennéd útadat!
Hát többre kérlek: légy te a levél helyett
Követje, szószólója szívemnek magad!
Mondd néki: hogy Budára érkezése már
E bús falak közé is elhatott;
Szívből örülök rajta! mondd neki

(Töredező hanggal.)

Mondd néki: hogy kimondhatatlanul
Sok az a mit érte szenvedek; mondd néki, hogy
Csupán csak érte élek; emlékezzék
Meg rólam és legyen szerencsés! mondd meg ezt!
(A fájdalomtól elnyomattatván, Gundára borúl.)

U z d.

(Izabellát sajnálkozva nézván, menőfélben.)

Megyek, asszonyom!

I z a b e l l a.

Még egyre kérlek: menj el az
Érsekhez is.

(Uzd megáll.)

Kérd meg nevembe' őt,
Hogy látogasson meg, ha érkezik;
Számot szeretnék vetni általa
Megint az éggel.

(Uzdnak nyújtja kezét.)

U z d.

(Indúlatosan megragadja, szívéhez szorítja és megcsókolja Izabella kezét.)

Híved, a mig élek én.

(Sebesen elmegyén.)

G u n d a.

Isten bocsá! a fájdalom
Már szinte megrepesztí szívemet.
Menjünk el innen! most kel a nap is.
Menjünk ki a kis kertbe.

I z a b e l l a.

Menjünk! jobb leszén :

Különben én megfúlادok.

(Öszvefogódzva elmennek.)

NEGYEDIK JELENÉS.

(Buda. A királyi várnak palotája.)

É d u a.

(Könnyű, reggeli öltözetben; felháborodva.)

Úgy fekszik, alszik, mint ki már örök
Álmát alunni lankadott.
Bátyám beszéde olly igaz,
Hogy semmi kétség már eránta nem lehet.
Valamint előttem számtalant, megúnt.
Már engem is; csak seprejét
Juttatja nékem már bitang,
Szanaszét fecsérlett korcs szerelmének, s talán

Ezt is csak egy korig , kötelességből!
 S Izabella mellé zár utóbb?
 De a hol én nem úgy veszek majd , mint ő ,
 Sajnálva minden jó- s igaztól , nem , hanem
 Kikacagva és gúnyolva : mert ha felveszem ,
 Nem is tekinthet engem a világ
 Úgy , mint királynét , vagy királynak hitvesét ,
 Hanem csak úgy mint ágyosát , mivel
 Még él az , a kihez lekötve tartja őt
 Mindég legelső esküvése. Hah!
 Imígy szabad hát egy királynak kényeként
 Az esküvéssel játszani?
 Kényének azt , a kit kiválaszt kedve , illy
 Fortélylyal és illy büntelen
 Szabad tehát áldoznia ?
 Hol és minő törvény tehet
 Imilly gárázda kényt szabaddá?
 Fejedelmi vérből származok
 Én is , habár fajomra nézve kún vagyok.
 Szintolly erős szentség köt és
 Olly esküvés férjemhez engem is ,
 Mint más keresztényt , a kinek
 Szent jussa van kiválva birnia
 Egyedül magát , papkéz-kötötte férjét.
 De nincs-e jussa másnak is ,
 Sőt még előttem , így beszélni ?
 Előre látom vesztemet , boldogtalan !

(Miklós jön.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

É d u a. Miklós.

É d u a.

Jól jössz ! segítsd megrágni , a miket
 Fülembé súgtál ; vagy vegyed
 Hát vissza. Énnálam ne tarts
 Köszönetre számot. Olly tüzet
 Gyújtál te bennem , mellyet immár semmi bölcs
 Okoskodása felzavart eszemnek el
 Nem olthat : Ajda , Kupcsa , Mandula ?
 S kik még szerelmem tolvaji ?

M i k l ó s.

(Mosolyogva.)

Be nincs eszed , húgom ! S te mersz imígy
 Beszélni , a ki már magad kegyetlenül
 Megloptad Izabella szívét ? S hát ha én
 Volnék király ? s olly lepke módra csélcsapó
 Természetű , mint a kacsongó László ,
 Én is nem úgy tennék-e , mint László király ?

É d u a.

S hát úgy ?

M i k l ó s.

Legyen tehát eszed ,

S élj véle , hogyha olly szerencsés vagy te már ,
 Trónusban , ágyban egy imilly
 Királylyal osztályos lehetni. Mert
 Valóban alkalmatlan a féltékeny

Asszony akármelly férfinak ;
 A legszerelmesebbnek is csömört,
 Unalmat és utálatot szerez
 Végtére ; s annak , a ki nem szerelmes , ez
 Kész kárhozat s pokol. Csak ez
 Juttatta Izabella asszonyt,
 Koronás királyné volta mellett is , ma már
 Mindenki ben sajnálkozást gerjeszthető
 Sorsára. Még rosszabbra válhat a tiéd ;
 Mert téged a világ csak úgy tekint ,
 Mint a heves királynak első ágyosát :
 Minthogy te , míglen Izabella él ,
 Törvény szerint sem a királyhoz kötve , sem
 Koronázva nem lehetsz. Tehát —

É d u a .

Melly iszonyú
 Örvényt nyitál , bátyám , előttem itt !
 Szédelgve áll arasznyi párkányán valóm !
 S ebből ki nem ment senki többé engemet !
 (Szemét egy helyre meresztvén , mozdulatlan , kábán áll.)

M i k l ó s .

Azért te vedd hasznát eszednek. Élj vele
 Szerelmet , a hogy s mennyire
 Azt élni néki kénye s kedve hozza most
 Magával. A mit tőled elvon , türjed és
 Titkold , ha fáj is , mintha észre sem
 Vennéd ; s az ebből származó bosszú s harag

Soha meg ne részegítsen, el ne kapjon. Ám
 A zsémbes asszony, ékesítse bár
 Ezernyi kellem, undok állat, hidd el ezt!
 Lázadni kezdő gerjedelmidet
 Fejtsd el legott a jónak, a hasznosnak és
 Gyönyörűnek a trónust körül folyó
 Nagy tengerébe, hol te, hogyha élni tudsz
 Az alkalommal, torkig úszhatsz.
 Juttass belőle, a mit és mennyit lehet
 Erőltetés nélkül, rokon vérednek is:
 Ezt megtagadni, dőre s nemtelen
 Dagály. Hiánosságodat pótolj ki; de
 Okosan: kivált a titkot, a mértéket és
 Azt, a mi illendő, soha
 El nem hibázva. Felveheted módjait
 Erzsébet asszonytól, mikép kell és lehet
 Cselekedned és magad viselned, hogy egész
 Világnak, a nemzetnek általán,
 Idegennek és rokonnak egyenként s külön
 Eleget tehess.

É d u a.

Bátyám! te megnyitád szemem;
 De nem köszönhetem meg. Érzem azt,
 Habár homályos még előttem, hogy s mikor?
 De érzem azt, hogy elveszek.

(Búba merülve áll.)

HATODIK JELENÉS.

Alpár. Uzú és az előbbiek.

Alpár.

Tisztelni téged és bucsúzni tőled,
Még egyszer itt vagyunk, szerelmes hűgünk!

Uzú.

Kún nemzetünknek fénye! drága csillaga!

Alpár.

Légy, a midőn kell, pártfogója kún
Rokonidnak és népednek annál, a kitől
Most sorsa függ: annál, kinél
Tekintetednek tűznyila,
Szerelmes ajkaidnak édes csókjai,
Szavadnak édes méze olly mindenhatók!

Uzú.

A mint pedig most dolgaink
Folyása van, hát nem sokára tán
Igenis reád fogunk szorúlni: mert
A pápa által ingereltetvén megint,
Már minden órán ellenünk
Zendül bizonynyal a magyar.

Alpár.

László királynak is — naponként több, nagyobb
S győzőbb ezen részről tapasztalásunk —
Immár nem a kún nép, hanem csak a
Kún asszonyok s leányok érezik
Jóvoltit, és azoknak is csak szépeik.

É d u a.

(Fellobbanva magában.)

Mindég erősben fú s üvölt ennek szele,
Míg majd szerelmem rózsaláncait
Örökre öszvetépi.

U z ú.

Kedves húgom!

Nem mosta tán le a keresztvíz nemzeti
Természeted, ha kún hited lemosta is?
S azt, a mit Alpár monda, nem veszed balúl?

É d u a.

(Keserűséggel.)

Valóba! kénytelen vagyok megvallani,
Bátyáim! a mi régen immár nem titok,
S nyilván kiált minden szugolyból nálatok,
Botránkozást okoz, s gyalázatunkra van,
Hogy a mi kedves nemzetünk
Egészen elvásott, fajúlt, vadúlt,
Hamis, kacér, parázna és vérengező,
Oroz, rabol, gyilkol; kivált
Meg van romolva nőfele:
Nem tudja senki, mellyiké. Ezen
Már semmi mértéket, határt,
Zabolát nem esmerő szilajkodás
És fajtalanság, hogyha ezt még jólkor a
Kemény fenyíték meg nem orvosolja, hát
Vég veszte lesz népünknek. Én tudom,
Mert hallom, a mit a figyelmes magyarok

Gondolnak és beszélnek e felől;
 S igazok van: épen nem csuda,
 Hogy ők nekünk halálos ellenségeink.
 Az embereknek, nemzeteknek jussa és
 Törvénye, sőt természete
 Ellen valót cselekszik a mi nemzetünk.
 E rendkívül való veszettség vége még
 Szomorú lehet, ha majd igazság tétetik,
 S jónak gonosznak érdemelt
 Jutalma egykor, s tán előbb, mint hiszszük azt,
 Itélet és mérték alá kerül.

(A király jön.)

HETEDIK JELENÉS.

A király és az előbbiek.

Király.

(Éduához.)

Hamis te! ellopád magad? Régolta nem
 Aluttam én illy édesen.

(A kún fejedelmekhez.)

S ti még Budán? mint tegnap is mondom vala:
 Atyafiak! sok rátok a panasz.
 Kinek-kinek maradjon meg tulajdona.

Alpár.

Szükség ragadja roszra hív kún népedet:
 Mert a magyar már nem csak azt
 Iriglyli nekünk, a mivel

Királyi jóvoltod megálda; még
Levegőt sem adna, hogyha tőle függene.

Király.

Az ilyen ellenséges egymást üldözés,
Visszálkodás kárára lesz
Mind a magyarnak, mind kivált a kúnnak.
Eredjete ti most előre, mint
Fejedelmek, a népnek veszélyes ingerét
Zabolázni. Nem sokára törvényt tenni és
Érdem szerint büntetni minden vétkest
Utánatok megyek magam.

Uzú.

Megyünk, uram!

Végző könyörgésünk előtted egyre még,
Felséges úr s király, csak az:
Ne zárd ki hív kún népedet királyi nagy
Kegyelmeidből. Isten áldja házodat!

Alpár.

Élj boldogúl, uram királyunk! pártfogónk!

Király.

Sok jó szerenesét!

(Alpár és Uzú elmennek.)

Miklós.

Én is elmegyek,
Uram, velek, ha ellenedre nincs?

Király.

Bizvást! Segíts, a hol s miként lehet, nekik
Eszekre hozni a dühülteket.

Miklós.

Élj boldogúl, uram királyom! gyámolom!

(Éduához.)

S húgom te édes! légy szerencsés! légy nyugodt!

(Éduát megöleli és súgva mondja.)

Okosan viseld magad, ha jót akarsz.

(Elmegyen.)

Király.

(Éduának kedvezve.)

Mi ugratott el olly hamar

Mellőlem? Észre sem vevém,

Úgy elnyomott az álom engemet.

Édua.

(Sohajtozva.)

Nem alszik, a ki tűzparázson fekszik, úgy,

Nem, a kinek láng buzg érében vér helyett,

Nem alszik, a ki úgy szeret, mint én, szegény!

Nem alszom én, miolta kétségen kívül

László királynak annyi már

Felesége, a hány szép leány,

Szép hölgy van országában, ott

Legalább, hol ő jár; és miolta azt tudom,

Hogy én csak itt Budán, csak itt

Ezen falak között vagyok

Felesége néki!

Király.

Lássad, Édua!

Ha te olly igen szép s kellemes nem volnál,
Kinek a különben rút harag meg új
Bájt s kellemet tud adni; ha
Tapasztalásom nem hitetné el velem,
Hogy szemrehányásokkal engemet
Csak lángba lobbanó szerelmednek hevo
Gyötör; tehát valóba meg tudnék reád
Haragudni. Hát nem vagy te énnekem
Olly hitvesem, kit a szokott házas kötél
Szentsége köt hozzám? De tudd meg azt:
Mindenben, úgy a szerelem-
Féltésben is van olly határ, mellynél tovább
A türelemnek senki nem húzhatta még
Fonalát. Szeretlek Édua!
Szülj nékem egy fiat s az égre esküszöm,
Hogy énutánam az leszen magyar király.

Édua.

(Indúlatosan.)

László! szerettem férjem! Oh ha úgy szeretsz,
Mint mondod itt, tehát mutasd meg azt
Nyilván egész világ előtt s megnyugszom: oh!
Tétesd fejemre koronádat, úgy
Mint illik, és régente mrá
Bévett szokás, írott, szoros törvény szerint
Minden magyar királyi hitvest illetett.

Mert eddig engem a világ,
S méltán, csak első ágyosodnak tarthatott.

Király.

(Megháborodva.)

Azt nem lehet, míg Izabella él.
Ő életében véled öszvekelnem is
Tilos; de már ezen keresztül törtem én
A kedvéért. Többet ne kívánj! Nem lehet
A nemzetek törvényivel
Játékot űzni.

Édua.

(Elfojtott méreggel.)

Úgy? de egy

Szegény leánynyal játszani,
Mint gyermekek lapdával a gyöpön,
Felemelni őt az emberi
Legfőbb szerencse és dicsőségnek magas,
Ragyogó egébe, s majd megint leverni őt
A föld porába, kényeteknek habjaként,
Ez már szabad? ez nem tilos?
(Szemeit meregetve gondolkodik; tagjai remegnek el-
fojtott mérgében.)

Király.

Mi lelt? te reszketsz, Édua?

Édua.

(Magát öszveszedvén, mosolygó színléssel.)

Meggyúlt szerelmem érzeményitől remeg
Tetemem. Szerelmes görcsök és

Nem egyéb : hamar jövő , hamar múlt baj ez.
 Semmit se aggódj rajta , kedvesem !
 Felkapta volt valómat a nagy s rendkívül
 Való szerencse kedvezése , az ,
 Hogy annyi százezer közül
 Szemeid reám eshettek , jó s nagy király !
 Hogy annyi sok közül , uram , te engemet
 Emelél szerelmednek dicső egébe ! Oh !
 Áldott az asszonyok között magam vagyok !
 (Az indulatosságának legnagyobb hevével , mintegy meg-
 őrvülve általkolcsolja Lászlót , kebelén sirva fakad.)
 Oh én szerencsétlen teremtmény !
 (Egy erőszakos sohajtás után sebesen elmegy.)

Király.

(Egyedül.)

Édua !

Lobogva ég egész valója ; és mikép
 A lángot a szelek különbféle ,
 Úgy őtet a különböző
 Helyheztetések s gerjedelmek tétova
 Csapkodva , villámváltozással , könnyeden ,
 Most búra , majd örömmre hajtogatják.
 S ez , a miért én őt szeretni úgy tudom.
 Egyedül csak a kár benne és
 Valamennyiben , hogy minden új napon meg' új
 Alakot nem öltözhet magára. Én
 Sajnálom a szegényt ! Emészti őt
 Szemlátomást szerelme. Én hiszen

Örömet szeretnék egyet és
 Csak téged, Édua! de mit teszek,
 Ha más az én természetem?
 Ha általán az embereknek az örök
 Egyformaság unalmat és csömört okoz?
 Ha rendszerint olly kedves és kívánatos
 A változás az embereknek? mit teszek,
 Ha nékem egy félig fakadt virág
 Tetszik ma, s holnap egy egészen nyílt? ha egy,
 Epedő, szemérmes viola
 Kedves ma nékem s holnap ismét egy tüzes,
 Egy lángoló s kínálkozó
 Szép rózsa hájól engemet? ha ma
 Szerelmeket tanítani,
 Holnap tanulni tartja kedvem? mit teszek?

(Egy udvarnok lép be.)

U d v a r n o k.

Mint Izabellának követje, Uzd
 Úr engedelmet kér csak egy-két szóra is.

K i r á l y.

(Haraggal.)

Uzd? Eh! (magában) ha tán megunta volna már
 Apáca lenni? s Aethna visszavonszaná
 Az olasz hazába? vagy Lize
 Más érzeményre vette volna őt? —

(Az udvarnokhoz.)

Hadd jöjön!

Udvarnok.

(Egy levelet nyújtván a királynak.)

Ezt egy német úr hozá :
Császárnak ő felsége írja.

Király.

(A levelet elvén és letevén.)

Jól vagyon.

Hadd jöjön Uzd.

(Az udvarnok elmegyén.)

Tán hadra készül már megint

A harcverő vén bajnok, és
Fogadott fiát magyar vitézivel
Segíteni hívja ? Elmegyek
Apám ! Szerellek és becsüllek és
Örömet tanúlok tőled. Elmegyek.
(Uzd belép.)

NYOLCADIK JELENÉS.

A király. Uzd.

Uzd.

(Általában minden tisztelettel, de bátorsággal.)

Gyűlölt személy követje lévén itt, uram,
Talán fejemre is gyűlölséget vonok?
Sajnálni fognám ezt; de félni nem tudok:
Mert egy szerencsétlennek enyhítője, vagy
Barátja és szolgája lenni, bár
Hálátlan is, de emberi
Nagy tartozás. S most ezzel én

A legnagyobb királyi kötelesség,
 S tán nem kegyetlen szív előtt
 Állván, ha jó szerencse nem kísérne is,
 Jó véleményem hinni hagyja, hogy
 Legalább igaztalan haragra sem
 Ama' szerencsétlen királyné, sem merész
 Követje ellen nem fakadsz?

Király.

Tanácsosabb

Itt most okosnak, mint merésznek lenni; és
 Most egyszer ő okos követre tett szert.
 Hol a levél?

Uzd.

Oh! vajha inkább irgalom-

Elfogta szívre! Most nem írt,
 Tartván, nyitatlan vissza fog
 Vettetni néki a levél megint.

Király.

(Indúlatosan.)

Három falum legyen jutalmad, Uzd,
 Mihelyt te nékem rég ohajtott, várva várt
 Bucsúztatóját mondod itt, akár
 Mindjárt, akár utóbb; mivel, mint hallom, ő
 Téged nagyon szenvedhet. Uzd!
 Oh! vedd le, kérlek, rólam e tehert!

Uzd.

Engedd előbb, uram királyom, a miket
 Izent, tulajdon szózatit megmondanom:

„Eredj! (imígy bocsáta engem el
 Zokogva hozzád) mondd neki:
 E bús falak közé is elhatott
 Országos útazásiból Budára lett,
 S rég várt szerencsés érkezése; mondd:
 Örvendek én is e felett, a mennyire
 Még egy örömsugár keresztül törheti
 Búm ködjeit, s képes lehet,
 Meghatni s érdekelni szívemet.
 Mondd: hogy kimondhatatlanúl
 Sok a mit én érte szenvedek,
 S méltatlanúl. Mondd néki: emlékezzék
 Meg néha rólam! ám de ne
 Midőn az ország gondjai
 Fellegzenek fejébe' s a' meggyúlt kebel
 Haraghabot vetvén, az irgalomnak és
 Kegyelemnek érzeményi mind benn' fűlnak;
 Hanem midőn a szenvedő emberség
 Keservein megesve benn' a szív, rokon
 Érzésre s irgalomra olvadoz.
 Legyen szerencsés olly teli
 Mértékben, a mint én szerencsétlen vagyok!
 Hogy ötet úgy tudom szeretni, még azért
 Engem ne gyűlöljön halálig! Mit teszek?
 Ah! szívem és sorsom vonása ez;
 Ellent nem állhatok. Bocsássa meg!
 És szánakozzék szívemen!“
 Imezt izente néked általam.

Király.

(Töprenkedve járkálván s több vállat vonítván.)

De mit teszek hát én is? én,
 Ki őt szeretni semmiképen nem tudom?
 Mind ez nem érte volna őt, ha ő,
 Akár azért, hogy olly irígy szerelmű,
 Akár azért, hogy megboszúlja kedvemet,
 A rendeket éellenem
 Úgy fel nem ingerelte volna, hogy
 Királyokat fogságba zár alá tegyék.
 Rávette atyja által úntalan
 Hordott panaszszal már előbb a pápát,
 Hogy a magyar rendeknek őmaga,
 A Vaticánnak szent igéivel
 Adná ezen tanácsot ellenem;
 Csakhogy bezárkozván velem
 Az irígy, ravasz, sovár olasz
 Kicsikart szerelmemet maga
 Birhassa. Megcsalá magát: mert őtet én
 Azolta még jobban tudom
 Gyűlölni. Az tesz legnagyobb jót most velem,
 Ki tőle meg tud mind örökre menteni.

U z d.

Engedd uram, hogy erre én a búsnak
 Önnön szavával válaszoljak: Tudva van
 Minden gyanúd előtte rög;
 De esküszik s minden magyart
 Bátran bizonyságúl merészel hívni, hogy

Ő mindezen vádokra nézve büntelen.
 Mert hogy baját s keserveit
 Sorsán emésztődő szülőinek
 Hív s résztvevő keblekbe merte önteni,
 Balúl cselekszik, a ki tán
 Őnéki vétékül tulajdonítja ezt.

Király.

Akármiképp volt, múltakat
 Feszegetni nincs most kedvem. A miképp
 Van, úgy van, úgy marad. Magára vessen ő,
 Ha zárva, fogva van, — csupán magára. Mert
 Takarodjon innen és szabad legyen.
 S ki merészli még azt mondani,
 Hogy a királynét zárva tartom én?
 Az nem fogoly, ki elmehet mindég, mikor
 Csak kedve tartja. Ments meg tőle, Uzd!
 Három falum legyen jutalmad érte, Uzd!

Uzd.

A jót az emberséges ember nem teszi
 Bérért; rosztat pedig, tegyed
 Fel bár egész országodat, még sem követ
 Azért el emberséges ember. Megbocsáss,
 Királyom! én ilyen vagyok.

Király.

Azt elhiszem. S hát minden emberségünk
 Mellett tovább is így marad.

U z d.

Sőt épen így nem fogja ezt hagyhatni már
Tovább az emberség, reménylem; minthogy ez
Olly résztvevő, sajnálkozó, igaz —

K i r á l y.

Mondd néki: szedje őszve minden kincsemet,
S vigye el magával; csak hamar, mennél előbb
Takarodjon innen. A mi szíveink
Épen nem egymásnak valók.

U z d.

Őnéki a te szíved e világon itt
Egyetlenegy és minden élete.

K i r á l y.

Vagy vesd tehát meg, szép vitéz,
Minden tehetséged, s iparkodj bajnokul
Megnyerni szívét. Ostromold
Mind addig őt, míg megnyered,
S öledben engem elfelejt.
Legyek csak egyszer elfelejtve mint király,
Mint férfiat, hidd el, csömör között
Fogsz engemet legott kihányva látni. Én
Alkalmatosságot magam szerzek neked.
Csak vedd le, kérlek, életemről e sovár,
Belém ragaszkodó olasz kolláncsot.

U z d.

(Éles keserűséggel.)

Uram! ha meg lehetne, a mit olly balul,
És nagy gyalázatunkra vélsz, hidd el, hogy ezt

Egy harmadikra és kivált, uram, terád
Nem bízni, volna még elég eszünk.

Király.
(Fellobbanva.)

Takarodj tehát előlem, asszonykönyveket,
Siralmakat, nyögéseket kongó harang!
Te mind tanácsot adni, mind
Tanácsot elfogadni oktalan!
Takarodj! S előttem illy követségekkel itt
Többé ne próbálj megjelenni: mert
Váratlanabb s tán kellemetlenebb
Lehetne még bucsúztatóm. Isten veled!

U z d.

(Nemes bátorsággal, de minden tisztelettel.)

Mint Izabellának követjét engemet,
Uram, te többé látni nem fogsz már soha;
De megbocsáss, ha, mint Magyar-
Ország nemesse, ott leszek
Mindenkor, a hol kell, habár előtted is.
(Elmegyen.)

KILENCEDIK JELENÉS.

A király.
(Egyedül.)

Lelkes, derék ifjú! nemes magyar!
Bánnám nagyon, ha sértve volnál általam.
Ez a teremés mindenütt utamban áll;

Úgy mint király s mint ember is , mindenkor és
Minden helyen csak benne ütközök .

Én minden érdemét megesmerem ;

De szeretni őtet nem tudom ,

Soha tudni nem fogom , hiába ! És azért

Örökre elválnunk nekünk legjobb leszen .

(Rudolf császár levelét felbontván.)

Valjon mit ír a jó s vitéz öreg ?

(Elolvassa a következő levelet.)

Rudolf császárnak levele László
királyhoz.

„Szerelmes fiam !“

„Szíves atyai üdvözlésemet előre !“

„Elhagyott téged az isten : mert te elhagy-
tad őtet. Térj vissza az irgalmashoz ! Elhagy-
tad a derék , nagy , hatalmas keresztény nemzetet ,
melly trónusára emelt , és a lator , pogány kú-
nokhoz és nogárokhoz adtad magadat ; ezekkel
élsz , ezekkel társalkodol. Légy királya , atyja
a magyarnak , kihez legtöbb , legnagyobb köte-
lesség , legszentebb esküvés köt. Egy királynak
legfőbb kötelessége , országát , népét boldogíta-
ni. A te kormányod alatt romlik , pusztúl az or-
szág , elnyomorodik a nép : tégy eleget köteles-
ségednek ; különben magad téped el a kötelet ,
mellynél fogva néked a magyar nemzet tiszte-
lettel és engedelmességgel tartozik. Feslett éle-
tednek gyalázatos híre az egész világot eltöl-

tötte ; jobbitsd meg magadat ! térj vissza az erkölcsnek útjára ! A fejedelmek jó példával tartoznak a nép előtt járni : mert legyenek jók , legyenek rosszak , ezereket vonnak magok után . Vedd vissza királyi hites társodat , Izabellát , kit gonoszok sűgallására , buja gerjedelmek ösztönéből méltatlanul zárva tartasz : őbenne meg van sértve az emberiség , a keresztény vallásnak egyik szentsége és a királyi vérnek méltósága ; vesztessz , ha ezek együtt boszúra kelnek ellened . Fejtőzzél ki a téged fogva tartó buja tündéreknek bájos karjaikból . Teljesítsd a gyönyörű reményeket , mellyekkel egykor bízattál , míg meg nem vesztegetett az élet örömeivel , a világ javaival , a királyi hatalommal való visszaélés . Térj vissza az istenhez , annak parancsolatihoz , az emberséghez , a királyi méltósághoz , a törvényhez és igazsághoz . Vedd jó néven , királyi ifjú , egy ősz , koronás főnek , atyai barátinak jó tanácsát ! Volt az ideje , hogy én sem voltam fejedelem , hanem csak egy emberséges nemes : az isten megáldott , és felemelt fényre és hatalomra . Annyival inkább érzem , mit lehet kívánni egy olyantól , kitől ezereknek szerencséje , vagy szerencsétlensége függ ; s melly szent és nagy kötelességekre vállalkozott az , a kinek korona tétetett fejére . Isten oltalmába ajánllak .“

Rudolf.

* * *

(László király megilletődve.)

Ezen levél olyan tükör ,
 Mellyben tetőtől fogva talpig és
 Meztelen megláthatom magam :
 S gonosz királyt látok magamban. Rosz királyt ;
 De érzem azt , hogy ember én rosz nem vagyok :
 Mint ember , én kezet merek ,
 Habsburgi Rudolf , fogni véled is.
 A jó tanácsot , jó apám !
 Köszönöm. Ha vérem habjait ,
 Érzékeimnek ingerit
 Az erős tökélet csillapítani
 Képes lehetne — ; hogyha , jó apám ,
 Esztendeidnek terhe és hava
 Fekünne éltemen , belőlem is
 Egyszerre jó s bölcs ember és király
 Válhatna ; ám de illy virágzó korban , illy
 Felolvadó lángérménynyel , illy erős
 Indulatokkal , pattogó
 Tűzgerjedelmekkel , heves vérrel , bizony
 Igen nehéz hozzád hasonlíthatni még.
 A gondolatlan elragadtatás ,
 Minden tekintetet , kötést ,
 Rendet , szokást felejtve , sőt tapodva , el
 S túl rántja lángoló valómat és belé
 Meríti a szerelem örvényébe , hol
 Én testi lelki kényeimben részegen ,
 Nem látok és nem esmerek veszélyt.

Azonba' mindent el fogok követni, hogy
Bölcsőbb legyek; s ha nem? tehát —

(A nádor belép.)

TIZEDIK JELENÉS.

A király és Mize.

Király.

Jólkor jövé! Készülj csak útra már megint.

Mize.

Jó hírt hozok, királyom! Elveszett
Egy pártütő, ki lelke volt
A leghatalmasb cimborának ellened.

Király.

A sok közül mellyik? talán Iván?

Mize.

Nem egészen ő ugyan, hanem
Majd annyi, mint őnéki jobb fele:
Testvére, a veszprémi püspök, Péter.
Megölte egy derék magyar.
Iván tanácsadó eszét,
Az anyaszentegyház eves, veszett,
Rák-ette tagját! a haza
Egy hitszegő, gonosz, ravasz fiát
Vesztette benne.

Király.

Most az első gondom az
Lesz, hogy helyébe egy szelíd,

Egy jámbor, emberséges ember üljön, egy
Lelkes pap, Ilmurhoz hasonló. Most kivált.
Ilmur tanácsa erre legszükségesebb.

M i z e.

Jó volna tán még nem sietni olly igen?
E gazdag, e nagy birtokú püspökség
Jövedelme most sokat segítene
Felségeden. Különben is —

K i r á l y.

Pénznél nagyobb

Nyereség, nagyobb szükség — tudod miért? —
Egy jó pap, egy bölcs püspök, egy igaz
Hazafi. A nemzetnek és egyháznak
Kárával erszényem ne teljen: mert soha
Magamban ingert arra, hogy
Gazdag király legyek, nem érzék.
Bízd csak reám ezt, s halljad, a mi fontosabb:
Mindenfelől temérdek ismét a panasz
A kúnok és nogárok ellen;
Lopnak, rabolnak, gyújtogatnak, ölnek ők.
Sok a mi sok. Készülj azért,
És nyomban indulj! Járd meg a kún és nogár
Szállásokat, főképen a szomszédokat.
Büntesd meg őket olly keményen, a mikép
A legszorosh törvény s igazság
Kivánja. Én sem kések itt:
Utánad indulok. Sok a mi sok!
Példát tegyünk. Eredj!

M i z e.

Megyek, királyom! és
 Igérem azt, hogy nem leszen fogyatkozás
 Parancsaidnak teljesítésében ott,
 Hol végrehajtó én magam leszek.
 (Elmegyen. Lize fellép.)

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

A király. L i z e.

Király.

Hiába jártál: a szemedből olvasom.
 (Elkomorodva.)

Míg nála voltál, addig engem Uzd,
 Az ő követje itten ostromoll.

L i z e.

Máskép van a dolog; nem úgy, mint gondolám
 Megvallom én: ennél nagyobb, erősb
 Lelkü vitézt asszonyban ekkorig
 Nem esmerek. Méltán lehet
 Őt bajnokasszonynak nevezni. Ő
 Szánásra méltó s tiszteletre, mert —

Király.

Tulajdonit vizsgálni nem küldöttelek.
 Tartsd ezt magadnak. Énnekem
 Csak válaszát beszéld el.

L i z e.

Azt felelte, hogy

Polgári egyesség szerint,
 Egyházi szentség kötelével és
 Férjének is megegyezésével, melly
 Csak a halál által bomolhat el,
 Ő a magyar király koronás hitvese;
 S erről le nem mond, míglen él, soha;
 S ő onnan önkényt, a hová
 Rendelte volt őt sorsa, el nem megy soha.
 Ellent nem állhatván az őtet büntelen
 Gyalázatos börtönbe záró fegyveres
 Erőnek, ezt szenvedni s türni kénytelen.
 Sorsának ő három szabadítótól
 Várhatja, úgymond, változását; úgymint:
 Vagy még talán egykor magába térhető
 Királyi férjétől, kinek
 Ő szívesen meg tud bocsátani;
 Vagy a hatalmas és erős,
 A jámbor és igaz magyar nemzettől,
 Ki nem leláncolt rabja a törvényt s hitet
 Szegő királyok kényinek,
 Mert kötve tartja őket is,
 A drága kincs, András arany bullája;
 Vagy a szegényt és boldogot
 Bútól örömtől elfogó s mindennek itt
 Örök határt s véget vető haláltól.
 Haza nem megyen, hogy ott, hol ő sok számtalan
 Kezére vágyódó királyfinak
 Szerelme és bálványa volt előbb,

Most a kacajnak , gúnynak és csúfnak kitett
Cégére légyen.

Király.

Mondva mind

Felségesen , szépen van ez — ;
Szeretetre , sőt csudálkozásra is
Méltó tulajdonság , kivált olly férfinak ,
Ki asszonyokban a tökéletet
Kedveli csak csupán ; de nem nekem ,
Kit kellemes hibájok inkább ingerel.
S így a derék legény , az ostromot futó
Szerető , tudom , kevésre ment ?

Lize.

Eldöcsátván ezt , uram , természetes ,
Hogy tisztelettel , borzadással és
Kudarccal ez pirongva visszakullogott.

Király.

Jól mondta ő : kettőnk közül
Egyiknek a halála tesz csak változást.
Becsülöm és csudálom őt ;
De szeretni nem tudom soha.
Imígy lekötve lenni egyhez , hajh egek !
Kit , nem tudom mért , szívem úgy útál. — Be nagy
Szerencse , hogy király vagyok ,
Ki kényeként bont és kötöz : mert a csömör
Máskép agyon horzasztana.

(Elmegy. Lize utána.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Visegrád vidéke. Szirtes hegyek, erdők. Nem messze az országút. Egy kőszirtből csörgedezve omló patak. Sipos juhász a forrás mellett egy kőormon ül, és tárogatójával keserves nótát fú, melyet a hegyoldalak darabonként visszahangoznak. Baltája mellette a földön hever. Előtte imitt-amott juhok legelnek.)

ELSŐ JELENÉS.

Sipos.

(Elvégezván keserves nótáját, egy nagyot sohajt.)

Oh Borka! szívem! lelke! édesem!

Oh hol lehetsz te most? ha élsz-e, halsz-e? S én

A földön itt még látlak-e?

Kívánni sem merem, mivel tudom,

Hogy a szegény meg van gyalázva. Itt

Őrjöttek akkor is, mikor haza

Hajtván, üres helyét találtam. Átkozott

Kúnok! csak őhöz ne nyúltak volna már!

A többi veszteségemet

Könnyen felejtetem; de így —

Megadta nékem a bolond világ!

(Ismét keserves nótába kap; de hamar elhagyja.)

Be boldog ember voltam én! de hajh!

Nyolc hét alig múlt, s vége lön!

Talán örökre! Átkozott, bomlott világ!

Nincs már igazság! Átkozott, veszett, pokol-

Okádtá kún nép! úton, útfélen lop ez,

Gyilkol, rabol, gyújt; nem hiába, hogy

Pogány s tatárfaj. Borka! lelkem! édesem!

(Három kún rabló loppal az erdőből kirohan.)

MÁSODIK JELENÉS.

Sipos és a kún rablók.

Hárman a kún rablók közül Sipost hátulról orozva megragadják. A többi zajjal a juhokat hajtja el.)

Sipos.

Mit akarsz? Ki vagy zshivány? Ereszsz! Héjh pásztorok!

(Baltáját akarja kapni; de két kún már megragadta két kezét, és a harmadik szekercével föbe akarja vágni.)

Első és második kún.

Hallgass!

Harmadik kún.

(A szekercével.)

Ne motszanj! mert legitt

Ketté hasítom tökfejed!

(Az első és második kún a velek hozott kötéllel mindjárt kezeit kötözik Siposnak.)

Kisfaludy S. munkái. VI.

8

Sipos.

(Erölködve.)

Hah! hagyjatok békével! én szegény

Pásztor vagyok.

Első kún.

Kié ez a sereg?

(Sipos hallgat.)

Harmadik kún.

(Szekercót emel Siposra ismét.)

Szólj!

Sipos.

A királyé. Senki bántani

Ne merje ezt. Magamnak is

Van egynehány közötte, fecskefark-fülű;

Legyen ez, zsványok, a tiétek, hogyha már —

Első kún.

Nem kérjük ezt tőled, bolond!

(A juhokat hajtó kúnokhoz kiáltván.)

Csak el velek! mert püspöké.

Sipos.

Ne hazudj, zsvány!

Második kún.

Hallgass kutya!

Harmadik kún.

Köszönd ezerszer, hogy király cselédje vagy,

S nem püspöké: mert így nem élnél már te most.

(A második kún hátra fut; egy dorongot hoz, és most a három kún Sipost farkasgúzsba tévén, a földre taszítják.)

Sipos.

Ereszszetek hát már el engemet!
Ne féljetez tőlem magamtól. Szégyen ez!

Első kún.

Vagy halva, vagy kötözve kell maradnod itt.

Második kún.

Élj addig, a míg sorsod élni hágy.

Sipos.

(Mord elszánással.)

Azt tartom, inkább öljetez meg hát, ha már
Feleségem elvivétez! isten néki!

Harmadik kún.

Azt

Mások vihették el, szegény!
Mert ez megint másforma mesterség; de nézd!

Első kún.

Hahogy neked juh s feleség
Kell, jer velünk s légy pásztorunk:
Feleséged ottan annyi lesz, a mennyi kell,
S győzhetsz.

Sipos.

Eredjetez, pogány zsványok!

Második kún.

Egyen tehát meg itten, a minek
Dögödre kedve lesz, keresztvizes számár!

(A kúnok elmennek, ott hagyván Siposnak mindenét, csak
baltáját vivén el magokkal.)

Sipos.

(A farkasgüzsban egyedül.)

Oda mindenem! Borkám! juhom!
 Mindent becsülettel szereztem; és
 Én tolvaj, én parázna, részeges, sohá
 Nem voltam; és most illy baromsors lett enyim!
 Az éjjel itt még farkasok
 Esznek meg engem!

(Erőlködik magát kiszabadítani, de haszontalan. Nagyon kiáltva.)

Pásztorok! Balás! Tamás!

Segítsetek! — Hah! senki sem hall engemet!
 Valakit talán még erre hoz
 Napestig a történet, a ki megsegít.
 Az isten is tán megsegíti híveit.
 No kúnok! ezt én megveszem
 Keservesen még rajtatok, ha élhettek.
 Kutyavéretekkel váltom én Borkám s juhom
 Még vissza, átkozott zsványok, tőletek.

(Endre, térdig érő könnyű, rongyos dolmányban, lábhegyen jön elő az erdőből Siposnak kiáltozására. Megmegáll, meg tovább megy. Jobbra balra néz, és kétségesen hallgatózik. Sipos ismét kiált.)

Héjh! pásztorok! segítsetek!

(Ekkor Endre, jól meglátván Sipost és megesmervén hogy magyar, hátrabban előlép fejszével a kezében.)

HARMADIK JELENÉS.

Sipos. Endre.

Endre.

(Magában.)

Ez egy magyar pásztorlegény!
 Kötözve? farkasgúzsban? Ez bizony megint
 Az itt csavargó kún zsványoknak gonosz,
 Garázda mívek.

(Siposhoz.)

Földi! héjh! mi baj? ki vagy?

Sipos.

Akárki légy, az isten áldja meg füled!
 A kún zsványok megkötöztek ím! s egész
 Juhnyájomat magokkal elhajtották.
 Szabadítsd, uram, fel a szegény legényt!

Endre.

(Sipost kiszabadítván.)

Itt bujdosásom a szerencséd, földi, most.

Sipos.

(Immár szabadon, hosszú lélekzetet vonva.)

Az ég tüzes haragja sújtson,
 Valahol csak egy kún él s mozog!
 A döghalál — bocsásd meg isten mérgemet!

(Endréhez.)

Fizessen isten tettedért! mert éltemen
 Kivül ezen sípom maradt csupán,
 Keservemet kifűjni. A nevem Sipos:
 Én a király juhásza voltam itt,

És boldog ember ekkorig,
 Míg a napokban — (mérgesen) a fene
 Hogy meg nem ette rá kinyújtott karjokat! —
 Míg a napokban egy pogány zshiványcsapat
 Erőszakos, dühös kezekkel — oh egek! —
 El nem rabolta volt szerelmes páromat!
 Szemekbe tünhetett, biz' elhiszem,
 A szép menyecske. Oh uram!
 Ha reggelenként ő előttem, mondhatom,
 Csipőig ért hollóbaját füsülgeté,
 S nyilt keble ott remegve gömbölygött, — midőn
 Két rozsvirág-szemével ő
 Olly mézesen reám felejtkezett — uram!
 Keserves erről még csak emlékeznem is!

Endre.

Sajnállak én, szegény Sipos!

Sipos.

Nem is tudom, kinek köszönjem éltetemet?
 Ámbár talán örökre itt vesznem, nekem
 Jobb volna.

Endre.

Fogj kezet velem,
 Jó földi! mert társod vagyok
 A szenvedésben: eddig úr valék;
 Lakásom a szomszéd falú volt. Már talán
 Hallottad emlegetni Zongor Pétert?

Sipos.

Zongort-e? hogy ne? a kinek még csak tavaly
Hires, jeles júhnyája volt?
Juhásza, nemde, Torma Marci volt?
Mint hallom, annak is megadták gyilkosan
A kúnok?

Endre.

Én annak fia

Vagyok. Megadták annyira,
Hogy bátor a legbűnösebb nemzetség
Volnánk is a most ostorozva büntetett
Magyarnak országában, a pokol
Rajtunk ezen túl nem követhet semmit el.
Oda mindenünk; csak életünk s a pusztá föld
Maradt meg, a sorsnak kacajtárgyául:
Van élet, és nincsen mit élni, nincs miből;
Van föld, de csak gyöpöt teremni, mert
Nincs marha azt művelni, nincs erdő.
Felégetett házunk helyét szél fúja most;
Szép hűgomat Borkád előtt
Még elragadták a parázna tolvajok.

(Hallgatózva.)

Úgy tetszik, emberzaj közelget itt megint?

Sipos.

A kúnok, a kik nyájomat hajtják, talán.

Endre.

Megállj, Sipos! ott a sűrűben rejtezik

Szegény megaggott vén apám is ; majd ide
Vezetem. Te bajtárs várj reánk s maradj velünk !

Sipos.

Örömet! nem is tudnám, hová
Fordítsam úgy is életemnek megzavart
Keserű folyását! Menj csak, engem itt találsz.

Endre.

Csak várj ! legittén visszatérek én.

(Elmegyen.)

Sipos.

(Egyedül.)

Most hát mi lesz már énbelőlem ? hajh ! mikor
Oda minden , a mi éltetemet tartá ! oda
Feleségem és juhom ! hová legyek ?
Otthon talán tömlöcbe vet ,
Deresre húzat , és agyon veret
A vérszopó kegyetlen ispán ?
Mert kúnfaj ő is ; a magyarnak árt ,
A hol , mikor s mikép lehet.
Majd azt gyanítja , hogy magam
Akartam így ? s hogy a dolog
A tolvajokkal öszveszűrt történet ? és
Magam is talán utánok elszököm ?
Borkám előre ment s reám vár ? Meglehet,
Mert hajh ! temérdek rút gonoszság , rút dolog ,
Történik itt most a magyarnak földjén !
Ha máshová megyek , becsületelem
Elvész örökre ; s minden ember azt

Gondolja, hogy a tolvaj én magam valék?
 Zongor talán majd jó tanácsot ad.
 Oh Borka! kedves párom! a szív
 Bennem halálíg fáj utánad! Oh!

(Ismét előveszi tároгатóját és egy keserves nótát fú rajta.
 Azalatt Zongor Péter és Endre előjönnek az erdőből.
 Endre egy kétkerekű talyigát húz, mellyet Zongor Péter,
 ki hasonlóképen rongyos hosszú dolmányba van öltözve,
 hátulról tol.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Zongor Péter. Endre. Sipos.

Sipos.

(Észrevéven a talyigát vonó Zongorokat, elteszi tároгатóját.
 Magában.)

Melly marha sorsra jutnak immár önmagok
 Az urak! Tatár-világot érünk, látom én,
 Még egyszer.

Endre.

(Az erdőszélben megállván a talyigával.)

Itt vagyunk.

(Atyjához.)

Ihol van a szegény

Pásztorlegény, kit a zsványok itt
 Ezen helyen megcsúfolának annyira.
 Lóvá, ökörré lesz az ember e
 Bomlott világban, úgy-e?

Zongor.

(Általában komor hanggal s tekintettel.)

Minden jót legény!

Ha volna még is hulladék
Rabolt javunkból még imitt amott.

Sipos.

(Süvegét levévén, míg köszönt.)

Isten megáldja kelmedet, Zongor uram!
Kúnoknak áll most a világ.

Zongor.

Mert a pokol reánk okádta mérgeit,
És kún hüvelyben ostoroznak minket itt
Reánk bocsátott ördögi..
Szegény magyar te! bűnrovásod nagy lehet.

Sipos.

Kegyelmeteknek is megadta volt,
Mint látom, a veszett világ!

Zongor.

Oda minden, a mit ekkorig
A föld felett én még enyimnek mondhaték;
A házom, és marháim, eszközim!
Oda minden, a mi engemet,
S háznépemet táplálta volt.
Házok helyett ággallyfonás, szirt- s földüreg
Magamnak és jobbágyaimnak lakhelye.
De mind ez engem meg nem ölne még,
Csak a leányomat ne lopták volna el!

Sipos.

Oda tölem is mind, a mi nékem ekkorig
Életre és öröme ösztönöm vala:
Feleségem és juhom!

Zongor.

Maholnap már kenyér
Sem lesz hazánkban: mert egészen elfogyott
A marha, melly telekjeinket szántaná.
Fát vágni jöttünk volt ide.

(A talyigára mutatván.)

Ez vontatószerünk, miolta marha nincs.

Sipos.

Fát vágni majd segítek én, ha van mivel.

Zongor.

Ide a királynak erdejébe most
Azért jövénk, mert a miénkben kúnok
Csavarognak ismét. Jól tudom, hogy nem szabad
Sem a királyét bántani,
Sem akárkiét; de most az egyszer a szoros
Szükség legyen mentség. Maholnap itt
Már senkinek sem lesz tulajdona.
Rablás, lopás, erőszak ád
Élelmet. A jámbor, becsületes magyart
Bú, bánat és szükség emészti el.

Endre.

Ha illy zavarba, illy veszélybe dönthetett
Istentelen kormányja, s életünk

Minden javát így veszni hagyja, hát
Szenvedje és ne bánja e kicsinyt.

Áldhatja őt a nemzet, a kinek

(A talyigára mutatván.)

Imilly kerék hordozza boldogságát?

Sipos.

S hát a leányasszonyt is ellopák?

Zongor.

El azt szegényt! ne hozd elő!

(Homloka ráncba vonúl és mord fájdalomba merül; kezeit mérgesen öklözi, de némán marad.)

Sipos.

El, hajh! az én Borkámat is!

(Keservesen hajtogatja fejét, és tördeli kezeit.)

Endre.

(Follobbanva.)

Sipos! tudod, mit? néked ellopák

Feleségedet, nekem pedig

Szerettem édes húgomat.

Segíts előbb te most nekünk

Egy-két darab fát vágni s aztán jer velem!

Eljön velünk húgom jegyesse is.

Menjünk s keressük őt fel, és

Feleségedet; talán szerencsések leszünk.

Sipos.

Az isten súgta ezt, uram, neked!

Vágjunk hamar fát és eredjünk útnak! és

Vigyünk velünk fejszét, szekercét. Elviszem
Ezt is velem.

(Tárogatóját mutatván.)

Bús hangjait

Borkám, akárhol légyen is, megesmeri.

(Távolról emberzaj hallatik.)

Endre.

Mi ez megint? halljátok-e?

(Távolról kürt fuvattatik.)

Zongor.

Kúnok megint. Hordoznak ők is kürtöket.

Sipos.

Ha kúnok is, hát nem rabolni jönnek ők:

Orozva és a rókaként lappangva jár

Az, a kinek lopás, ölés szándéka.

Endre.

(Hátra nézván.)

Amott ragyogva tünt szemembe most

Egy fegyveres fényes lovagcsapat.

Zongor.

A nádor ez tehát; s bizonynyal ő leszen:

Mert híre volt, hogy a napokban ő

Ezen vidékre jönne törvényt tenni. Bár —

Szózat az erdőből.

Hahó! megálljatok! vadászok! Kössük itt

Lovainkat árnyékokba; hadd pihenjenek.

(Zongor, Endre és Sipos félre vonulnak.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

A király. Lize. Magyar és kún
vadászok. Előbbiek.

(A királynak kísérdi, részszerint urak, részszerint szolgák, nyilakkal és dárdákkal.)

Király.

(Jöttében.)

Magunk ezen patak hüvét üljük körül.

(Kisérdihez.)

Eredjetez pihenni szerteszt,

Vadászok! Indulót iminnen várjatok.

Itt késni nem szándékom. A kürtszóra majd

Tovább megyünk.

(A vadászok mind az erdőbe mennek; csak Lize marad a királylyal. Ekkor a király észreveszi az előbbieket, Zongort és a többit.)

Kik vagytok, emberek?

Honnan? Hová?

(Lizéhez.)

Ha koldusok, hát vess nekik.

Lize.

(A talyigára mutatván.)

Szegények; azt mutatja címerek.

(Pénzt vesz elő és Zongornak nyújtja.)

Zongor.

Tartsd azt magadnak, fényes úr!

(Zongor komor tekintettel, feltett süveggel szemléli majd a királyt, majd Lizét, kiket nem esmer. Endre atyjára figyelmez és ő sem veszi le süvegét. Sipos a királynak

szólítására levette gucsmáját. Zongor folytatja beszédjét.)

Nincs kedvem azzal, a kihez
 Nincsen közöm, szót váltani,
 Kivált az ollyannal, ki még
 Ezen köz inségben ragyogni tud:
 Mert a ki most meg nem szorúlt, vagy kún lehet,
 Vagy nem becsületes magyar,
 És a hazának hívtelen fia.
 Ha mégis egyiktek talán a nádor, azt
 Igen szeretném, sőt obajtanám:
 Merülne egyszer már bele
 A nagy panasztengerbe itt.
 A hír szerint ezen vidékre jön,
 S törvényt, igazságot teszen, ha még lehet.
 (Hol a királyt, hol Lizét szemlélvén, a királyhoz.)
 Te nem vagy az?

(Lizéhez.)

Te sem? miképen is?

Mert nem vadászhat, a ki törvényt tenni jár,
 Kivált mikor minden bokorból, mindenütt
 Húzás-vonás, erőszakos kártételek,
 Rablás, lopás, dúlás, ölés, paráznság
 Kiált ki, inség és szorultság nyög, sohajt,
 Bú és panasz, kín és halál rí égbe fel,
 Ezer átok és szitok morog ki a folyó
 Történetekre, mellyeket
 A kancsal, oktalan, fonák kormány okoz,

A most uralkodó veszett királyra, ki
Népét s magát veszélybe dönti, és
Örök gyalázzattal tetézi. Hah!

Király.

(Súgva Lizéhez.)

Halod? nem esmer. Titkolódjunk egykorig.
Ez nem közönséges szegény. Szájából
Igazat s valót értsünk; noha
Ínyünkre, mint már sejtem, épen nem leszen.

(Zongorhoz.)

Előtaláltad: itt közölünk, elhihetd,
Egyik sem a nádor; sem én, sem ez.

Zongor.

Ki vagy tehát? Visszás világot értünk!
Ezelőtt az embert s nemzetet
Ruhája és viselte, úgy mint mindenegy
Madarat tulajdon tolla s minden állatot
A szőre, csak hamar megesmertette; de
Most más világ van: a magyarból kún leve;
A béke tolvajháború;
Az, a minek rendet, szerencsét kellene
Itt állapítani, a királyi korona,
Inségbe dönt, zavart okoz;
Az, a mi emberlétet áld és boldogít
Másutt, minálunk méreg, átok és keserv.

(Lize felháborodik.)

Király.

(Lizéhez.)

Hallgass! maradjunk esmeretlenek.

(Zongorához.)

Igaz, a mit a hír kürtöle:

A nádor itt jár, és legitt megérkezik;

Csak várakozz.

Zongor.

Mondjátok immár meg tehát,

Kik vagytok?

Király.

Én László deák vagyok,

Deákja a nádornak, és

Előre jöttem. Most talán már csak szabad

Lesz értenünk becsületes neved?

Zongor.

(Süvegét megemelvén, a mit Endre is utána cselekszik.)

Isten hozott, László deák!

(Komor szemmel nézi őket.)

Ambár szemem kúnt lát, magyart hall a fülem.

Anyatolladat, tudom, miért vedletted el:

Mivel a király kedvét keresned kell neked;

S Lászlónak, a lélekre, testre nézve már

Künnak, csak így lehet találni kedveit?

Ifjúi vétkes inger! Én nemes vagyok,

Kőhalmi Zongor Péter, ott ama

Szomszéd falúhól, mellynek, a mint láthatád,

Ha útat arra vitt talán,

Szél fújja most kormos helyét. Történetét
Két szó kimondja, oly rövid: volt s nincsen!

(Endrére mutatván.)

Ez a fiam. — Jó földes és marhás nemes,
Jó gazda, boldog ember és apa
Valék előbb! Minden vagyontól,
Minden tehetségtől s örömtől gonoszúl,
Rútul kirablott ember, úr s apa,
Búval, keservekkel leforrázott szegény,
Éhhez haló koldús vagyok most,
Magammal, emberekkel és hazámmal is
Jót tenni képtelen!

Király.

(Megindúlva, kegyesen.)

Hogyan s miként?

Zongor.

Midőn az istennek haragja
Egy nemzetet ver s ostoroz,
Hogy a csapás fájdalma s szégyene
Nagynak, kicsinynek, bibor és daróc alatt
Velőig égjen és sajogjon: akkor ő
Egy olly egészen megveszett erkölcsű
Fejdelmet ültet a nyakára nékie,
A millyen itt most a mi kún királyunk!
Isten! ha irgalmadra érdemes
Még a magyar, térítsd meg őt!
Vagy vedd le rólunk ostorod!

(Lize felindulván, ki akarja böffenteni, hogy Zongor az ő királyával beszél; de László int, hogy hallgasson.)

Isten veled, László deák!

A társod itt, látom, nehezteli;

Nincsen talán kárára, a mi most

Úgy fáj szegény magyarnak általán.

(Menni akar.)

Király.

Megállj, öreg! kövesd tanácsomat,

Ha jót akarsz: várjad meg itt a nádort,

S terjeszd elejbe a panaszt.

Zongor.

Bár hát előbb lett volna érkezésetek,

Mikor e szegény legényt, ezen helyen

(Siposra mutatván.)

Kirabolta s megkínózta volt

Egy kún zsványcsoport imént:

Lett volna mód, alkalmatosság s terhes ok,

Egyből sokat, mindent, gyanítani.

S pedig ez magának a királynak pásztora.

Bár a király láthatta volna önmaga!

És egy tekintettel kinézte és

Kitanulta volna, mint van a dolog

Minden szugolyban, melly királynak esmeri,

S alatta nyög.

Király.

(Siposhoz.)

Mondd el! mikép vala.

Sipos.

Mi haszna mondom? senki rajtam itt
Már nem segít.

Király.

Ki tudja? Hátha tán
Nagyobb az én hatalmam itt,
Mintsem te gondolod? beszéld csak el bajod!

Lize.

Szólj, földi! vagy tulajdonítsd magadnak, és
Nem a királynak, hogyha senki nem segít.

Sipos.

(Mélyen sóhajtv.)

A múlt napokban — épen e helyen
Őröztem a király juhnyáját akkor is,
Mert én valék itt a király juhásza — hajh!
Egy átkozott kún és zsvány csapat
Ellopta otthon feleségemet!
Mi haszna mondom? Senki többé vissza már
Nem adja ötöt nekem úgy, mint volt előbb!
Meg van gyalázva eddig a szegény!
S most itt, alig mult volna még egy kis mise,
Reám ütöttek, megkötöztek és mikor
Gúzsolva itt vesztemre hagytak, tolvajul
Ők addig elhajták egész juhnyájomat.
Itt henteregnék még bizonynyal én,
Ha jó szerencsém Zongor úrfit is

Vélellen itt nem hordozá vala.

(Kezét és az ott heverő kötelet mulatván.)

Ott a kötél; itt a kötésnek kék helye.

Endre.

Való igaz: mentője én valék.

Sipos.

Éltemben emberséges ember és
Hív szolga voltam én. De nincs igazság!
Nincsen szerencse! nincsen áldás
Már a szegény magyar felett! hiába! hajh!
Csak tolvajoknak, gyilkosoknak és
Kúnoknak áll most a világ!

(Egy kétségbeesettnek elszánásával.)

Most búmban én addig megyek,
Míg lábaim vihetnek; és a kúnokat
Bosszúmban addig gyilkolom,
Míg a kezem meg nem mered,
Vagy ők agyon nem vernek engemet.

Király.

(Haragosan.)

Úgy mondod, itt? s kevés idő előtt
Raboltak a kúnok ki tégedet?

Sipos.

Ezen helyen, s csak most; s ha a vadászokat
Még észre nem vevék, tehát, úgy gondolom,
Hogy a juhokkal messze nem lehetnek ők.

Király.

(Tüzesen Lizehez.)

Én a király nevében azt parancsolom,
Hogy a magyar lovas vadászok ott
A kún zsványokat nyomozni most
Mindjárt felüljenek, száguldjanak,
Fogják meg, és hozzák előmbe őket.
Döfjék keresztül, a ki ellentállana.

(Siposhoz.)

Ülj fel te is! Lovat neki!
Te esmerős vagy itt, vezér lehetsz.

Sipos.

(Bámul, és Zongorra figyelmez.)

Király.

(Haragosan.)

Eredj! mikor parancsolom.

Endre.

Eredj, Sipos! ha megtalálod nyájadat,
Együtt megyünk keresni hűgomat
S feleségedet.

Lize.

(Siposhoz.)

Menjünk! Kövess!

(Lize elmegy és Sipos utána.)

Király.

(Endréhez.)

S hát a te hűgod? hol vagyon?

En d r e.

Isten tudója! Elrabolták ötet is
A szerte dúló kún betyárok. Rosz világ!

Z o n g o r.

László deák! csudálkozom,
Hogy a köz inség ekkorig
Igy el tudá szemed füled kerülni. Az,
A mit te a király nevébe' most
Parancsolál, dicséretes
Ugyan; de tőled a király kegyelmeit
Örökre elvonhatja: mert nem vét ő
Egykönnyen a kúnoknak. És vigyázz te, hogy
Ne lakolj azért, a mit parancsolál.
Nem bántja kún László király a kúnokat.
Tíz jó magyar sem üt fel egy
Rosz kúnt előtte: kún az anyja, kún
Felesége, lelke, teste, 's mindene.
E két keréken nyögve és csikorgva
Járó szekér László királynak címere.

(A talyigára mutatván.)

Ezen szekér a képe kormányának is;
Ezen szekéren húzza vonja most
Kesergve a szegény magyar
A sorsnak átkait, királya vétkeit.
A kúnok által füstbe ment falúk,
Vad pusztasággá vált egész
Határok és elparlagúlt, kenyér helyett
Pernyét, tarackot és bogácsot, maszlagot

Termő mezők, feldúlt, rabolt,
 S kőomladékba dőlt nemes lakok,
 Koldústarisznyát hordozó urak,
 A bújdosó s vad éhhalálba roskadó
 Szegények, a magyar halállal puffadó,
 Hízó s tenyésző, vakmerő vadak,
 A társaságnak, hitnek öszveszaggatott
 Köteléki, a feldúlt, levert mind emberi,
 Mind népi s egyes házi szerzetek,
 Az erőt vevő erkölcstelenség, csalfaság,
 Törvénytelenység, a fejét fenhordozó
 Bújaság, szilajság és latorság vétkei
 László királyságának átokoszlopi!

Király.

(Ki ezt szivére vette, és Zongor beszédje alatt arcáját kezével fedezte.)

Ha a tükör, mellyet te most

Előmbé tartál, a valót

Mutatta, hát rosszúl van a dolog!

(Elgondolkodik. Ekkor a színen kívül lárma támad: emberzaj, lónyertés, prüszögés.)

HATODIK JELENÉS.

Mize a nádor. Annak kísérei és az
 előbbieik.

Mize.

(Még a színen kívül.)

Hol a király? Tí a lovakkal itt

A többinél maradjatok!

(A nádor kísérelével fellépén, a királyhoz.)

Légy üdvöz itt, uram királyom!

(Zongor és Endre megdöbbennek, és félig kételkedve süveget emelnek; Zongor azonban hamar megkeményíti magát.)

Király.

(A nádorhoz.)

Mért nem jövel csak egy kevéssel még előbb?

Itt hadd vehetted volna fel

Királyod ellen a sok éktelen panaszt.

Mize.

Hogyhogy uram?

Király.

Nézd! itt ezen

Öreg panaszt tett ellenem;

Törvényre szállott vélem, és csupán

Ítéletét tartotta hátra még:

Zongor.

(Nemes, bátor, férfiúi eltökéléssel.)

A mit kimondtam, vissza nem veszem,

Mivel kimondtam, és igaz!

Erős, hatalmas vagy te, jól tudom; magam

Tehetetlen és szegény vagyok,

Szegény teáltalad. Ha tudtam volna, hogy

Te a király vagy, nem beszéltem volna így;

De egy imilly természetes kúnban miként

Sejthettem én itt a magyar királyt?

Egy-két kötél tart életemhez kötve még ;
 Egyéberánt tán megköszönném , hogyha te
 Halálomat lelkedre tudnád venni még ,
 E cseppet a belőled áradott
 Bajak s keservek tengerébe még ;
 De megbocsáss , ha , mint magyar nemes ,
 Azon jusomtól el nem állok , mellyet ,
 Úgy mint magyar király , midőn azzá levél ,
 Megesmerél s szentül , híven megtartani
 A nép előtt megesküvél. Idézz
 Törvénybe , és aztán ítélj meg engemet !

Király.

(Zongornak vállát veregetvén , kegyesen.)

Ne félj , öreg! ha rossz is a kormányom , én,
 Lelkemre mondom , jobb vagyok.
 Nem bánom én , ha általad
 Igazat tapasztalok ; csak hát igaz legyen
 Mind , a miket beszélsz vala.

Zongor.

Ne üzzetek csúfot belőlem , egy
 Boldogtalan , szegény öregből!
 Játéknak ez pokolba illene :
 Csak ördögök játszhatnak a kínokkal így.

(Kétkelkedve tekint hol egyikre , hol másikra.)

Vagy nem lehetsz te a király ,
 Vagy nem lehetsz illy jó , hahogy
 Igazán te vagy László király.

Király.

Király vagyok, de ember is:
 Innen van az, hogy annyi rossz történhetik
 Kormányom által, bátor én
 A jót akarjam is csupán.

(A nádorhoz.)

Nádor! neked lelkedre legyen kötve, hogy
 Ezen vidéket el ne hagyd, míg élesen
 Minden panaszt fel nem vevél,
 S ki nem nyomoztad a gonosztevéket itt.
 Büntesd meg a bünöst, akárki legyen az.
 Közhír szerint a kúnok itt a vétkesek;
 S ha ez világosságra jön,
 Adózzanak törvény s igazság
 Szerint kemény halállal is. Példát tegyünk!

Mize.

Felséges úr! most itt az erdőn áltjövén,
 Nem messze a vadászok egy kún ifjat, egy
 Korára nézve szinte gyermeket,
 Fogának, a ki, megromolva lévén, gondolom,
 A rossz időkor s példa által, már alig-
 Ha rabolni nem szándékozott.
 Fegyvert találtunk nála. Mintegy megzavart
 Elmével álmolyogva leltük őt
 A legsűrűbb és legvadabb magányban itt.
 Kár érte. Nem védelmezé magát
 Hogy megköltözték, sőt mosolygott és örült.
 Sajnáltam őt, de a gyanú miatt

El nem bocsáthatám szegényt.
Felségedet kérdezte volt, kiről
Hallotta, hogy itten vadász.

Király.

Hozzátok őt előmbe.

Nádor.

Látom itt jön ő.

(A kún ifjú elővezetetik.)

HETEDIK JELENÉS.

A kún ifjú és az előbbiek.

Kún ifjú.

(Kinek kezei hátra vannak kötve, szemérmesen tétova tekint; de csakhamar neki bátorkodik.)

Mellyik tehát közületek

Itt a király?

(László királynak személyén megállapodnak szemei.)

Te léssz az.

Király.

És mért épen én?

Kún ifjú.

Mivel te vagy legszebb, legifjabb, és te vagy,
Látom, leginkább kún ezek között.

Zongor.

(Fülel és szemeivel méregeti a kún ifjat.)

E szózat olyan, mintha esmerném.

Király.

(A kún ifjúhoz.)

Ki vagy?

És mit keressz te itt? Korán

Elérted így vég vesztedet, boldogtalan!

Kún ifjú.

Király uram! ha volna még igazság,

Szerezz nekem! Szerezz szegény apámnak is!

(A királynak lábaihoz borúl.)

Zongor.

(Megesmervén a kún ifjúba rejtett Lanka leányát, öszve-
csapja kezeit és eljajdul.)

Jaj! Lanka! édes gyermekem!

Endre.

Oh Lanka! kedves húgom! így? miként van ez?

Lanka.

(Felszökik.)

Szerelmes, édes, jó apám! hát élsz te még?

(Félig ájúlva atyjának karjaiba dől. A jelenlevők mind
megháborodnak és megindúlnak.)

Király.

Oldjátok el kezét! Minő történet ez?

Endre.

(Tüzesen leoldozza Lanka kezeiről a kötelet.)

Mize.

Nem foghatom meg —

Zongor.

Oh szerencsétlen leány!

Hát így találak tégedet?

(Keserű fájdalmában eltakarja ábrázatját és zokog.)

L a n k a.

(Atyját ölelgeti és sírva fakad. Egyik kezét Endrének nyújtja.)

Szerelmes, édes jó apám! — Bátyám! ah!

Z o n g o r.

(Bús elszánással kifejti leánya karjaiból és leányát Endrének veti. Endre ölébe fogja fel.)

Hát kell-e még világosabb bizonyosság?

Vagy tán keservesebb legyen, melly a gonosz,

A gyilkos, átkozott valóság

Vérbélyegét szavamra üsse? Oh egek!

Itt állok én és gyermekim,

Az egész hazát és nemzetet

Többől kidúló és nyomorgató

Veszélynek, inségnek levert

Példája! Marhás földesúr valék előbb,

Szükségben a szegényt segíthető; de most

Koldusbot és tarisznya minden birtokom.

Itt állok én, boldogtalan,

A megveszelt időnek áldozatja!

Nyomorékja a hitang, fonák kormányznak!

Az élet, érték és egyéb nagyon

Bizonytalanságának és veszélyinek,

Fejét becsülettel hová

Letenni nem tudó, tanúja! Oh!

M i z e.

Nem volna ember, jó öreg, hanem

Vad állat, a ki tégedet nem szánna; de

Gondold meg azt, hogy a ki itt előtted áll,
Felkent királyod és urad neked.

Zongor.

Tudom, hol állok, jól tudom;
S ennek tudása fáj leginkább énnekem:
Ezen királyi szív ezer
Javaknak és kegyeknek édes éltető
Forrása volna, hogyha tí belé,
Mihelyt kifoly, mérget nem öntenének, oh
Gonosz, csalárd királyi szolgák!

Mize.

Engem szavadnak éle nem talál.

Zongor.

Az fáj, az ejt kétségbe engemet,
Hogy itten állok a király előtt,
S még sincs segéd! még sincs remény, s nem
is lehet!

Mert vannak olly történetek,
Mellyek midőn megestenek, — és van olly
Kincs, melly ha egyszer elveszett,
Nincs isten, a ki helyre hozza már!
Megcsapkodott lelkemben itt
Egy gondolat forr: A veszett idő
Szörnyekre ingerelhet egy
Embert, hazafit, és kivált atyát
Iszonyúkra tud ragadni: százszor is
Kiontja vérét, mintsem azt

Gyalázva, megcsúfolva, megmocskolva így
Érezze felbuzogni szívéből; s ha már —

(Mintegy megörülve haját tépi. A jelenlévők mindnyájan
borzadozva szemlélik a tépelődő öreget.)

Kérdés csak az lehet: ha én-e? vagy

Leányom? — Addig vonjam-e,

Lealázva oktalan barom sorsára, itt

Inségem, e szekéren, így csikorgva, míg

Örökre meg nem süllyedsz?

Vagy egy merész döféssel én

Magamat kimentsem? Vagy örök keservitől

Boldogtalan leányomat?

Halj meg, szerelmes gyermekem!

Oh Lanka! Szüzesség elraboltatott!

Meg vagy gyalázva mind örökre! Veszsz oda!

(Mintegy ordítva.)

Halj meg te, kún parázñaság

Fertője! Én koldús, te ringyó! halj te meg!

Koldús vagyok, de még becsületes.

(Kezeivel eltakarja ábrázatját.)

L a n k a.

(Fellobbanva.)

Vigasztalódj apám! s öleld meg itt

Bátran leányodat. Magyar leány vagyok,

Ki halva, vagy akarva hagyja csak

Letépni szüzessége pártáját. S habár

Kún vérrel is, megválthatám most egyszer azt.

(Atyjának karjaiba dől.)

Zongor.

(Egyik kezével leányát ölelvén, másikat az ég felé nyújt-
ván.)

Hála tenéked, szűz anya!

Király.

(Felderülve Zongorhoz.)

Most már tehát tovább ne búsulj, jó öreg!
Mert többi veszteségedet királyod
Hatalma megtérítheti;
S jó szíve megtéríti még bizonynyal azt.
Csak hát ne átkozd őt tovább.

Zongor.

Bocsásd meg a kétségbeejtett bús atya
Fájdalmait, felséges úr!
A kínos, a keserves érzemény
Kitör, s nem esmer semmi mértéket s határt.

Lanka.

(Nemes bátorsággal.)

És most, uram királyom! én magam
Akarok magamnak vádja lenni itt
Előtted: Embert öltem!

(Valamennyen eliszonyoduak.)

El ne

Szörnyedjete! tűz víz közé,
Gyalázatos csúf élet és halál közé
Szorítva lévén, és legott veszendő,
Én gyilkosom vérével életem
S becsületem megmenteni,

Úgy gondolom , szabad valék.
 Uram királyom! itt vagyok. Tégy most tehát
 Törvényt felettem , és íteld meg tettemet.

Király.

Szólj bátran! én gyanítom immár tettedet.

Lanka.

Nyugodni kezdett a nap , a mikor
 Nagy számmal és fegyverrel a kúnok minap,
 Reménytelen rajtunk ütöltek tolvajúl.
 Bátyám vadászni járt; csak én
 S atyám valánk otthon kevés cseléddel. Én
 A zajra mindjárt ott teremvén szorgosan
 Az udvaron , legott lator , szentségtelen
 Kezekbe kelle jutnom. És ott csakhamar
 Számat bekötvén , nagy sietve a közel
 Erdőbe hurcolának. Onnan , a mikor
 Hátom megett zendülni hallván a falut,
 Én visszanéztem , már lakunkat és
 Egész falut láng s füst borítá. Szívemet
 Majd megrepeszté , s kínom elnyomott.
 Gyalog tovább már nem mehettem , olly igen
 Bágyadt , alélt , levert valék.
 De készen ott várt egy kocsi ,
 Mellyben sebes vágatva messzebb vittének.
 Az egész setét éjt akkor útban , és ezer
 Gyötrelmek és kínok között töltöttem én.
 Hol-voltomat most sem tudom.
 Mellettem egy betyár kún ült; szava

A többinek parancsolat vala,
 Kik mind lovag kísérték engemet.
 Másod nap estve érkezénk egy sátoros
 Szállásba, mellyre én — fel és alá,
 Előre s vissza, és keresztbe hordozott —
 Rámenni nem tudnék soha.
 A kún betyár egyik szavában azt
 Mondotta — megbocsáss, uram!
 Nem volt igaz; kisült utóbb: —
 Hogy a király számára loptak engem el,
 S hogy erre tőled önekik
 Parancsolatjok volna. Más szavában ő
 (Uram! ne vétsek! elbeszélem úgy,
 A mint van a dolog,) felségedet
 Rút és kemény szitokkal illeté:
 „László király (úgymond) magának ejt
 Minden jelesb és ékesebb kún és nogár
 Asszonyt s leányt;“ s hát kényszerítve vannak ök,
 A tőlök elcsavartakat magyar
 Hölgyek s leányok által így
 Pótolni.

Király.

(Haragra lobbanva.)

Ez már sok! beszéld tovább.

Lanka.

Az én betyárom, a ki főbb kún
 Lehetett, s nem is volt rút, bezárkozott velem.

Incselkedett, hízelkedett,
 Kezét ajánlá, hogy megejtsen engemet.
 De észre vévén öutóbb,
 Hogy engem így meg nem nyerend soha,
 Erőszakot készült követni rajtam; és
 Már szinte szikrázott szemében a sovár,
 Rút fajtalanságnak dühös tüze;
 Tör és kötél forgott kezében. Én
 Kétségbe estem. Boldogult öreg-
 Anyám jutott eszembe, ki
 Inkább megölte volt magát,
 Mint hogy szemérmével buja
 Fertelmet üzzön a dühös tatár.
 Én is magamban feltevém,
 Ha máskülönben nem lehet, tehát
 Halállal is megváltni szüzességemet.
 És másod éjjel, a midőn a fajtalan
 Egész dühével rám rohant —
 Soha olly erősnek életemben lelkemet
 És testemet nem érezém —
 Szívébe döftem a hegyes tört, mélyvel ő
 Engem kevés idő előtt fenyegetett.
 Egy jajt kiáltott, s vége lön.

Z o n g o r.

Azt, hogy becsületed, szemérmed nem hagyád,
 Jól tetted. Áldjon érte istenünk!
 Azt, hogy megölted őt, bocsássa istenünk!
Mert kénytelen valál vele.

Lanka.

Remegve vártam a legott
Rajtam törő pajtásokat, szomszédokat,
S kész voltam immár a halált
Magamnak is szivembe döfni: de
Hogy senki sem jött, csak hamar
Neki bátorodtam, és magamra
Öltöttem a megöltnek egy mellettem ott
Heverő ruháját, ezt — s azóta, ím!
Le sem vetettem; s a setét
Éjnek homályában, — valóban istenünk
Csudája s nem más, — észrevétellen, de még
Ugatatlan is minden kutyától, félve bár,
Elszöktem; és mind szüntelen csak felfelé
Tartván, szerencsésen, — hogyan?
S miképen? azt most sem tudom még, — én ide
Vetődtem. Erdőkben csak a mohát
Vizsgáltam a fák törzsökön
(Ezt a vadászoktól tanultam én)
S onnan gyanítám éjszakot.
Három kelő nap látta bújdosásomat;
S azóta nékem egy ebédvivő paraszt
Menyecske nyújtott, és csak egyszer
Eledelt, kinek magam kinyilatkoztatám.
Most sem tudom még, hol vagyok?
Sem azt, miért, s miképen találok itt
Szegény atyámat? Hajh! csak annak látom itt
Bizonyos jelét, hogy koldusokká tettenek

A kún zsványok minket is!
 Király uram! gyilkos vagyok. Tégy már tehát
 Törvényt, igazságot! s ítélj meg engemet!

Király.

Vitéz leány! nemes magyar szűz!
 A mit tevél, ámbár egyéberánt tilos,
 És rendszerint viszont halálra érdemes; —
 Mivel te ezt végső szorultságodban,
 Szemérmed és becsületed megmenteni,
 Önvédelemképen követted el:
 Dicséretet, magasztalást,
 Nem büntetést, hanem jutalmat érdemel.
 Eredj! szabad vagy. Légy szerencsés!

(Zongorhoz.)

Péter! tenéked meg leszen
 Térítve károd birtokomból: ahhoz én
 Felyül reá annyit teszek,
 A mennyivel mostan te bírsz.
 De ez leányodnak leszen
 Örökje. Nádor! a te gondod lesz megint
 Ügyelni arra, hogy ezen királyi szent
 Igéretem beteljesedjen.

(A Zongorokhoz.)

Térjetek

Tí házatokba vissza, emberek!
 S ne tulajdonítsatok minden gonoszt
 Csupán magának a királynak,
 Még azt is, a mi tudta nélkül tolvajul

Történik. A király is ember ; és
 Akarja bár a jót ezerszer ő ,
 A körülállás és idő ,
 Főkép az emberek , legott
 Akadékbá tudnak és szeretnek állani.

Zongor.

(Általhatva a király kegyelmétől.)

Hála, uram ! s áldás neked !

Lanka és Endre.

(A királynak kezeit két felől megcsókolván.)

Áldjon meg isten , jó urunk !

(Zongor, Endre és Lanka elmennek.)

Király.

(Felindúlva.)

Nádor ! te tüstént útnak indulj ! végy magad
 Mellé erőt , a mennyi kell ,
 S járd rendre a kún és nogár szállásokat ;
 Nyomozd ki minden csínjokat ,
 És tégy kemény törvényt felettek. Szinte már
 Rosszabbak ők , mint a tatárok. Bánom ezt !
 Siess ! követni foglak én is és Lize.

Mize.

Jóság , szelidség itt ezentúl vétek , és
 Könyörülni rajtok , annyi volna , mint
 Orgazda lenni tetteikben.
 Igaz s kemény bíróra van
 Szüksége a kegyelmeid

Árjába elmerült s magát
 Egészen elbízott szilaj nemzetnek;
 Különben ország s nemzet, a kún és magyar,
 Egymást s magát halálba dülja még.
 Megyek, királyom! Tartson isteni, jó uram!
 (Elmegyen.)

Király.
 (Egyedül.)

Ez már sok! ennek én, az isten tudja, sem
 Akarója, sem tudója nem valék soha.
 Engem tehát többé nem is tart a magyar
 Árpádnak immár? Kún s nogár az én nevem?
 S ama silány targonca, egy koldús szekér,
 Az én nevemről hívatik?
 Az én királyi címerem?
 Ha illy barom sorsot hozott
 Uralkodásom a magyar nemzetnek
 Fejére, hát megérdemeltem azt,
 Hogy uralkodásomnak veszett
 Időszakát így bélyegezze. És
 Ha a magyarnak ellenem
 Átok, szitok minden lehellete,
 Hát szent igazság! azt balúl nem is
 Vehetem. Ha egyszer annyira
 Ment a dolog, hogy, több s nagyobb
 Gonosznak eltávoztatásaért, imént
 Dicsérem egy gyilkos leányt
 Tanácsos és szükséges is

Lehetett: tehát örökre már
 Jó éjszakát tinéktek emberi
 S polgári társaság! valóba' jobb
 Szebb és becsesb a sorsa minden oktalan
 Vadnak, ki egy nagy rengetegben egy
 Ordítva lépdelő s ragadomány
 Után sovárgó mord oroszánynak neszes,
 Rettegető kerületében él,
 Mint itt az életét s tulajdonát
 Mindég veszélyben látható és félthető,
 Észszel megáldott emberé,
 László királynak illy bitang
 Kormánykörében. És ha engemet
 Ezért az isten legnagyobb
 Haragja s büntetése érne is,
 Hát lelkiismeret szerint azt kellene
 Gondolnom, éreznem: te mennyei
 Biró! igaz vagy! Ti pedig
 Hálátlanok, patvarkodók!
 S a szerte történő gonoszban hűnösök!
 Ezután kemény birótokat
 Lássátok énbennem! S te szenvedő magyar!
 Sérelmedet megorvosolni most
 Az elme és szív bennem öszveesküszik.

(Őszintén és jólelkűséggel.)

S ha látni fognám, hogy miattam s általam
 Így elhanyagolt sorsodat javítani,
 Akár tehetségem fogyatkoznék, akár

Akarni únnám : hát elég jó s nagy leszen
 Még szívem arra, hogy lelépven a megúnt,
 Vagy általam rosszúl viselt kormányról,
 Helyembe Andrást, a talán
 Alkalmatosbat, boldogabbat s jobbat is
 Állítsam ; és én, a miket nem hagyhatok,
 Már nem cselekszem, mint király,
 Hogy meg ne botránkozzon a világ.
 Gyarló az ember ! e dacos
 Leányka, a hős Lanka, melly
 Gyönyörű teremtmény ! Szép vegyület marcona
 Szemérme, lelkesége, bátorsága és
 Gyengéd nemének lágy kegye.
 Bájolva lenni általa,
 Igen bocsánandó hiba.
 De a szegény kún ezt igen
 Rútúl fizette meg ! — Veszett, bolond
 Természet ! egyszer csillapodj már s állapodj !
 A vér erebben lángfolyammá vált megint ;
 Égetve fut, tolong s erővel arra kiszít,
 Víjak meg én is a vitéz leánynak olly
 Halálveszélyes bájival. —

(Nyughatatlankodik.)

Hogy itt szerelmemet felejtsem, elmegyek
 Szerelmet élni máshová.

A kún s nogár rózsák tövisei
 Nem olly halálveszélyesek.

(Elmegyen.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Tatár-Sz. Miklós. Nogár szállás. Sátorok. Holdvilágos
estve.)

ELSŐ JELENÉS.

A j d a. M a n d u l a.

(Könnyű, buja öltözetben.)

A j d a.

(Énekel.)

Tavaszhell: olvadoznak

A pataknak jegei;

Tavaszhell: dagadoznak

A természet erei.

Fakadoz a gerjedelem

Mindenben, a mi csak él;

Énbennem is a szerelem

Édes kínos magva kél.

Hímet és nőt párosodni
 Kiszt a sovár érzemény,
 Egygyé lenni, szaporodni,
 Boldogító édes kény!
 A szerelem lehellete
 Keblemet mint dagasztja!
 A szív bennem lobbot vete,
 S valómat elolvasztja.

Egek! s csak ő olthatja lángomat!
 S én nála nélkül már ezentúl semmi jót,
 Örömet, gyönyörűséget itt nem esmerek!
 S most Kupcsa ferdik és mereng vele
 A gyönyörűség tengerében. Édua!
 Boldog virág! terád koronként s rendszerint
 Csak visszaszállong a királyi lepke még! —

(Búba merül.)

Mandula.

(Kacagja Ajdát és énekel.)

Balगतag, ki kedvét, kényét,
 S szerelmének érzeményét
 Egynek adja csak csupán,
 Mint az éltét búban töltő,
 Epedező gerlicenő,
 Melly ott nyög a száraz fán.

Nem öröm ott a szerelem,
 Hanem baj, gond, kín s gyötirelem,
 Az életbe mérget vet.

A mint bennem a kény pattog,
Idő, hely, tárgy s kedvem megfog,
Adok, veszek szerelmet.

Imígy különböztvén szerelmünk, valld meg azt,
Kettőnk közül hát mellyikünk bölcsebb s okosb?
Szólj hím után sohajtozó nőgerlice!

A j d a.

Csak azt az egyet érzem és tudom,
Hajh! hogy te sokkal boldogabb vagy, mintsem én!
De nézd! ha úgy lehetne ő enyim,
Mint most igen ritkán s csak a mikor
Mulólag és elvétve néha még
Belém akad — s ég, föld kereng velem —
(Tüzesen megöleli és szorongatja Mandulát.)

M a n d u l a.

(Kifejtőztvén erővel Ajda karjaiból.)

Eressz! szerencsétlen lehetnék, mint te vagy,
Örökre, hogyha gerlice-
Természeted belém lehellenéd.
Én még tovább is annyi férfinak
Szeretek virága lenni, a hány tetszeni
Tud nékem. Az mindegy: legyen király; legyen
Akárki más, csakhogy nekem
Tetszhessen és tölthesse kedvemet.
Sőt egy imilly, a szertelen sok méznek olly
Gyakor szedésétől kifáradott,
Ellankadott méh, millyen a mi bágyadott

Lászlónk, nekem már majd nem is fog kelleni;
 Egy esti langy szellőnek édes, kellemes,
 Gyengéd fuvalma ő; jelenlétét alig
 Sajdítja vérünknek tüzes heve.

Nagyobb gyönyörűségem egy
 Olly méh, ki tüzrel és erővel ostromol,
 És szinte hervadást okozva dülja fel
 A kebletárt s lángolva égő rózsaszált.

(Buja tüzrel megöleli és megcsókolja Ajdát. Ez alatt Miklós
 kémlélődve lép fel.)

MÁSODIK JELENÉS.

Miklós. Ajda. Mandula.

Miklós.

Sok jó szerencsét, szép leányok! Jó időt!
 Ti a nogár nép csillagi!

Mandula.

Ki vagy te, szép kún? vagy magyar? Honnan?
 hová?

Miklós.

Én a király szolgája s kísérője is
 Vagyok, kegyes tündérek! őt
 Keresem közöttetek; s reménylem, jól jövök?
 Mert tí lehettek a ragyogványok, kiket
 Pest és Buda most annyit emleget?
 Kik a királyt megbájjolák.
 Köz hír szerint három gyönyörű rózsaszál
 Virágzik itten, kikkel a király,

Mint kénye s kedve tartja, vére s ingere
 Habzik, szerelmet vált s cserél?
 Nevek: Ajda, Kupcsa, Mandula?

A j d a.

Az Ajda én vagyok. Ha voltam is
 Kedves virága a királynak egykoron,
 Hajh! a királyi méh kiszívta mézemet!
 Megúnta élni keblemen,
 Melly néki minden durca és ellenkedés
 Nélkül ajánlva nyitva volt;
 És más virágra száll vala.

M a n d u l a.

(Csintalankodva.)

Én Mandula vagyok; s ha jól szemembe nézsz,
 Olly rózsza én is, melly haszontalan
 Lángol, hijába hinti illatját, mivel
 Nincs férfiú, ki ezt letörni és
 Keblére tűzni vágyna! Eljár a tavasz,
 S a rózsza hervad, s díztelen
 Kóró leszen belőle! Szánj meg, szép magyar!

(Nagyon kacag.)

M i k l ó s.

(Boszorkodva.)

Nincs most időm örülni. Hol van a király?

M a n d u l a.

Be nincs eszed! hogy jobb s okosb
 Kivánsz te lenni, mint királyod és urad!
 Eredj te Kupcsához s tanulj

Örülni életednek. Ott van a király.
Órá esett ma változó
Szerelme. Úgy vélem, sokáig élhetett
Most renyhe életet, mivelhogy olly erős
Ostromra merete vetni a fejét:
Mert Kupcsa, nézzed, annyi, mintha engemet
Ajdával itt egy testbe ontanál.

M i k l ó s.

(Magában.)

Igaz tehát! szegény naponként meglöpött
Feleség! szegény hugom!

M a n d u l a.

Mi baj? mi kell?

M i k l ó s.

Azon csudálkozom, miként lehet
Másnál az, és nem nálatok,
Ki egyszer esmer titeket,
Gyönyörűek!

M a n d u l a.

Én azt nem csudálom: mért ne is
Tetszelne nékem váltva, ma
Egy rózsa, holnap líliom?
Utána szegfű, és utóbb akármilyen más?
Aztán megint a rózsa? Hát
Tínálatok Pesten, Budán nem úgy vagyon?
Beszélj nekünk szép híreket!
Sok szép legény, leány lehet Budán?

Bagoly, huhogd el! mert különben úgy
 Tekintelek, mint egy nyomunkat vizslató
 Kémet. S ha nem volnál valóságos követ,
 Kerüld, tanácslom, a királyt:
 Méltó haragra gerjed ellened
 S ötet dühös féltéssel üldöző
 Testvéred ellen. Dőre gondolat
 Kivánni egy nagy tartomány fejtől,
 Kinek jelenlétét ezer helyekre tétova
 Idézi a törvény s az országnak java,
 Hogy, megfelejtkezvén kötelességiről,
 Egy hímgalambként nyögjön, üljön nője
 Mellett örökké, a mire
 Húgod dühös szerelme vágyni láttatik.
 Mindeddig én még mentegettem őt
 Királyi férjénél, ki unni kezdi ezt;
 De hogyha féltő kórjait
 Zabolázni képtelen: magát okozza csak
 Aztán, ha most egy rész kevés neki,
 Az egészet el találja veszteni
 Utóbb. Csudálom, hogy Izabellának
 Kárán tanulni nem tudott.

Miklós.

Mérték s határ nélkül való érzelmeit
 A szerelemnek az sokallja csak, ki már
 Megszünt szereíni. Éduának ez
 Első szerelme életében. Félelem
 S kétség (tudom, próbáltad ezt te is)

Kinek követje, vagy helyesbben mondva még,
Ki kémje vagy.

Miklós.

(Neheztelve.)

Nem kém az, a ki nyilván
És napvilágnál jár s cselekszik. Engemet
A két királyné küldte a király után.

(Súgva Lizéhez.)

Rossz hírt hozok. Különben is
Könnyű dolog elmenni egy király nyomán:
Harsogva szokta őket útjaikban is
Kísérni a hír trombitája. Nem
Járhatnak ők lappangva, mint egy fénytelen
Köz ember, ámbár titkolódjanak;
S jártokban ők, a mint van, itt
Bőséget, áldást hullató esők; amott
Mennydörgve mindent szertedülő s elverő
Jégzáporok. Halljad tehát!

Lize.

(A leányokhoz.)

Hozzátok indult épen a király.

Mandula.

Hozzánk? Jer Ajda! a királyi méh
Virágot és mézet keres.

(Elmegy és Ajdát elvonja magával.)

Lize.

(Miklóssal maradván.)

Most már tehát rossz híredet,

Bagoly, huhogd el! mert különben úgy
 Tekintelek, mint egy nyomunkat vizslató
 Kémet. S ha nem volnál valóságos követ,
 Kerüld, tanácslom, a királyt:
 Méltó haragra gerjed ellened
 S ötet dühös féltéssel üldöző
 Testvéred ellen. Dőre gondolat
 Kivánni egy nagy tartomány fejétől,
 Kinek jelenlétét ezer helyekre tétova
 Idézi a törvény s az országnak java,
 Hogy, megfelejtkezvén kötelességiről,
 Egy hímgalambként nyögjön, üljön nője
 Mellett örökké, a mire
 Húgod dühös szerelme vágyani láttatik.
 Mindeddig én még mentegtettem őt
 Királyi férjénél, ki unni kezdi ezt;
 De hogyha féltő kórjait
 Zabolázni képtelen: magát okozza csak
 Aztán, ha most egy rész kevés neki,
 Az egészszet el találja veszteni
 Utóbb. Csudálom, hogy Izabellának
 Kárán tanulni nem tudott.

Miklós.

Mérték s határ nélkül való érzelmeit
 A szerelemnek az sokallja csak, ki már
 Megszünt szereini. Éduának ez
 Első szerelme életében. Félelem
 S kétség (tudom, próbáltad ezt te is)

Első szerelmünknek tulajdona.
Az utóbbiakban büszkeség és meghívés
Uralkodik már többnyire.
Azonba' most sem Éduának szertelen
Mértéktelenségét szerelmében, ha van,
Sem a királyét hitszegésben
Tovább ne mentegessük itt, hanem
Halljad követségem mivoltát s úgy ítélj.

L i z e.

(Boszúsan.)

Jobb is, beszéld el híredet, mintsem hogy itt
Okoskodásaidal untatsz engemet.

M i k l ó s.

Tegnap megint egy új levél jött;
A pápa írta.

L i z e.

Már megint? Hogy egyszer
Meg nem mered szorgalmatos keze!

M i k l ó s.

Nagy zendülés lőn a levélre, és —

L i z e.

Mit ír tehát ő? Mennydörög,
És szórja mennykövit, tudom, megint.

M i k l ó s.

Ezen levélnek foglalatját akkoron,
Hogy eljövök, még a királynék sem tudák,
Mert mély titokban tartja még az érsek azt;

Azonba' látszik, hogy szokatlan és gyanús
 Készületet tesz ő, — hová? mire?
 Ki tudja? Jönnek, mennek a magyar
 Főrendek, és sutognak. Andrást
 Hallottam emlegetni többször is.
 Tőprenkedésben hagytam a királyi várt.

L i z e.

Budán-e a bátyám?

M i k l ó s.

Ki tudja, merre jár!

S mikor érkezik meg! Bár minél előbb
 Budán teremne, hogy lehetne gyámolunk
 E nagy zavarban, és tanácsadónk!
 Őbenne bíznak a királynék. Minden
 Esetre posta ment utána: mert
 Az érsek ellensége a kúnnak, tudod.

L i z e.

A pápa addig mennydörög s csapkodja majd
 Villámait közünkbe, míg
 Fejünkre gyújtja a pokol tüzét,
 S reánk ereszti minden ördögít.

M i k l ó s.

A bús királynék sírva kéretik
 László királyt, jöjjön sietve, mint lehet,
 Budára: mert különben és utóbb
 Majd síralomban, sőt talán
 Feldúlva is fogná találni már
 Királyi házát.

Lize.

Jer velem!

S mind ezt beszéld el önmagának így.

(Sietve elmennek.)

NEGYEDIK JELENÉS.

(Kún szállás Körösszegnél. Sátorok.)

Alpár. Uzu. Árbuc. Turtul. Kemencse.

(Valamennyen kún öltözetben.)

Árbuc.

(Alpárhoz és Uzuhoz.)

Atyafiak! habár atyáinknak hitét
Ti megtagadhattátok is,
Azon bizonytalan s hiú remény
Fejébe, hogy népünknek ez
Szerencse fogna lenni majd utóbb,
Úgy véljük, a kún vér tulajdona
Tisztán maradt még bennetek.

Turtul.

Bátran folytunk hát azért hozzátok itt
Részvételért és bölcs tanácsotokért.

Kemencse.

Bízunk rokon vérünk barátságában, és —

Alpár.

A jó szerencse s nemzetünknek isteni

Hozának a jó gondolatra titeket!
 Áldás, szerencse néktek édes véreink!
 (Mind megölelik egymást.)

U z u.

Úgy áldjanak meg régi istenink,
 Mint mí titokban híveik vagyunk!
 Bennünk valóban nem csalatkoztatok. És
 Magunknak is volt már eszünkben, titeket
 Meglátogatni és panaszaink'
 Hív és rokon keblekbe ontván, nálatok
 Részvétel és tanácsok által, mostani
 Bajainknak enyhülést szerezní; és —

Á r b u c.

Minden haszontalan panaszt.
 Hagyjunk az asszonyoknak; őnekik
 Könyhullatás a fegyverek, —
 Védésre, ostromlásra nincs egyéb nekik.
 A férfiú tőrjön; s ha tőrni nem szeret,
 Hárítsa félre szenvedésinek
 Okát. Azért adott neki
 A bölcs, kegyes természet észít itélni és
 Megvívni bátorságot és erőt.
 László királytól semmi jót
 Többé ne várjon nemzetünk.

Al p á r.

Gyakorta gondolám, ha kún
 Nem volna, jobban járna tán kún nemzetünk.

Turtul.

Korcs fajzat ő: sem kún, se nem magyar.

Uzu.

Azért hajol hol a magyarhoz, hol megint
A kúnhoz állhatatlanúl.

Kemencse.

Elyomta benn' most egykorig
A kúnt is, a magyart is a nogár.

Árbuc.

Csak monddjad inkább: a nogár
Hölgyek s leányok, Ajda, Kupcsa, Mandula;
Mert felnyitá Miklós atyánkfia
Szemünket, ő mindent kikémlele.

Alpár.

És a mi csillagunk s reményünk, Édua,
Örök homályba fog borúlni! Illy hamar,
S minden gyümölcs nélkül, ki hitte volna ezt!

Árbuc.

A pápa kedvét tölteni
Ő most erővel a kereszt-
Vízbe szeretné nemzetünket mártani.
Míg hölgyeinket és leányainkat ő
Egészen által nem szerette, mint
Egy tyúksereget a kakas,
Mindaddig ő a kún hitet, szokást,
A kún vagyont, kún szerzeményt,
Mindaddig éltünk kedveit

Nem háborítá, mert ínyére volt
Magának is; most már barom
Zabolát s fenyítéket szeretne ő
Nyakunkba vetni.

(Mérgesen.)

Hogy s miként gyalúzta meg
Leányomat, tudjátok? Ezt
Én néki el nem engedem.
Én meggyalázott magzatomnak szégyenét
Parázna vérével fogom letörlni,
Akárhogyan, akármikor.
Minden szegéből kún lakunknak, itt s amott,
Bosszú kiált s rí ellene.

Turtul.

(Haraggal.)

S hát én ne bosszúljam meg életpáromon
Mivelt csalárd erőszakát?
Mert a királyi fény, tehetség és erő
A gyenge, gyáva hölgyeket bűháj gyanánt
Mindenre ráevén, erőszakot
Tesz, a ki szemfényt vesztet és így ingerel.
Ha már király, legyen bécsületes,
Bölcs, jámbor és igaz, — legyen
Mértékletes, józan s erős.
Ne zavarja, bontsa, törje, rontsa, ne
Rabolja mindenünket, a mi olly
Kedves nekünk.

K e m e n c s e.

Én megbocsátom néki azt,
 Hogy elrabolta tőlem Éduát,
 Ki egykor életem reménye volt.
 A bíbor által megvakított balgatag
 Hiú teremtmény érdemtelen és kevés
 Bosszúmlra s bánatomra; veszszen el
 Örökre tőlem! úszszon és fúljon bele
 A fényörömben, ott Budán;
 De a mit a pajkos magyar s annak feje
 Rajtunk tudott követni a Hód-lónál,
 Rajtunk naponként még követ:
 Az vért kiált; s azért magam
 Hóhérja tudnék lenni a betyárnak.

A l p á r.

(Magában.)

Mint látom, itten oltani
 Tanácsos inkább a tüzet, mint gyújtani.
 (A többihez.)
 Ne háborogjatok, barátim!
 Az egyes ember most baját felejtse el
 A nép javáért. A király
 Ostort emelt kún nemzetünk felett, igaz;
 De el vagyok hitelve, hogy
 Ezt nem cselekszi üldözö lélekkel ő;
 Hanem, mivel sarkalva lévén úntalan
 Irígyeinktől, a magyar
 Néptől, leginkább a papoktól —

Úgy tenni, mint tesz, kénytelen.
 Bizzunk azonba' kún szülője s kún
 Felesége oltalmában. Mindenkor kegyes,
 Erős, hatalmas pártfogóink lesznek ők.

Á r b u c.

Megúnta ő már Éduát is, ugy
 Mint számtalan kiélt s megúnt hölgyet, leányt.

T u r t u l.

Jót mint tehetne a szegény velünk,
 Ha jóltehetlen már magával is?

K e m e n c s e.

Megérjük azt, hogy a királyi
 Ágyból gyalázattal kihányt kún hölgy bitang
 Sorsát közöttünk fogja itt siratni; s itt
 Átkozza majd azt, a ki sem kún, sem magyar,
 Ki sem keresztény, sem pogány; hanem
 Az embereknek, férfiaknak undoka,
 A trónusok fertelme —

U z u.

Csillapodjatok,

Kedves barátink! hogy temérdek, és igaz
 Okunk van a haragra és boszúra, az
 Való; de villogtatni ennek lángjait,
 Most annyi volna, mint fejünkre gyújtani
 Házunkat. Így bizonynyal elveszünk.
 Legyünk nyugodt elmével, és
 Bajunkat orvosolni várjunk jobb időt.

Ár bu c.

Semmit se várjunk : én csak azt tanácsolom.

Turt ul.

És én tevéled tartok.

Kemencse.

Én

Ahhoz fogom magam csatolni, a ki majd
A legdühösb hóhérja léssen általán
Minden magyarnak, legkivált a megveszett
Betyár királynak, a ki rendre így
Csábítja és gyalázza asszonyink,
Rabolja, dúlja birtokunk,
És nemzetünk' halomra öldösi.

Alpár.

Barátim! a királyt ne bántsa senki;
De kún kivált ne merje bántani
László királyt, ki annyi jót
Tett nemzetünkkel, mint előtte senki még.
Illy háladatlan a barom
Sem fogna tudni lenni jóltevőjéhez;
Alábbvaló még a kutyánál is, ki lesz
Tehát közülünk? A királytól származik
Minden javunk. A rosznak, a mi minket ér
Most egy időtől fogva, mind nem ő oka.
Fiatalkorának csélcsapó szelét, hevét
Meg kell bocsátanunk, mivel csupán
Tőlünk tanulta, úgy szeretni, mint szeret;

S igazán itélvén, nem csupán maga
 Olly vétkes ebben: asszonyinknak pattogó,
 S kinálkozó szerelme ingerelte őt
 A bújaságnak ferdejébe anyira.
 Az egész magyar népnek haragját ellenünk
 Borzasztanánk, ha őt megbántanánk;
 S a vége ennek vagy közönséges halál,
 Vagy innen elköltözködés,
 S más földre vándorlás lehetne még;
 És ezt közlünk mellyikünk örvidené?
 Sorsunkat orvosolni hát
 Jobb és szelídebb mód lehet csak boldogabb.

Á r b u c.

Sőt legnagyobb szolgálatot
 Azzal teszünk mi a magyarnak is,
 Ha ostorától őtet is megmentjük így.
 De a keresztvíz lelketekbe, mint
 Veszem észre, más természetel csepegtetett.
 Kúnok vagyunk mi, és azok
 Maradunk. Jerünk barátim! én azt gondolom:
 Legjobb magunknak végzenünk.
 (Árbuc sebesen elmegy. utána Turtul és Kemencse.)

A l p á r.

Boszú ragadja lelkeket; s nem sejtik azt,
 Hogy önmagoknak vágnak ők halált:
 Mert egy királynak vére olly vészes folyam,
 Melly egy magával ezreket ragad
 Halálba, bűnöst, büntelent.

Menjünk! s ha vesszük észre, hogy keblek talán
Gyilkoskodást forralna, a mit nem hiszek:
Hát álljuk el mérges, dühös szándékjokat.
Menjünk barátom!

(Elmennek.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

(Buda. Palota a királyi várban.)

É d u a. Miklós.

É d u a.

Ajda! Kupcsa! Mandula!

(Keserűen nevetve.)

S hát nincs-e még több? Ez kevés, haha!

Miklós.

Azt tartom, annyi, mennyi szép leány,
Szép hölgy van országában, és —
És olly szerencsés, vagy szerencsétlen, neki
Szemébe tűnni s felhevíteni
Szerelme gerjedelmeit.

É d u a.

Bátyám! ugyan valld meg tehát,
Ha annyival szebb, kellemesb,
Helyesb-e nálamnál akármellyik, mivel
Mellettek így felejlhet engemet?

Miklós.

A mint van; a kinek miképen tetszhetik.
Hogy ott valék, Kupcsát vevék

Üzöbe gerjedelmei;

Ezt én azért nem láthatám, — nem esmerem.

Az Ajda egy felette érzékeny, szelíd,

Epedő teremtmény, egy csupán Lászlóért

Élő-haló bús gerlice.

Szerellemmel öszveolvadó

Kegy és szelídség, — szöke, gyengéd, bájoló,

Gyönyörű leányalakba öntve: ez

Az ő szakasztott rajzolatja, mondhatom.

Szerelme hév, nem égető, mint a tiéd.

Egyben kezét foghatna ő mégis veled:

Az, a mi néked, néki is legfőbb baja,

Az, hogy nem őt kedvelli csak magát

László, kit ő egyetlenül imád, szeret.

Fáj néki ez; de tűri s csak sohajt;

Nem tépelődik, mint te, és lármát nem üt.

É d u a.

(Fellobbanva.)

Mi jussa van, szeretni férjemet?

Mért mer tulajdonomra vágyni? bah!

Enyim ő egészen; senkinek sincsen köze

Hozzá.

M i k l ó s.

Szerencsés férfiú, kiért imígy

Tud égni, veszni minden asszony és leány;

Ki ennyi kínnak, gyötremnek szép oka,

Ki ennyi lelki háborúnak ingere!

É d u a.

(Elnyomott méreggel.)

Az még utóbb válik meg. A napot
Nem déli fényében, veszélyt is rejthet ez
A fény alatt, hanem nyugodva kell
Dicsérni.

M i k l ó s.

S el vagyok hitetve, s mondom is,
Hogy mind ezen kinnak felébe sem
Kerülne néktek ő, ha trónuson
Nem ülne. Így legboldogabb
A szüntelen dévaj, s baját
Örömét hasonló kedvvel elnyájaskodó,
Eltáncoló víg Mandula.
Ennek vidító kellemit
Ohajtanám, húgom, beléd lehelleni:
Örömet s gyönyörűséget
Teremne akkor életed, tudom,
Magadnak és másoknak is.

É d u a.

(Tépelődve.)

Mondd el tehát csak, és keverd
Habbá ez által mérgemet!
Mondd, milyen a cafrinka, ird le őt!

M i k l ó s.

Képzeld magadnak egy örökké vígadó,
Egy kellemes, szép barna hölgyet: termete

Megtestesült öröm, kiből
 Szünetlen a szilajkodó
 S pajzánkodó kedve, s lángoló hév szerelem
 Szikrája pattog és lövell.
 Valamennyinél szebb vagy te, Édua;
 Ezt vallja minden férfiú;
 Az állhatatlan csélcspót azonba' nem
 Az kizti, a mi szebb, hanem
 Az a mi újabb, a mi más,
 Az a mi nem mindennapi.
 A repdeső méhként ezer virágról
 Szeretne mézet szedni a buja.

Édua.

(Mérgesen.)

Míg egy madár ott nem terem,
 És őt lekapván a virágról, még — hah! én
 Igen szerencsétlen vagyok!
 Énrajtam immár senki nem segít!

HATODIK JELENÉS.

Erzsébet királyné és a voltak.

Királyné.

S most sincsen ő még itten? a gondatlan!

Édua.

Nyugodni és alunni, és
 Magának új erőt szerezni jön

Misfaludy S. munkái. VI.

Ő csak Budára. Élni ő másutt szeret.

(Sírólag.)

Nem változik meg már soha!

Királyné.

Rég várakoznak már az ország rendei.

Tekintetek bús és komor.

Szándékjokat most nem nyomozhatám ki még.

A máj naptól rettegek. Miklós! eredj,

Mondd a királynak: kéretem jöjön hamar;

Mondd néki: itt várják az ország nagyai.

(Miklós elmegyen.)

Most egy időtől fogva már

Éjjel szeret Budára jönni. Mért teszi?

Édua.

Hogy meg ne lássák ötet a békétlenek.

Királyné.

Nem tetszik ez nekem. Sokat kell, gondolom,

Önnön szemére hányni tudni, a ki így

Kerüli a népnek tekintetét,

S így búja a napnak világát. Rosz jel ez!

Édua.

Kerülni fog már nem sokára engem is,

Mivel jelenlétem s tekintetem

A hitszegőnek szemrehányás. Érzi, hogy —

Királyné.

(Félharagosan.)

Eredj! eredj te telhetetlen! mert te csak

Magadat s gyönyörűségedet tudod

Szeretni benne. Egy királyné kénytelen
 S köteles nagyobb tekinteteknek, mint csupán
 Önnön gyönyörűséginek
 Áldozni példás, fényes életét:
 Egyéberánt kezébe rokka, nem
 Királyi alma, és fejére konty, nem a
 Gyémánt korona illik. A féltékeny
 Hölgynek szerelme kínos ostora
 A férfinépnek. Illy esetben egy király
 Könnyen segít magán. Azért
 Magadra vess, ha megfogott
 Szép s nagy szerencséd elszalasztod még talán.

É d u a.

(Ez alatt szinte megfásult titkolt mérgében. Utóbb erőszakos sohajtások szakadnak dagadozó kebeléből, és tépelődve beszél.)

Ha így van, érzem, hogy nem illek én
 Trónusra. Egy értem verő hív érzetű
 Szív birtokában meg tudom
 Én vetni a bibort s királyi fényt;
 S a rokka mellett, konty alatt,
 Mint sok szegénynek, boldogulnom olly nehéz
 Nem volna még, mert nem csak a fény boldogít;
 De hajh! sovár szívem hiát megtölteni,
 Szerelmem égő szomjait eloltani,
 Egész világnak egy halomra lábaim
 Elejbe ontott koronái sem
 Tudnák. Anyám! látom, neheztelsz már te is

Reám, s fiadnak csélcsapó szerelmeit
 Már mentegetni kezded. Elmegyek
 Hazámba! megsértett szerelmem kínjai
 Megölnek itten. Elmegyek
 A kún atyafiakhoz; elviszem
 Szerelmemet magammal, és fájdalmimat.

(Zokog.)

Királyné.

Azt jól teszed. Jó gondolat:
 A változó, különböző
 Vidékek, emberek talán majd szívedet,
 S elmédet ismét felderíthetik.
 Szerelembajokkal küszködő
 Szíveknek orvosszer, helyet,
 Levegőt cserélni. Majd ha felderülve és
 Gyógyulva meg Budára visszatérsz,
 Reménylem, egy kijózanult férjet találsz
 Fiamban. Itt jön.
 (Édua kétségbeesve, szóttalan, szem-merevedve áll. A király jön.)

HETEDIK JELENÉS.

László király. Királyné. Édua.

Királyné.

Egyszer immár, oh fiam!
 Rég váraognak rád az ország rendei.

Király.

Hadd várjanak: mert ők nekem

Egy károgó és rosz időt
Jövendőllő hollósereg.

(Megöleli anyját és Éduát. Édua meg hagyja magát ölel-
tetni, de nem viszontagolja, hanem magába vonulva
áll. Kebele hullámokat vet.)

Királyné.

László! az istenért! magad javáért!
Ne feledd imígy királyi tisztedet!
Kedves leányom! hagyj magunkra minket itt.

(Édua szóttalan el akar menni.)

Egy szóra még csak Édua!

(Édua, mintha akarhatja sem volna, leszegzett szemekkel
ismét megáll, és félig hozzájok fordul.)

Fiam!

Nagy kedve volna Éduának
Kőrösre menni, kún rokon
Feleinket ottan rendre látogatni, ha
Ellenvetéted nincsen. Itt Budán,
Magam is tapasztalom, szerelmének baját
Nem képes ő elverni. Hadd menjen! talán
Gyermekkorának lakhelye
Ott felderíti, felvidítja őt.

Király.

Bízást, ha tetszik. Én örülnék, hidd anyám,
Azon leginkább: mert szerelme itt
Keserű epével van keverve már;
Megrontaná ez őt utóbb,
S végtére még az én epémet is

Felingerelné, tán örökre, és —

(Éduának kedvezvén, és őt ölelgetvén.)

Eredj szerelmes, bús, kis Éduám! eredj!

S miképen a felhők között

Borongva járó hold, mikor megint

A tiszta ég kékjére jut, feselj

Te is ki búdnak fellegéből, mellyet itt

Féltő szerelmednek hiú

Párai bús elméd körül támasztanak.

Megtéve fogsz találni minden rendelést,

Hogy, mint királyné, úgy tehessed útadat.

Mihelyt Budán végezve lesznek dolgaim,

Nem kések, és utánad megyek én.

É d u a.

Megyek tehát! ha más öröme nem

Reménylem is, hát arra, hogy még egyszer ott

Meglátom a helyet, hol életem

Legszebb virága nőni, hajtani

És nyilni kezdett, a szerelem és öröm

Rózsája!

(Sirólag.)

mellyet hívtelen kebled heve

Kedvelni únván, szárazan hervadni hágy.

(Indúlatosan elsiet.)

Királyné.

Hová ragadja még utóbb

Mértéktelen szerelme?

Király.

(Haragosan.)

Nagy terhemre kezd

Már lenni a mértéktelen gyanús.

Királyné.

S hát tégedet, mondd meg, hová ragad

Minden határon túlcsapó

Rút fajtalanságod? S te nem volnál-e hát

Terhére és kárára népednek, ki rosz

Példáddal a romlást, veszélyt

Árasztod országodra? Kérlek tégedet

Az égre! változtasd meg életed

Módját. Sok a mi sok. Magad

Legfőbb személy lévén az országban, ne légy

A legbujább, legdévajabb betyár!

Sok nagy szabadsággal bir egy király

A nép előtt, köz emberek felett;

De melly sok és nagy a kötelessége is!

Csudálom én nagylelkűségét,

Nagy türedelmét a magyar nemzetnek,

Vagy kábaságát, hogy helyesben mondjam azt;

De rettegek felébredésétől nagyon,

Melly, mint gyanítom, messze nem lehet:

Mert a nagyoknak illy szokatlan, illy feles

Csoportozása, sultogása, sőt

Imitt-amott mérges panaszra is

Fakadása, egy morogva készülő, erős,

S már majd tűz- és szél- s vízveszélyt hozó

Nagy fergetegnek képe. Félek én, fiam,
 Hogy a reménye- s türedelme-vesztett
 Magyar magának veszted által vágy s akar
 Jobb s türethőbb sorsot szerezni, és — —

Király.

Ne félj, anyám! jó szívemet jól esmeri
 S becsüli a magyar; s elég okos
 Átlátni azt, hogy a hazának sok baját
 Nem énnékem, hanem legtöbbnyire
 A rossz időnek kell tulajdonítania,
 Melly annyi bal történetet
 Bocsát fejünkre. Egy hibámat én
 Megesmerem; s ez: hogy nagyon
 Kedveztem a kúnoknak; a hálátlanok
 Kegyelmeimmel visszaéltenek,
 S nevembe' sok vétket követtek el.

(Egy udvarnok lép be.)

Udvarnok.

Az érsek és némelly urak —

Király.

Hadd jöjenek.

(Az udvarnok elmegyén, kinek a király utána kiáltja:)
 Mondjad Lizének, itt legyen
 Hozzám közel.

(Magában.)

Ha kellene?

Anyám! nyugodj meg. Eljövend
 Szívemnek és elmémnek ősze is:

Égő agyamban a velő, hullámozó
 Keblemben a vér hűlni fog, s az érzemény,
 A gondolat s a tétemény
 Jobban megérik; ám; de félek én,
 Hogy életem nyarával és virágival
 Együtt kihal belőlem a kedv és öröm.

Királyné.

Segítsen isten! hogy lehess az, a minnek
 Kormányozóknak lenni kell, és illik is:
 Bölcs és okos, jó és erős,

Oh! és szerencsés **mindenek** felett!

(Megöleli a királyt és elmegy.)

Király.

(Egyedül.)

Megúnnom a bibort csuda
 Nem volna, minthogy ennyi gondot, bajt okoz;
 Ha a tehetség és szabadság más felől,
 Tölthetni kényem s kedvemet,
 Valómat így nem vonszaná.

(Az udvarnok ajtót nyitván, a főrendek, legelől az érsek, fellépnek.)

NYOLCADIK JELENÉS.

A király. Az érsek. Boksa. Lóránd.

Ubul. Uzd. Több egyházi és világi
 főrendek.

Érsek.

Felséges úr s király! bocsánatot!

Hogy szent hazafiúi tartozásunk
 Már annyiszor terhedre lenni kénytelen ;
 De mink hazánknak s nemzetünknek , s én külön
 Az egész kereszténység fejének is
 Képét viselvén , félre kell tennünk , uram ,
 Bár fájjon is , minden tekintetet ;
 Egész hazafiúi bátorsággal ,
 Erős tökélettel s bizodalommal
 Kell , most utolszor , ekkorig soha
 Nem teljesített s még is olly igaz
 Kérelmeinket a magyar haza ,
 S törvénye , és a szent igazság
 Mellett királyi trónusodhoz ontanunk.

K i r á l y .

(Bátorsággal , méltósággal.)

Tegyétek ezt , ti szent atyák ,
 És nemzetes , vitéz urak ,
 Olly bátran és bizvást , miképen olly
 Urakhoz illik , a kik a magyar
 Hazának és nemzetnek ügyét vállokon
 Viselik ; de minden keserűség nélkül ,
 Egész alázattal , miképen jámbor és
 Jó s hív alattvalókhöz illik : mert talán
 Királyi méltóságomat ,
 Mint egyszer immár , újra sértve érzeni
 Nem volna többé türedelmem. Ezt
 Előre kell bocsátanom.
 Gyermekek valék még akkor , a kitől

Meggondolás, vagy jó tanács ki nem került.
 Most férfúval van tinéktek dolgotok,
 Ki megfelel bátran magáért; és talán
 Egy olly királylyal, a ki trónusán, ha kell,
 A vakmerőknek Ottokár
 Tud lenni. Ezt előre kell bocsátanom.
 Most szóljatok.

Érsek.

Felséges úr!

Királyainknak hív alattvalói, de
 Hazánknak és törvényeinknek is
 Szolgái és védői lévén, messze van
 Azon tilos, vétkes, gonosz
 Szándék mitőlünk, hogy királyunk trónusát
 Megsértenénk csak gondolattal is:
 Esze-ment test volna az, a melly fejét
 Megsértené, mert csak magának ártana;
 De sérelemnek még ne vedd, uram,
 Ha, mint hazánknak, nemzetünknek képei,
 Azt, a mi törvény s kötelesség, a maga
 Szavával, a rosztat maga
 Színében, a való igazt mezítelen,
 Fájdalmainkat élesen,
 Nyavalyánkat öldöklő mirígyivel,
 A köz veszélyt irtóztatóságában, egy
 Szóval: ha mindent úgy adunk
 Elő tenéked, a miként vagyom.

Király.
(Komoran.)

Csak rajta már hát szent atya!

Érsek.

Trencsényi Máté éjszaki
Részét hazánknak most is szüntelen
Pusztítja. Ezt gátolni többször is
Már célerányos rendelést tevénk,
De végre eddig semmi még nem hajtatott:
A végrehajtásnak kötelessége és
Hatalma, (megbocsáss, uram!)
Törvény szerint királyainkat illeti.

Király.

Volt nékem arra gondom. Ám, de sok
Izbéli feddésim hiába estenek,
S jó célomat jóságnak és
Kegyelemnek útján el nem érhetém.
A végrehajtás pusztla szó
Mód és erő hiával: ott
Hol csak kacagják Róma átkait,
Hol nem fog a törvénynek éles pallosa,
Oda fegyveres sereg s erő kell: mert bizony
E messze s mélyen elgyökérezett pártütést
Kevés erő nem dönti meg.
Szereztek módot s erőt nekem,
Mert a tanács ti dolgotok,
S én, a ki Ottokárral, a bajnokkal is,
Gyermekkoromban szembe mertem szállani,

Mint férfiú egy pártütő
Jobbágygyal is még felveszem.

Érsek.

Újvár lator grófját, Ivánt,
Kit dölyfös indulatja Ausztriába
Hajtott rabolni, visszaverte Albert;
S ez kárait most általán neked s nekünk
Tulajdonítván, dülva és pusztítva jár
Soprony, Pozsony s Vas vármegyéknek szélein.
Fáj a magyarnak ezzel a hazát
Sebezve, és királya jussait
Csonkítva látni. Ezt imígy elnézni, köz
Szégyen, gyalázat, kár s veszély.

Király.

Ezt én nem így tekintem: a lator
Ivának Albert herceg által így
Lealáztatása jól esett:
Mert a magyarnak köz haszon,
Ámbár dicsőségére nem szolgálhat is,
Hogy Ausztriának fegyvere,
S költsége törte néki szarvait.
Albertnek a felső vidékeken
Tett foglalásait pedig
Könnyű dolog lesz visszanyernem, és
Iván javából visszaváltanom.
Albert okos szomszéd s talán igaz barát.
Ezen dologra nézve bölcs.

Tanácsokat megérteni,
 Magamba' mindjárt fellevém ;
 Sőt végrehajtására ennek — mert ki lesz
 Az, a ki erre nézve mást ítél? —
 Előre is már útasítást s rendelést
 Vett tőlem a nádor.

É r s e k.

Milutin,

Istentelen királya Szerviának,
 Felséged édes, istenes testvérét,
 Erzsébetet, ki életét
 Örökre és önkényt az égnek szentelé,
 Az apácaklastrom szent köréből még tavál
 Erővel és orozva elragadta volt,
 Ágyába vitte, és jegyül most a szilaj
 Szentségtörő rabló Macsót és Boszniát
 Foglalta el magának. Így mi lesz
 Már szent ezentúl a világon? és mi szent
 Az emberek között, kiket nemesb
 Természet által istenünk
 A barmokon feljülemelt?
 E bűnös és embertelen
 Erőszak a jámbor, kegyes
 Királyi szüzön, melly az emberiséget és
 Az anyaszentegyházat, és dicső
 Királyainknak tiszta vérét undokul
 Imígy gyalázza és vadul fertőzteti,
 Boszút kiált! E jámbor, istenes

Szűz áldozatja tán kegyelmeket
 Lelt volna istenünk előtt
 Az égben! és a büntetésnek ostorát
 Veszett hazánkról elkönyörgeni
 Tán érdemet szerez vala.

Király.
 (Mosolyogva.)

Hogy Milutin ellopta és
 Ágyába vitte húgomat : szokatlan és
 Renden kívül való dolog ; de én
 Ezt nem tekintem véled egy szempontból :
 Mert hát ha húgom jobb szeretvén önmaga
 Egy földi testi vőlegényt az éginél
 És lelkinél , jobban szeretvén önmaga
 Az olvasónál a királyi koronát ,
 Jobban szeretvén a zajos
 És tág világnak kedveit ,
 Mint egy siket , bús , redves és komor
 Apácaklastrom szűk magányát , mint hiszem ,
 Jól egytelértésből esett meg a dolog ?

Érsek.

Lehetetlen !

Király,

A húgom nem első
 Apáca és talán utolsó sem leszen ,
 Ki megúnta szüzessége terhét , mellyet olly
 Meggondolatlan , esmeretlenül
 Fogadott. Reménylen ! visszatételét oda ,

A honnan ő magát kivinni hagyta, sem
 Maga nem szeretné, sem valóba' már
 Az anyaszentegyház vele
 Nem nyerne többé semmit.

(Az urak egymásra nézván, nehezteléssel láttatnak hall-
 gatni a királynak könnyen gondolkozását.)

Istenünknek ott

Paradicsomban ejteni
 Talált igaz, bölcs, nagy szavát
 Fogadta ő bizonynyal, azt
 Melly Éva nagyanyánknak adta lételét.
 Természetes, hogy Éva oldalbordaként,
 Erzsébet is tilos gyümölcsön kaphatott.

(Az érsek ég felé emelt szemekkel búsan, némán gon-
 dolkodva áll.)

U b u l.

Ezen dolog botránkozást okoz :
 Az illetéent kerülni és büntetni kell
 A nép felett uralkodóknak ;
 Mert hogyha egyszer a szilaj
 Köznép is illy fényes gonosz példák után
 Neki bátorodván, testi kényeit,
 Jót, szentet, illendőt nem is tekintve már,
 Illy vakmerő erőszakok
 Dühével űzi: hát bomolni kell
 Minden kötélnek, melly az embert emberi
 S polgári rendbe s társaságba, nemzeti
 Törvény közé szorítva tartja; a mi most

A sok fogyatkozás miatt
Egyéberánt is kénytelen, kelletlen áll.

Boksa.

Egyéberánt is itt az elfoglalt Macsó
És Bosznia érdemlik, úgy mint a magyar
Hazának elszakaszthatatlan részei,
A legnagyobb tekintetet;
Erzsébetet, sem mint apácát ez soha,
Sem mint Milutin hitvesét, nem illeti;
És semmi szín s ürügy alatt
El nem szakadhat a magyar hazától.

Király.

Jól mondod ezt te, Boksa! Bosznia s Macsó
A fő dolog; s ezt vissza kell vennünk megint;
S ezt visszاسzerzem én talán
A kúnok és nogárok által is:
Mert húgomért egy csepp magyar vért sem ha-
gyok
Én folyni. Én a házasokba nem kötök;
A pápa lássa, mit csinál velek,
Ha úgy szeret motozni mindenütt.

Érsek.

A pápa fogja tudni teljesíteni
Azt, a mi tiszte és — hatalma is.

Király.

(Elkomorodva.)

Mi baj tovább? Essünk keresztül mindenem.

Érsek.

Brébirnek és Korbáviának grófjai,
 Subich, Gusich, Dalmátiából rendre már
 Annyit rabolnak, mennyi nekik tetszik, és
 Azt úgy tekintik, mint szabad,
 Külön s magános szerzeményt és birtokot;
 Nincs senki, a ki nekik ellent állana.
 Uram! maholnap mindenegy
 Tehetős, hatalmas földesúr egy-egy egész
 Kis tartományt zsarol, rabol
 Magának öszve, és leráz
 Minden hazafiú s nemzeti
 Szent kötelekeket magáról. Hajh! uram!
 Önnön magát szaggatja, tépi a magyar!
 Szakadékkal maholnap a szemes, okosb
 Szomszéd erősödik, nagyobbodik!

Király.

Ez mind Iván s Máté szerencsés, ekkorig
 Még büntetetlen támadásinak
 Követésre csábító, veszélyes míve. Itt
 Szó és panasz mindég elég
 Van úntig. A nemzet magát okozza, ne
 Engem, ha mindég csak panaszkodván csupán,
 És nem cselekvén semmit, a baj megmarad.
 Borzadatok fel ellenek,
 S tegyétek őket semmivé egymás után.
 Énbennem a csatára támadó
 Had kész vezért talál akármikor.

Vagy álljanak ki a kevélyek, döllyfösök
Szálkardra egyenként velem :

Én kész vagyok megvívni övelek

Életre és halálra önmagam.

Mert a ki Rudolfnak barátságáért

Kockára tudta vetni életét :

Az a hazának köz javáért vérzeni

Nem retteg.

Érsek.

(Eliszonyodva.)

Isten mentsen ettől tégedet!

A latrokért egy csepp se folyjon Árpád

Királyi véréből ; az isten mentsen !

Lóránd.

Még nem szorult rá a magyar ,

Koronás királya drága vérét párttűtő

Alattvalókra vesztegetni. Itt vagyunk

Mink , híveid , leverni s porba ontani

Az ellened lázadtakat.

Király.

Vagy tartsa hát magának a nemzet maga

Vétkét s ne kenje a királyra ; vagy

Orvosszerekhez lásson ; és ha akkor is

Henyélek : akkor vétkeket megismerem.

Mint mondom : a tanácskozás ,

A harcra szükségest s miként megszerzeni ,

Törvény szerint ti dolgoztok :

Tegyétek ezt, s a végrehajtást, esküszöm,
 Hogy teljesítem emberül, tisztetem szerint.
 Panaszokkal és átkokkal, írva s mondva is,
 Harcolni a pápák szokása csak.
 Szivemben a jó és igaz szándék, erős
 Tökélet és markomban éles fegyverem
 Mindenre kész; csak álljatok már hát elő
 Ti is hadakkal. A panaszt fel sem veszem.

Érsek.

Örömünkre volna a magyar királyt
 Imígy beszélni hallanunk, mikor
 A nemzet épségében állana,
 Virágban és erőben, úgy a mint vala,
 A mint lehetne, lenni kellene!
 De hajh! mivé lett a magyar!
 Engedd, uram, hazánknak állapotját
 Itt voltaképp lefestenem.

Király.

Hallottam ezt már százszor is.

Érsek.

(Szent hazafiúi tüzzel, emelkedő hanggal.)

Végső veszélyre, pusztulásra jár vala
 Dicső hazánk és nemzetünk
 A kúnok és nogárok által! Senki nem
 Úr a magáéban! Bizonytalan
 Mind birtokunk, mind életünk.
 Foszt, dúl, rabol, gyújt, öldököl

A tomboló, szentségtörő pogány
 Szélt-hosszat a hazánkban. A szegény magyart
 Bú, bánat, éhség, döghalál emészti el.
 Oda minden, a mi érdemet, tekintetet,
 Erőt, hatalmat, fényt, nevet, sőt életet
 Tud adni egy nemzetnek: erkölcs, vallás,
 Törvény, igazság, gazdaság, iparkodás!
 Minden tehetség és erő!
 Oda minden egyes emberi
 És népi boldogság! s oda
 Minden reménység! S megbocsáss,
 Uram királyom, hogyha kettős tisztemet
 A szent kötelesség igazmondásra
 Kénytvén, tovább hallgatni nem merek:
 Minden bajunknak fő oka
 Te vagy magad! Kormányod, életed!

Király.

(Az igazságnak mély érzésével küszködően és természetes jósága által megindítván.)

Bár sértve érzem is magamban a királyt,
 Mert a bajoknak főbb okát
 Csakugyan magában a magyar nemzetnek illy
 Viszálkodásában találom én:
 De mint segédre kész barátotok,
 Mint ember és hazafitársatok
 Keblébe bátran öntsd ki, szent atya,
 Keserű panaszszát a magyarnak!

Érsek.

Oh!

Hogy egy, különben jó s kegyes szív egy egész
 Pokol gonoszt áraszthat egy nemzetre! Most
 Istenre kérünk tégedet, király!
 Boldogtalan néped nevében, s én külön
 Az anyaszentegyház nevében is,
 Árpádfi! változtasd meg éltedet,
 Kormányodat! Renden kívül csap mindenik;
 S egykép veszély az néked és népednek is.
 Ne vesztegesd, mint ember, érzeményidet,
 S úgy mint király, kegyelmidet
 Azokra, kik tenéked is,
 Nekünk is ellenségeink. Tisztem szerint,
 Mint meghatalmazottja szent
 Atyánknak, én e máj naptól fogva most
 Keresztheadat kiáltok a vallást, hitet,
 A rendet, a törvényt s igazságot vadül
 Tapodó pogány kúnok s nogárok ellen.

Király.

(Elkomorodva és haragját titkolva.)

Mindegy, akár a szent kereszt, akár
 A vad pogány vagdalja sebjeink.

Érsek.

Kérünk az emberségnek és vallásnak
 Nevében: enyhíts Izabella hitvesed
 Sorsán, ki szűk börtönbe zárva, büntelen

Nyomorg, mivelhogy téged úgy szeret.
 Csak ő tenéked hitvesed;
 Csak ő nekünk igaz királynénk, asszonyunk;
 Őtöle léged a halál választ csak el.
 Légy férfiú, légy jó keresztény, légy igaz
 Példás király, és válj el Éduától,
 Kit a magyar nép, és egész világ
 Csak ágyasodnak tart; ki most Budán
 Dicső királynéinknak ekkorig
 Dísz-, kegy- s szemérem-ülte székén gögösen
 A legnagyobb törvénytelenég s bújaság
 Czégérekép mutatja megveszett
 Erkölcseink szabad begyeskedéseit.
 Uram! ha sem király, sem ember nem lehetsz
 A végre, hogy rajtunk segíteni
 Tudj. vagy akarj: hát kénytelen
 A nemzet Andráshoz folyamni most,
 Kit a magyar királyi trónus és
 Korona illet ekkorig.

Király.

(Felháborodását elnyomván, de néha fellobbanó indulattal.)

Hogy szívem Izabella asszonytól imígy
 S örökre elfordúlt, valóba' nem csuda:
 Mert kedvem ellen vettem őtet el;
 Szeretni nem tudtam soha.
 Ti vagytok annak fő oka,
 Hogy a kivel meggondolatlanúl,

Hiú politicának ösztönére, és
 Csupán azért, hogy kedvetek szerint tegyek,
 Házas kötélbe léptem, azt
 Így meg tudám utálni és gyűlölni most.
 Én elbocsátom őt örömmel, szívesen,
 Csak menjen el honába, a hová való
 Torkos szerelme. Éduától nincs okom
 Megválni, sem szándékom ekkorig;
 Azonba' meg fogom magam'
 Gondolni őra nézve is.
 Bátyámat András! kész vagyok,
 Mint énutánam a magyar királyi szék
 Törvény szerint való örökösét legitt
 Befogadni; s élelmére a tót tartományt
 Örömmel általengedem.
 A kúnokat, nogárokat
 Elég keményen büntetem; de ha
 Tapasztalom, hogy a magyart
 Rabolni, dúlni még tovább sem szűnnek ők:
 Hát fegyveres kézzel magam verem
 Ki őket országom határiból.
 A nemzet, ország állapotját esmerem:
 Nyomorúlt az általán tekintve. Én azért
 Járok kelek fel és alá,
 Hogy mindenütt segítsek, a hol s mint lehet.
 De nagy fonákság és igaztalanság,
 Sőt vakmerő rágalmazás titöletek,
 A pártosoknak tettiből következő

Minden gonoszt, és isten ostorát
Csupán királytoknak tulajdonítani!
Kacagásra készíthető bolondság, mondhatom,
Éntőlem azt kívánnotok,
Hogy a Dunának feldagadt,
Zápor-nevelte árjait
Tenyeremmel állítsam meg énmagam!
Annak valóságos tanúja ez,
Hogy lomha, oktalan s esze-veszett
A nemzet. A magyarnak e
Nyavalyája már félszázados;
És mégis én volnék oka?
Én, a ki köztetek talán
Legutóbb születtem? Mintha a király
Nem volna ember, a kire
Szintúgy ragad, mint más akárkire,
Az időnek elhatalmazott hagymáza. Én
Most elmegyek Kőrösre és lörvényt teszek.
Ott nem sokáig kések. Addig jőjtek
Tik öszve s tartsátok tanácstokat;
Gondoljatok szert, módot e nagy köz bajunk
Gyökeres megorvoslása végett. Így urak!
És visszajöttömmel közöljétek velem
Tanácskozástoknak tökéletét.
Én kész vagyok munkálni véletek
A népnek, országnak javát;
Előre csak kettőt teszek fel: azt,
Hogy a királytól, a ki gyarló ember,

Csak emberit kívánjatok s ne istenit!
Meg azt s leginkább azt teszem fel, jó urak!
A végrehajtásban ne csak
Tanácsadó, törvényhozó s utóbb
Restelkedő, néző herék
Legyetek, hanem velem kezet fogó
Gyors társok és munkás segédek. És
Most jó szerencsét!
(Sebesen elmegyén. Az urak megütközve és bámulva néz-
nek egymásra.)

B o k s a.

(Föllobbanva.)

Nincs nekünk

Többé királyunk már!

(Az urak hevesen zúgolódnak.)

L ó r á n d.

Velencében vagyok;

Hívjuk meg Andrást, hogy királyunk ő legyen.

U b u l.

Árpádfi ő is. Menjen érte egy

Fényes követség.

(Nagy zúgolódás az urak között.)

É r s e k.

Lesz, reménylem én,

Megint királyunk, és pedig

Lászlóban ismét, hogyha két feltételünk

Egyszer szerencsés véget érne még:

Hahogy bal oldalán (ez által értem én

Könnyű, szeles gondolkozását s csélcsapó
Dévajkodását) rajta hajtunk, s őt talán
A virtus ösvényére visszavonszani
Megint szerencsénk lenne még;
Meg hogyha szép s jó oldalát:
Szívét, vitézségét hazánk és nemzetünk
Javára fordíthatjuk. Én
Legittén egy keresztadat
Állítok olyant lábra, melly nem annyira
Hitünknek ellenségei,
Mint megveszett erkölcsseink ellen legyen
Intézve. Menjünk! Rákoson talán
Megorvosolhatjuk hazánknak nagy s dicső
Testét emésztő már sok évi gőrcseit!
(Zúgolódva mindnyájan elindúlnak és a kárpit lefordul.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(A Nyulak szigete. Izabella királynénak fogháza.)

ELSŐ JELENÉS.

Izabella. Uzd.

(Már beszédben egymással.)

Izabella.

Kemény igazságokkal ostromolta őt
Az érsek, a mint monddod? Uzd!
Köszönöm tudósításodat.
Az én reményem csillaga,
Mint látom, eltűnt már örökre! Én-
Erántam ő ugyan nem érez emberit;
De a magyar nép még sokat,
Mindent reménylhet önmagában jó s vitéz,
De könnyen elcsábulható erkölcsitől.

Uzd.

Semmit sem, asszonyom! Miként érdeklene
A nemzet egy olly szívet, a ki te-

Erántad illy kemény s makacs lehet?
Én semmi jól már nem tudok reményleni.

I z a b e l l a.

Oh! a hatalmasoknak olly könnyű dolog
Elzúzni egy szegény, kivált
Távol vidékről származó,
Részvétel és baráti pártfogás
Nélkül szükölködő, egészen elhagyott
Asszonynak alkalmatlan életét,
Mint gondolatlan, büszke lábbal egy
Kis megvetett férget tapodni: de
Egy nagy s erős, lelkes, nemes,
Végső veszélylyel küszködő
Nemzet hasonló egy sebet
Kapott orosz lányhoz, kinek borzaszt, ijeszt,
És rettegést terjeszt tekintete:
S így a magyar László alatt
Még boldogulhat, bátor én elveszszek is!

U z d.

Közelebb s erősb hatással érdekel
Mindég az egy embert magát
Sujtó szerencsétlen csapás,
Mint a felosztott s százokat érő bajak.
Én nem reménylek semmi jót.
Midőn az érsek, mondhatom,
Nyomos szavakkal a királyi székbe és
Házasság kötéibe visszahelyzetésedet

Sürgette: ő most is hazádba tértedet
Kivánta, a vesztének indult fajtalan!

I z a b e l l a.

(Elkeseredve.)

Boldogtalanságom, gyalázatom haza
Én nem viszem; hanem magammal itt
Temetem. Mikor megyen Kőrösre a király?

U z d.

Ha eddig el nem ment is, itt soká
Nem késik. A mint hallom, Édua
Elment előre már oda.

Budát sokáig fogja most kerülni, hol
Az elégtelen rendek zajos gyűléseik
Megakasztanák szokott időtöltéseit.

I z a b e l l a.

(Elővévén kebeléből egy levelet és azt Uzdnak nyujtván.)

Add néki ezt, ha még Budán találod őt.
Mondd néki: ezt utolszor írom. A levél
Nem engem illet; el ne vesse. Egy
Derék magyarnak kérek én kegyelmeket:
Jó szíve nem tagadja meg talán
Ezen csekély kérelmemet.

(Kézét Uzdnak nyujtja, ki azt megcsókolja.)

U z d.

Legitt királyném, asszonyom!

(Elsiet.)

I z a b e l l a.

(Egyedül, Uzdna utána nézván.)

Lelkes barátom! téged illet a levél;
Néked könyörg jutalmat a sok jó s becses
Szolgálatért, mellyet nekem tevé.
Vigasztalom, barátom és segédem is
Valál te, s vagy boldogtalanságomban itt;
S mindennek a te szíves emberséged és
Nem a jutalmaknak reménye volt
Forrása. Ezt tán megcselekszi kedvemért.
Mert hajh, csak énerántam olly kemény!
Csak énerántam olly igaztalan!
Egy szív tehát mégis ver itt,
Melly minden érzeménnyel hozzám hajol?
De még ez is búsítja szívemet, mivel
Viszontagolni érzeményeit
Se nem tudom, se nem szabad.
Az illy halálos életet nehéz ugyan
Eltűrnöm; és ha engemet
A kín megölni képtelen:
Hát még erőszakos halál
Szakasztja végét kínos életemnek itt.
Elvárom itt még visszajöttét s akkori
Végzéseit rám nézve. Ki tudja, mi
Történik addig? A magyar nép háborog.
A gondolatlant még baj érheti.
Így nem maradhat, a miképen most vagyon;
S ki tudja? olly idő jöhet még, hogy talán

Kínzómon én tudok segíteni?

S oh! mint örülnék én ezen!

(Elmegyen.)

MÁSODIK JELENÉS.

(Az érsek lakása Budán.)

Az érsek. Lóránd.

Lóránd.

Rosz hírt hozok, bátyám!

Érsek.

Miként? vagy honnan is

Várhatna most jót a szegény magyar?

Egy hetven esztendő s öreg,

Kit sírja innmár tátva vár,

Miként remélje illy nyomorúságba szállt,

Borúlt napunknak felderülhetését?

Lóránd.

Feldúlta Albert és felégeté

Soprony megyéjét. Német ül

Ispányi székesen s kevélyen és

Kényére tölti ott javamból potrohát.

Oslép amott mástól rabolja, a miket

Őtöle Albert foglala.

Maholnap annyi lesz hazánkban a tyrán,

A mennyi benne a hatalmas és gonosz.

Érsek.

(Előbb éjszak, azután dél felé mutatván.)

Lerázta a magyar hatalmat a vörös

Oroszok vezére is nyakáról ott. Amott
 Dalmátiának tengeri
 Részét Velence minden ellentállhatás
 Nélkül keríti birtokába. Fáj nekem!
 Ősz, vén magyarnak, így leszállani
 Szemlélnem a magyar dicsőség napjait.

(Ábrándozva.)

Hogy a magyar nemzetnek Árpád volt feje,
 Akkor naponként szebb, jelesb s dicsőbb
 Napokra és történetekre virradott
 A nemzet. A világ csudálta a magyart.
 Árpád utolsó onokájának bitang
 Kormányá most elveszti a hazát!
 Mert hajh, előre látom én:
 Árpád jeles királyi magva most kivész!
 Megverte isten a magyart!
 S a vén hazafinak ne fájjon szíve? Oh! —

(Könyezve borúl Lórándra.)

L ó r á n d.

Sok száz okom van nékem is
 Átkoznom a gonosz, veszett időt!
 Végső nyomorúságra juttatott
 Ez engem is, másokkal együtt:
 Jóságom egyik része Albert birtoka;
 Más része pusztá és haszon nélkül való:
 Mert földemet művelni nincsenek
 Marháim; és jobbágyaim
 Hozzám hasonló koldusok.

Csupán az erdők díszlenek,
S azokban a vad állatok.

Érsek.

Az én javam nagyobb felét
Trencsényi Máté birja már.
Maradj te nálam itt, öcsém!
És légy segédem a kereszthadban: segítsd
Azt mind szerezni, mind vezérleni.

Lóránd.

Valld meg nekem! mi végre állítod te ezt?

Érsek.

Minden gonoszt, a mint lehet, kiírtani,
S az elveszett jót megszerezni. A kereszt
Meváltja tán még egyszer a magyart!

Lóránd.

(Kezet adván az érseknek.)

Maradok s tehetségem szerint segítelek.

(Egymásnak kezét megrázzván, elmennek.)

HARMADIK JELENÉS.

(Sűrű erdő.)

Turtul és Kemencse.

(A sűrüből jönnek elő hosszú nyeles szekercékkel.)

Turtul.

Árbuc sokáig késik; úgy mint a király
Már ő is itt lehetne.

K e m e n c s e.

Úgy, ha több helyen

Kicsapni és lappangni is nem kellene

Annak, ki titkon kémlelődve jár.

Én megkerültem Éduát:

Gyönyörű teremtmény most is. A bús szenvedés

Még kellemesbbé tette őt.

Látása bennem a parázst meg új s dühösb

Lángokba lobbantotta. Nagy panaszsza van

Lászlóra; és hogy nem szerencsés, fájt nekem.

T u r t u l.

Közléd-e véle? és mikép vevé?

Belé ereszkedett-e ő is? vagy talán

Kisírva és kiáltva immár a dolog?

K e m e n c s e.

Szokrat fogott, ég már az ő bosszúja is.

Sem nemzetünknek, sem magának nem reményl

Már semmi jót, a mint beszél.

Hogy én előtte, mind gyalázaljára, mind

Kún nemzetünk sorsára nézve vért,

Bosszút hozék elő, akarta is, nem is.

Szerelme és bosszúja egykép égeti,

És hajtja fellázadt valóját tétova.

Végtére abban egyezett meg, hogy nihelyt

El fogna László válni tőle is,

Ő úgy sem élhetvén tovább, mindegy neki,

Akármi történik. Helyén sincs már esze.

(Mérgesen.)

Ha senki sem , hát én magam
Ütöm le s állom rajta bosszúmat. Mire
Tökéli Alpár és Uzú magát?

Turtul.

Még most sem egyek ők velünk.
Tovább nem is erőlteték hát senkit is ;
Sőt csillapodni tettetém bosszúnkat is.

Kemencse.

Okosan tevé.

(Nem igen távolról háromszori fadöngetés hallatik.)

Hallottad-e?

Turtul.

Hallottam. Árbucot jelenti ez.

Kemencse.

Üssük jelünket vissza s váltsunk tőle szót!
(Szekercéjével ő is megdönget háromszor egy közellévő
fát és ezt kiáltja :)

Kakuk-madár !

Árbuc.

(Még a játékszínen kívül hasonlóképen kiáltja)

Kakuk-fogók!

Turtul.

Árbuc maga.

NEGYEDIK JELENÉS.

Árbuc. Turtul. Kemencse.

Árbuc.

Megjöttem; és majd mindenütt
A kúnt evő királyi párducnak nyomán.

Turtul.

Sok jó szerencsét még továbbra is!

Kemencse.

Ölünk-e hát még párducot?

Árbuc.

Ölünk.

Bár ölve volna már!

Turtul.

Beszélj!

Árbuc.

Beszéd kevés kell már, hanem
Csak rajta! itt Kőrösszegen;
S ha szerét tehetjük, még ma estve, majd midőn
Fáradtan a nagy utazástól, számtalan
Kúngyilkolástól mind maga,
Mind többi kísérei mély
Álomba elmerülve alszanak. Mize
Igen ravasz; holnap talán
Nagyobb figyelmet vetne ránk.
Csak azt adom még tudtokra, hogy
A kúnok ellen mind Budán, mind mindenütt

Lobbot vetett a méreg a felborzadott
 Magyarokban. Azt fogadta nékik a király,
 Hogy fegyveres kézzel veri
 Innen ki a kún népet önmaga,
 S hogy Éduával a szövelkezést
 Eltépni rá gondolja majd magát.
 Az érsek egy kereszthadat szerez,
 A nem keresztelt kúnt s nogárt kiirtani;
 S hogy célja ez, nyilván mutatja, hirdeti
 Az úton, útfélen karóba vont,
 S felkötve lóggó számtalan kún és nogár.

K e m e n c s e.

Csak rajta hát! s ha Édua
 Ellenzené?

Á r b u c.

Hát veszzen ő is el vele.

T u r t u l.

Kíméljük ezt, mig csak lehet;
 Egyéberánt csak rajta! titkon, csendesen.

Á r b u c.

László után András megesmeri,
 Mikép tanácsos banni a kún néppel. Így
 Bosszúnk örökre jót s becsületet szerez
 Kún nemzetünknek. Asszonyinknak szégyenét
 Hadd mossa gögös vére le!

K e m e n c s e.

Feleink gyalázatos haláláért legyen

A bíboros betyárnak élete

Véráldozat. Menjünk! Ne szánjuk őt!

(Elragadtatva vérengző indulatjoktól s tagjaik mintegy vonagolva, dühösen elmennek.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

(Kún-Szállás Körösszegnél. Éduának sátorá; abban egy alacsony hosszú párnaszék. Holdvilágos estve.)

Édua. Miklós.

(Együtt jönnek elő. Édua könnyű kún öltözetben.)

Miklós.

Nem győzöm én csudálni, hogy
Lászlót meg' itt találom a kúnok között:
Mert a' magyar főrendek, a mint mondatik,
Erősen a lelkére szólottak.

Édua.

Tudom;

Noha végezéseik felől nem is
Jutott eszembe kérdeződni még.

Miklós.

Ne is!

Mert nincs azokban semmi ok
Örömrre, főképpen neked.

Édua.

Bús képzelődéssel fejem,
Bús érzeménynyel szívem olly teli!
Nyilván azért jött most ide,
Hogy kedveket tölthesse a felduzzadott

Magyaroknak; örvendezni fognak ők,
Ha majd megértik, milly halálítéletet
Tett légyen a kúnok között.

A kúnak általjába' már
Enyimmel együtt eltiporva létele:
És ennek a magyar nem annyira
Oka, mint szerelmét csapkodó
Pajzán királya, kit, miképen egy
Szél-kapta tollat, tétova
Hajt jóra, roszra vére habja szüntelen.

Miklós.

(Magában.)

Jobb lesz talán tudtára adnom? Úgy
Legalább magát mihez, miképen tartani
Majd tudni fogja. Jobb, ha tőlem hallja ezt.

Édua.

A nádor is nyomába jött
A kún csoportnak, melly ama
Visegrádi pásztornak feleségét s juhát
Ellopta. Vélkeknek helyén
Szenvedtek ők kínos halált.
A legnagyobb asszony- s leánylopó
Pedig királyi férjem önmaga.

Miklós.

Azon csudálkozom leginkább, Édua,
Hogy ő tehozzád jött megint; mert a magyar
Főrendek arra kényszerítették, s nagyon,

Hogy váljon el tetőled , a kit a világ
Csak úgy tekint , mint ágyosát , nem hitvesét.
S önékik erre azt felelte , hogy
Meg fogja majd gondolni még előbb.

É d u a.

Gondolni még előbb ? haha!

(Elkeseredve.)

Az , a ki egyik hitvesét
Elhagyni olly könnyen tudá ,
A másikat kacagva s tán csúfolva is
Taszítja el ; kivált kinek
Minden bokorban egy macája húnyorog.

(Tépelődve , mérgesen.)

Bátyám ! eredj Árbuchoz ; ott
Több kún rokont is lelsz te még. Mondjad nekik:
Hogy a kakukkot hogyha megfogák ,
Szárnyára kár többé bocsátani.
Mert a kakuk , mint mondatik ,
Egy olly madár , melly nem tojik saját
Fészkébe ; mindég mást keres ;
És rendre lopja a szerelemfészkeket.

M i k l ó s.

Idétlen , iztelen beszéd !

É d u a.

(Keserűen nevetve.)

Hát egy fogas
Tréfát akarnék fajtalan

Férjemmel űzni, még ma, vagy akármikor :

A kún atyafiak kakukkot fognak. Én

(Érzeményeinek zavarjában akadozva.)

Annak kitépem tollait ;

(Mintegy magán kívül ; ruháját kezdi tépni.)

S azt mondom : ezt a vércse, szarka és

A csóka, küllő tépte meg :

Mert mindeniknek loppal egyet itt ,

Egyet meg' ott tojott fészkébe ; rajt kapák ,

És így levének néki ; s jól esett.

Vigyázzon ő is hát magára , mert —

Így járhat ő is. Nagy bolond a szerelem !

(Magában tépelődik.)

M i k l ó s.

Vigyázz magadra , Édua !

Mert hátha tréfádat talán

Nem volna kedve érteni ?

Patvarkodó féltéseidnek , mondom én ,

Későn , korán dühös harag

Lesz vége. Mértékeld magad ! jó éjtszakát !

(Dorgálva s fejét bajtogatva elmegyen.)

É d u a.

(Egyedül ; méregre lobbanva.)

Hah ! csaknem elpattantja keblemet

A benne forró méreg és boszú ! s magam

Mértékletes , nyugodt legyek ? mint fáj nekem

Az illy tanács ! úgy , mintha jég érintené

Szívemnek égő sebjeit.

Azt is csudálják hát az emberek
 Immár, ha itt nálam van ő?
 Énnálam, a hol mindörökké lennie
 Eskütt köteleessége tartaná? Haha!
 Nap! hát ne légy világos! éj! ne légy setét!
 Hát tőlem elválásra készítik őt?
 És ő reá gondolja majd magát?
 Talán azért is jött ide,
 Hogy általadjon engem itt
 Rokonimnak? És így e legyen talán
 Mellette töltendő utolsó éjszakám?
 S ezt irgalomból tölti még velem?
 S aztán elűz s a többihez csap engem is?

(Felgyúladt haraggal.)

De esküszöm mind a' magyar
 Istenre! mind érette megtagadt
 Kún istenimre! hogy királyné úgy s tovább
 Addig leszek, mint s meddig ő király!
 S ha én királyné lenni megszünök,
 Hát megszün ő is élni! meg —

(Sírva fakad.)

De én is! ott sem hagylak el.
 Egyek valánk szerelmeinkben itt,
 Egyek legyünk amott halálban is!
 Oh én, szegény, megcsalt, gyalázott asszony!
 Kín- és öröm-kerengetett játékszere
 A szerelemnek!

(Rövid hallgatás után, szelídebb fájdalommal.)

E helyen

Látám először őt! Ezer,
 Addig nem érzett gerjedelmeknek tüzes
 Zsivajja és zavarja lett valóm;
 Szívemben a kín és öröm
 Egy érzeménybe olvadt;
 Remegve és lankadva dültem én
 Ölébe a' szép s engemet tüzes
 Ostrommal átfogó királynak! Oh egek!
 És itt merengtem én kar-öltve övele
 Szerelme lángörvényiben.
 László! szerelmünknek kötését akkor én
 Olly végtelennek gondolám,
 Mint a teremtést öszvetartó alkotást;
 De hajh! csak egy tavaszt virágzó rózsa volt.
 A rózsa most már elhala;
 Tövisse él s örökre szúrja szívemet.

(Kétes gondolatokba merülve, szem-meredve.)

Pokol nekem, ha él, pokol nekem
 Ha meghal ő. — Azért magam halok meg itt;
 Ma még hitetlen karja közt
 Boldog szeretnék lenni! aztán el velem!
 De hátia ráütnek ma még a gyilkosok?

(Megrázkodik.)

Irtóztató! de nem reménylem illy hamar.
 A jó szerencse hozta most ide
 Ővéle a nádort s Lizét.
 Legyen, miképpen lenni kell. Én, jaj nekem!

Csak azt tudom gondolni s érzeni,
 Hogy a hitelent én határ nélkül fogom
 Szeretni és gyűlölni. Itt jön! borzadok.
 (A király jön kísérvél.)

HATODIK JELENÉS.

A király. A nádor. Lize. Édua.

(A királynak kísérvői, mihelyt felléptek, jobbra, balra
 legott félrevonóznak, csak magok maradván ott a fő
 személyek.)

Király.

(Fáradtan Éduához.)

S te még nem alszol, kedvesem?

(Megöleli Éduát.)

Édua.

(Bús helyzetben leszegzett szemmel áll. Erős indulatok
 láttatnak küszködni belsejében.)

Az öröm szeret s tud csak nyugodni. Engemet

Nem enged a hú; és kicsalt

A holdvilágos csendes est.

(A királyt kerülni láttatnak tekintetei.)

Király.

Elkéstem itt a kún atyafiak között;

Kedvetlenek voltak pedig

Ők is magamként. Sajnosan veszik;

De mit teszek! Térjen meg a rend s béke már

Valahára!

É d u a.

A jobbak neheztelik,
 Hogy a királyt, törvényt s igazságot szünet
 Nélkül haragban tartja ellenek
 A nép salakjának latorkodása. Ám!
 De mit tehetnek ők ezeknek vétkekért?

K i r á l y.

Vétettem én, hogy kedvezésből, mint rokon,
 Elejente annyit engedék nekik.
 A vakmerők most már királyokat
 Merték rabolni, fosztani;
 Holott marokkal tékozoltam én
 Rájok kegyelmeim javát.

(A nádorhoz.)

Valjon mi lett ama' szegény
 Juhásznak ellopott feleségéből?
 Hallád-e hírét?

N á d o r.

Megtaláltatott.

Láttam, beszéltem vele.

K i r á l y.

Szép volt-e, hogy szemekbe tűnhetett?

N á d o r.

Előbb, igen; de akkor ott, irtóztató!
 Szánásra és bosszúra méltó. Szégyene,
 Mint hallom, a Dunába ugratá szegényt.
 Rablóit a kányák eszik.

Király.

Úgy kell nekik!

(Éduához.)

Menjünk alunni, kedvesem!

Ezen vidék tekintete

Olly édes érzeményt fakaszt

Egyszerre bennem — Édua!

Első szerelmünknek tanyája!

(Megöleli Éduát. Édua indulatosan szorongatja Lászlót.)

Édua!

Mondd meg, mi lelt megint? egész tested remeg?

(Édua némán magát kiszakasztja László karjaiból és a sátorba tántorog. A király kíséreihez:)

Nyugodjatok ti is, barátim! mert korán,

Hajnal hasadtával tovább megyünk.

Lize.

S hát a királyné?

Király.

Itt marad még egykorig.

Vagy azt cselekszi, a mi tetszik neki majd.

Nádor.

Nyugodj, királyom, boldogul!

(A király Édua után a sátorba megy és bevonja maga után a sáturnak lepleit.)

HETEDIK JELENÉS.

A nádor és Lize.

Lize.

Én nem tudom, bátyám, mi okból? nem tudom,
De nékem a kúnok ma nagy szeget
Vertek fejembe. Nem vevél
Te észre semmit is, mikor köztök valánk?

Nádor.

Semmit sem ollyant, hogy figyelmemet
Mágára tudta volna vonni; mint talán
Azt, hogy komor volt kedvek általán.

Lize.

S mikép komor? nem láttam őket így sona.
Mindjárt szemembe tünt nekem
Szokatlan és csudálatos,
És, mondhatom, duzmadt magok viselte: mert
Méreg, harag, bosszú vonaglott titkosan
Egyiknek is, másiknak is képében. Én
Nagy titkolódást, sutlogást sejtettem ott.

Nádor.

Szégyenlik és neheztelik,
Hogy egy időtől fogva minden kún kalózt
Tűzzel nyomoztat s büntet a király.
Nem tetszik a szilaj csoportnak a szoros
Rend, mellybe szedni kezdem őt,
Mióta énrám bizta most kormányokat
Egészen a király. Neheztelik kivált,

Hogy a király, mint hirdeté,
Többé közökbe nem megyen,
Sem önekik Budára jönni nem szabad,
Míg a magyarnak nem szünik
Temérdek és igaz panaszsza ellenek.
Kár volt előbb már rég imígy nem tennie!

L i z e.

Csak lenne bár hát embere
Már annyiszor fogadt szavának! mert mihelyt
Egy kún leányba, hölgybe meg' belé szeret,
Felejlve lesz feltétele.

N á d o r.

Menjünk fekünni most, öcsém!

L i z e.

(Nyughatatlankodva.)

Bátyám! erős gyanúmat el nem verhetem.
Azonba', menj te csak nyugodni. Én
Majd ott ama tölgynek tövébe dülök. Im!
Kürt van velem. Ha megfuvom, hát itt teremj!
Vagy, hogyha én kellek neked, kiálts:
Mert, mellyikünkre, nem tudom,
De egyikünkre még kilör
Előbb-utóbb a kún harag.

N á d o r.

Ébren leszek. Jó éjtszakát!

(Elmegy egyik oldalról.)

L i z e.

(Mindenfelől körültekintvén a helyet.)

Mindenfelől csendes, nyugodt az élet itt.

(Lize elmegy. Kis ideig mély csendesség.)

NYOLCADIK JELENÉS.

É d u a.

(Egyedül, halkkal kijön a sátorból. Haja fel van bomolva.

Kétségbeesést mutat minden tekintete, mozdulása.)

Alig feküdt le, ott lepé

Az álom; és úgy nyomja, mint az ón.

Ha él tovább? szívemnek ez száz meg száz

S mindennap újult kínja lesz:

Míg élte tart, én hagyni nem tudom.

Halála énnekem csak egy nagy fájdalom:

Ezt szenvedem; s midőn elég, meghalhatok.

(Árbuc, Turtul és Kemencse a földön mászva, jobbról, balról, a sátor háta megül jönnek elő és Éduát meglátván, lábra állanak.)

KILENCEDIK JELENÉS.

É d u a. Á r b u c. T u r t u l. K e m e n c s e.

É d u a.

(Amazokat észre nem vevén.)

Ha él?

(Magában töprenkedik.)

K e m e n c s e.

(Susogva társaihoz.)

E z É d u a.

Turtul.

Szólítsuk!

Árbuc.

Édua!

Édua.

(Visszatekint. Megretten és megrázkodik. Lassú hanggal.)

Jaj nékem! itt a gyilkosok

Megölni férjemet! Ne bántsátok! Hah! én —

(Öszverogy.)

Kemencse.

(Éduához ugorván, megragadja karját; de látván, hogy ő
ájulásban vagyon, visszafut társaihoz.)

Magán kívül van. Rajta most!

Turtul.

Csak rajta! S aztán lóra! s el hamar!

(Árbuc, Turtul és Kemencse kitarják a sátor, melyben a
király mély álomban láttatik fekünni. Mind a hárman
tört rántanak kebleikből. Ekkor Édua magához tér.)

Édua.

(Sikoltva kiáltja.)

Ne bánts, jaj, a királyt! ne bánts a férjemet.

Kemencse.

(Dühösen Éduához ugorva, a tört mellének szegez, és
susogó hanggal, de mérgesen mondja.)

Te meg ne motszanj! mert legitt

Szörnyű halált halsz!

(Édua elhallgat; haját, keblét tépi fuldokolva. Kemencse
visszafut társaihoz, kik sátorlan a királyt vigyázták.)

Alig történik ez, és Lize erős harsanással megfuvja kürtjét, a mire a király is ébredezni kezd.)

(Árbuc, Turtul és Kemencse akkor dühösen László királyra rohannak és mind a hárman mérgesen keblébe döfik törüket. László király eljajdúl, és panaszos hanggal Éduát kiáltván, meghal.)

Édua.

(A kétségbeesésnek hangjával sikoltva)

Hah! gyilkosok! jaj gyilkosok! segéljetek!

(Árbuc, Turtul és Kemencse a sátor megett elillannak.)

(Éduának sikoltására zaj támad, és egyik oldalról a nádor, másiktól Lize, mindenik hajdúkkal rohannak elő.)

TIZEDIK JELENÉS.

Édua. A nádor. Lize és hajdúk.

Lize.

A gyilkosok? Látod Mize!

Nádor.

Mi baj? mi lárma ez? hol itt a gyilkosok?

Édua.

(Sikoltva a nyitva álló sátorra mutatván.)

Ott! ott! Nem én öltem meg a királyt.

(Mintegy esztét veszve tétováz; haját, keblét tépi. A nádor és Lize a sátorhoz mennek és elszörnyedve öszvecsapják kezeiket.)

Nádor.

Szent isten! itt vérében, halva a király!

Hajdúk! utánok! minden ember! oh! —
Irtóztató!

É d u a.

Nem én, nem én öltem meg őt!
(El akar futni; de Lize utána szökik, megkapja és mel-
lének szegzi a tört. Ordítva kiáltja:)

L i z e.

Ki ölte hát meg a királyt?

É d u a.

(Rettegve, akadozva.)

Bűnös vagyok; de nem, nem én —

(Lize mérgesen általdöfi Éduát, ki öszverogyván fuldo-
kolva mondja:)

Jaj nékem, oh! Kemencse! Árbuc! Turtul!

Oh édesem! Lászlóm! Szerelmem! ah!

(Édua kishajtja lelkét. Zaj támad és a hajdúk a gyilkos-
sokat kötözve hurcolják elő.)

E g y i k h a j d ú.

A gyilkosok! vérrel keverve még kezek.

N á d o r.

(A gyilkosokhoz.)

Istentelen, hálátlan emberek!

Dühös vad állatok! mi ok

Velt, szörnyek, erre titeket?

(A gyilkosok mord tekintettel félre néznek és nem fe-
lelnek.)

Vigyétek el! hóhért nekik!

Irtóztató legyen halálok! El velek!

(A gyilkosok a hajdúk által elhurcoltatnak.)

L i z e.

Mondottam én! mért nem maradtam oldalán!

(Némán, bús helyzetben a sátorra borúl.)

N á d o r.

(A fájdalomnak mély hangjával a megölt király felé.)

Boldogtalan! hát erre juttatott

Becsület és gyalázat, a jó és gonosz

Között csapongó életed!

Jónak, gonosznak magva egyképen vala

Képes fogamni, kelni és virágzani

Képlében: oh! de fájdalom!

Csak a gonosz gyümölcsözött!

A jónak eltűnt csakhamar minden nyoma;

De a gonosznak elhatalmazott,

S buján növe hajtása még félszázados

Nyavalyába dönti a magyart!

(Gondolkodó, bús helyzetben áll. A kárpit lefordul.)

ELSŐ FELVONÁS.

(Bodonyi úr házában szoba két oldalajtóval.)

ELSŐ JELENÉS.

Líza.

(Egyedül az ablaknál ülven, az újságot olvasta és most félre teszi.)

„Az ellenség meg volt verve; de a környül-állások visszavonulást javallottak.“ A hír trombitájának örökké ez a hangja és a franciák egyre győznek mégis; és naponként jobban közeli-tenek hozzánk! Most már tehát negyedszer! Mióta magamra, életemre emlékezem, mindég háború! S mindég Napoleon ezen világrésznek ijedelme! Mi lesz még ennek a vége? Hogy ez az ember meg nem férhet a maga bőrében! A nagyra-vágyásnak szédítő lajtorjáján közrendből a császárságig hágott; s nem hogy magát ott lekötne, hanem addig tündérkedik, míg végre lezuhanván, maga is alig hiszi el, hogy fenn volt, és a

SZEMÉLYEK.

Bodonyi Mihály. Tehetős földesúr.

Liza kisasszony. Annak leánya.

Karvay. Tehetős nemes ifjú. Lizának jegyese.

Gerendyné. Bodonyinak rokona. Fialat özvegy.

Megyery Bálint. Nyugalomra bocsátott huszár főstrázsamester.

Szegeváry. Főszolgabíró.

Orday. Szegény nemes ifjú. Vármegye esküttje.

Madarász.

Benkő. } Nemes legények.

Örvös. }

Több nemes legények.

(A játék hely Bodonyi úrnak jószágja és háza.)

ELSŐ FELVONÁS.

(Bodonyi úr házában szoba két oldalajtóval.)

ELSŐ JELENÉS.

Líza.

(Egyedül az ablaknál ülven, az újságot olvasta és most félre teszi.)

„Az ellenség meg volt verve; de a környül-állások visszavonulást javallottak.“ A hír trombitájának örökké ez a hangja és a franciák egyre győznek mégis; és naponként jobban közeli-tenek hozzánk! Most már tehát negyedszer! Mióta magamra, életemre emlékezem, mindég háború! S mindég Napoleon ezen világrésznek ijedelme! Mi lesz még ennek a vége? Hogy ez az ember meg nem férhet a maga bőrében! A nagyra-vágyásnak szédítő lajtorjáján közrendből a császárságig hágott; s nem hogy magát ott lekötne, hanem addig tündérkedik, míg végre lezuhanván, maga is alig hiszi el, hogy fenn volt, és a

világot egy iszonyító sárkányalakban rettegettette. Istennek ostora! a mostani világnak Atilája! jól mondja apám. Szeretném ötet látni! Lehet-e olyan asszony a világon, ki ezt a szörnyű embert szívből szeretni tudná? Nem hiszem: mert lehetetlen, hogy ő is magán és vészes gerjedelmein kívül egyebet szeretni tudjon.

(Gerendyné belép.)

MÁSODIK JELENÉS.

Gerendyné. Líza.

Líza.

Hol jársz te, Tinka? Szobádban kerestelek.

Gerendyné.

A szegény beteget látogattam meg.

Líza.

Ordayné? Mint van? Szolgálhatok-e neki valamivel?

Gerendyne.

Oda van ő egészen. Az insurrectionnak bizonyos felállása, fiának a háborúba menetele szívét elűzta egészen. Ez a fellengő érzelmű s gondolkozású hazafi pedig, a mint veszem észre, itthon nem maradna, ha a törvény által tiszser ki volna is mentve. Ha betegsége nem is, a bű öli meg a szegény anyát. Bosszonkodom a kemény szívű fiúra.

L í z a.

Én dicsérem benne a jó hazafiságot. Anyjának a jó emberek gondját viselhetik; de mi lenne a hazából, ha minden férfiút honn tudna tartóztatni akár a szánakodó lágyság, akár más akármi? mert senki sincsen a világon baj nélkül. Ha férfi volnék, én sem tehetnék másként.

G e r e n d y n é.

Ha apád halálán volna, majd meglátnám, ha így beszélennél-e?

L í z a.

A mint apámat esmerem, meghalna szégyenletében, mérgében, ha olyan fia volna, ki a haza védelmére most fel nem kelne.

G e r e n d y n é.

Csak látnád a szegény bús anyát! ha fiát ott-hon nem gondoltam volna, együtt mehettünk volna vigasztalására; azonban ez tegnapról fogva már a gyűlésben van, hol a nádor a nemességnek felkelését sürgeti. Lehetett volna eszem meggondolni azt, hogy a fiatal eskütt illy fontos gyűlésből ki nem marad. A szegény beteg szíves hállalkodásokkal emlegetett téged.

L í z a.

Örömet meglátogattam volna őt én is.

G e r e n d y n é.

Te jegyben vagy. Orday szép, jeles ifjú; s

ha szegény is, neked nagy tisztelőd, imádód; az emberek rosszak; szóba keveredhetnél. A férfiak pedig, mennél többet engednek magoknak, annál több gyanút táplálnak erántunk. Emlékezel-e, melly tűzbe hoztad minap egyszer Karvayt, mikor Ordaynak hazafiságát dicsérted? S te Karvayt jól s élesen lepirongattad, s méltán!

L í z a.

Ne hozd elő! Soha sem tudom néki megbocsátani azt a fonák érzést. Ha féltésből mondotta volna; de csupán a fonák büszkeség puffadozott belőle. Boldognak, szegénynek egy mértékben kell szeretni hazáját, nemzetét; de mennél többel bír valaki, annál több oka van mind szeretni, mind védelmezni a hazát, mellynek annyi javával él; azt tartom én.

G e r e n d y n é.

Felejtsd el ezt. Ne táplálj semmi bosszúságos érzeményt jövőd férjed eránt szívedben. A szerelem boldogságát úgy is egy szesz, egy lehellet, egy tekintet, egy mozdulat, egy szó is képes felzavarni s néha örökre!

(Líza gondolatokba merül.)

Igaz, hogy te, a mint látom, igen okosan tudsz szeretni. A szerelemnek sérelmeit, fájdalmait okosan el tudod mellőzni. Adja isten, hogy mindig ebben maradhass!

L í z a.

Egy hűrt pendítél meg szívemben, mellynek hangjára fájdalmasan borzad meg egész valóm! Lássad barátném: az atyám, katonáskodása után, éltes korában házasodott meg. Anyám, kiről csak azt tudom, hogy szegény házból való, szép és jó asszony volt, korán elhalt. Én Judka nénémnek gondviselése alatt, a szabad, nyers természetben, szabadon nevelkedtem fel. Tizenöt esztendő voltam, hogy ez is elhalt, és magamra maradtam. Anyám helyett anyám volt; isten nyugoszza meg őtet! Én a világot, az embereket csak Magyarországhban s azt is csak egykét szomszéd vármegyében esmerem, csak atyafilátogatásból. Könyvekből az egész világot és az embereket megismerem a falusi magányban elég módomból és időm volt ugyan; de mindennapi tapasztalásom szerint az embereket sem egészen olly jóknak, sem egészen olly rosszaknak, mint a könyvek őket rajzolják, nem találom. Lehet, hogy csalatkozom. Az atyám keresett abban módot, hogy a háznál mindent megtanulhassak, a mi egy jobb házból való nemes leányhoz illik; de mind e mellett én csak egy falusi magyar nemes leány vagyok..

G e r e n d y n é.

Kinek a magyar földön minden tekintetben mégis kevés párja van: azt vallják az urak, még

a legkényesebb, legválogatóbb ízlésűek is; kik fél Európát öszvejárták.

L í z a.

Ha igaz volna, kevélyllyé nem tenne; ha nem igaz, nem törődöm vele. Most már életemnek huszadik esztendejébe léptem. Oh barátném! ezen idő alatt az én szívem ezernyi ezer szerelmes érzelmeken vergődött keresztül. Himfy szerelmeit, keserveit, örömeit mind általéreztem, elálmodoztam; de mindennapi tapasztalásomból a férfiakat, rövid vizsgálat és titkos figyelmelek után, mind hidegebbeknek, szárazabbaknak lelvén, magamat Himfyvel együtt ábrándozónak s majdnem őrjöngőnek tartottam és magamba vonulván, ha sohajtozva is, és szívem elhamvadván, ha kínosan is, kijózanodtam és olyan leánynyá lettem, a millyen a mindennapi férfiaknak kell, a millyen a világnak kell, hogy se én egy férfúival boldogtalanabb ne legyek, se egy férfú velem boldogabb ne legyen, mint a mennyire a nap alatt a közönséges embertermészet hozza magával.

Gerendyné.

Líza! minő tekintetet nyitál te nékem kebledbe!

L í z a.

Tartsd egy villámnak a setétben, egy olly vidékben, hol a hegyről az út az örökké egy-

forma rónára ereszkedik és a megpillantott gyönyörű táj örökre eltűnt. A vén leányok sorsától irtózom. Azért mind atyámnak javallására, mind szívemnek hajlandóságára és eszemnek helybenbonyósítására nézve, sőt minden világi, emberi tekintetekre, vagy, ha akarod, előítéletekre nézve is, a többek közül Karvainak jegyeztem el magamat. Szép, eszes, gazdag, jó nembeli s tudományra nem rossz ember ő.

Gerendyné.

Szeretted-e igazán? valld meg!

Liza.

Szeretem, a mint lehet; de valóba' nem úgy, a mint gondolom, hogy szívemnek, lelkemnek felemását szeretni tudnám. A háború, az insurrectio öszvekelésünket akadályoztatni fogja. Isten neki! Hazámat én jobban szeretem magamnál és minden férfiúnál a világon. Én ugyan semmi férfiúságot magamban nem érzek, az asszonyi gyengédségnek finom húrjai ugyanazon érzelmekre pendülnek szívemben, melyeket ennekelőtte sejték magamban; de érzem, hogy a férfienek szívemet ki nem elégíthető szeretete helyett a hazának szent szeretete fogta el keblemet. És ha a férfiak éránt félig megfagyalt szívem mégis képes magát oda adni, tehát csak nememnek közönséges rendeltetése okozza.

Gerendyné.

Áldjon meg az isten! és üdveztessen azon szerelemnek mennyével, mellyeránt hiedelmedet elvesztetted! Én csak mindennapi leánya vagyok a természetnek; de szívednek és elmédnek di-
csőségét tudom érteni és érezni.

(Megcsókolják egymást. Bodonyi belép.)

HARMADIK JELENÉS.

Bodonyi. Előbbiek.

Bodonyi.

(Egy nyílt levéllel a kezében.)

Meg ne ijedjeteK, asszonyok! úgy van, mint már háromszor volt: a franciák ismét látogatóba jönnek. Német szomszédink körül már morog, villog a harc. Az udvar már Budára takarodott.

Líza.

Meglássá uramatyám, a magyar határon megint meglesz a békesség.

Bodonyi.

Bár igazat jövendőlnél! de most aligha meg nem únjuk a kéretlen vendégeket. Tűzlángégesse! Ez a Napoleon úgy jár, mint a szélvész: hajtja, sepri, dönti maga előtt az ellenséget. Meg nem foghatom: a szerencse hordozza-e őtet? a vakmerőség ragadja-e? vagy tized ereszt-e mindenegyre miéink közül? Méreg, bosszúság!

Ötven esztendő múlva majd alig hiszik az emberek ezt, a mi most történik. A fiscális ezt írja:

(A levélből olvasván.)

„A nádor a vármegyéket járja és az insurrectiont sürgeti nyakra-főre. Hathatós beszédekkel buzdította a rendeket arra, hogy lovasokat törvényes kötelességeiken felül is állítsanak. Lett is mindjárt foganatja: nemes ifjainkban, szegényben boldogban, dicsőséges lobbot vett a hazának, királynak, constitutióknak szeretete, védelme. Öröm őket látni. Orday eskütt úr bővebben elbeszélhet mindent. Kedves nádorunknak jelenléte minden embert meglelkesített.“
Csak késő ne legyen! Mért nem vagyok harminc esztendővel fiatalabb!

Liza.

Mért nem vagyok én férfiú!

Bodonyi.

Adta volna az isten! de most a vén ember leányával együtt, tüzláng égesse! kénytelen lesz őket udvarolni, ha talán ide is eljutnak.

Gerendyné.

Mentsen isten!

Liza.

Hát a magyar nemesség?

Kisfaludy S. munkái. VI.

Bodonyi.

Mit tehet ez? Ha mégis már készen állana, legalább annyira, hogy lovával, fegyverével meg-esmerkedhetett volna. De még semmi! Csak a fellengő sok biztatás! Árpádot emlegetés! Kapkodnak, mint Bernárd a mennykőhez; és a franciák mennydörögve nyomakodnak felénk, tüzláng égesse! mint a villámos fergeteg.

(Fel- s alájár, felhevültében.)

Te felőled, Líza, azt gondoltam, hogy addig vagy kelj öszve Karvayval, ha már úgy is jegyben vagytok; vagy menj Pestre a hűgomhoz. Nagy városokban nagyobb a bátorság.

Líza.

Én az én atyámat semmi esetben el nem hagyom: sem férjhez, sem Pestre nem megyek.

Bodonyi.

Eh! nem akarok én olyanokkal házomban vesződni, kiket féltennem, kímélnem kell, jobban mint magamat.

Líza.

Hogyan menjek én most férjhez? ha minden nemesnek, hát Karvaynak is szent kötelessége katonáskodni, a hazát oltalmazni. Én uramatyámat semmi esetre el nem hagyom.

Bodonyi.

Jól mondod. Majd el is felejtettem volna. Az

új házas többnyire rossz vitéz : mert szívét, eszét otthon hagyja feleségénél. Majd meglássuk! Él még a magyarok istene! Líza! a két szomszéd helységbeli nemes legényeket meghívtam házomhoz. Én biztatni, tüzelni, Megyery tanogatni akarja őket. Úgy intézd a konyhát, hogy ennünk innunk elegendő legyen.

Líza.

Nem lesz fogyatkozás.

Gerendyné.

Kocsizörgést hallok.

Bodonyi.

Újságot hallunk megint.

(Karvay belép.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Karvay. Előbbiek.

Bodonyi.

Hozta isten öcsém uramat! a gyűlésből úgy-e? Mi hír?

Karvay.

(Általában kedvetlen; addig nem szól, míg Bodonyit arcban s Lizának kezét meg nem csókolja.)

Házomból jövök; nem a gyűlésből.

Bodonyi.

Lehetetlen! s megtűrhetted, hogy oda ne menjen? Mikor engem is csak a vénségnek bajai tartóztathattak itthon?

Karvay.

Az anyám beteges. Én sem éreztem magamat legjobban a napokban. Elég korán megtudjuk a végzéseket.

Bodonyi.

Sőt én későnek tartok minden végzést.

Karvay.

(Lizához.)

Mint van, édes Lizám? a tétova nyargaló sok rossz hír között megemlékezett-e néha mégis felőlem is?

Liza.

Nem volna csuda, ha nem is: mert ha mi magyar leányok nem katonáskodunk is, azért hazánkat, constitutióinkat nem szeretjük kevésbbé azoknál, a kiket a törvény zászlók alá szólít. S ezeknek mi is meg tudjuk bocsátani, ha egy ideig meg tudnak rólunk felejtkezni.

Bodonyi.

Tüzláng égesse! mért nem lett ebből férfi! Most olyan magyar hőst látnék előttem benne, hogy Árpád apánk rajta elmosolyodván, a másik oldalára fekünnék és azt mondaná: ezer esztendeig ismét békével alhatom még vas álmomat; mert nem féltem magyar népemet.

Liza.

Édes, kedves apám! Árpádnak leányok is kellene, hogy ezer esztendeig még békével al-

hasson: különben a férfiúi vitézségnek egyik leg-
szebb jutalma elveszvéen, csak vonogatva, hide-
gen, tunyán szedegetné a diadal borostyánjait.
Karvainak, mint jegyesemnek, azért most egy
oldalról nehezebb, más oldalról könnyebb a sor-
sa; nehezebb: mert figyelmes szem lesz arra,
mennyire teljesíti azon szent kötelességet hazája
eránt, mellyel ennek legelhagyottabb fia is tar-
tozik, hamindjárt csak becsületből, példaadás-
ból is; könnyebb: mert a hív szerelem jutalom-
mal várván vitézségét, több oka van talán, mint
másnak, jeles hírrel, névvel visszatérni.

Karvay.

(Élesen.)

Vagy talán meg is halni, hogy Líza hamar
és dicsőséggel özvegységre jusson, és —

Líza.

(Nem hagyván ötet kibeszélleni. Megvető tekintettel.)

Az úr, úgy látszik, nehezen fog meghalni
a hazáért.

(Gerendynéhez.)

Jer! lássunk dolgunkhoz!

(Gerendynével elmegyén.)

Bodonyi.

(Magában.)

Szép magyar lélek lakik benne.

Karvay.

Líza kisasszony igen csudálatos. Nem tu-

dom, a franciáktól való félelem keseríti-e úgy meg különben gyengéd, szelíd érzelmeit; vagy öszvekelésünk ideje közelgetvén, talán —?

Bodonyi.

Ne higgye, öcsém uram! Sem az én leányom nem fél, sem az öszvekelés nem közelget, hanem a franciák közelítenek. S most ez legyen a legfőbb gondja minden magyarnak.

Karvay.

Késő gond ez most már.

Bodonyi.

Késő gond? —

(Megyery belép.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Megyery. Előbbiek.

Bodonyi.

(Beszédjét folytatván.)

Késő gond? tüzláng égesse!

Megyery.

Jó napot! s mi a késő gond? Mord teregette! én csak azt tartom késő gondnak, ha a betegnek akkor hivatunk orvost, mikor már kezét lábát halálba nyujtotta, szemét a más világ csudájára meresztette.

Bodonyi.

Ihol! Karvay azt tartja, hogy késő gond immár a magyarnak magát és hazáját védelmezni.

Megyery.

Mi a villogó, láncos mennykő! talán hát előre megadja magát? és hódolása jeléül seregesen a Lajtába bukjon, hogy Napoleon híd helyett kevélyen a magyarnak hátán lépjen Magyarországba?

Karvay.

A mostoha időn okosan kifogni tanácsosabb, mintsem mindent kockára vetve, káromkodva örökre elveszni.

Megyery.

Ha az úrnak anyját olly derék asszonynak nem esmerném, hát engem úgy segítjen, most azt kellene gondolnom, hogy az urat egy jöttment földönfutó lopta bele a Karvay nemzetiségbe.

Karvay.

(Neheztelve.)

Ha főstrázsamester uram nyelve szitkokat pökdösve és nem okokat adva akar győzni, hát tessék nyelvét, ne egy gavallérra, hanem hat krajcáros vitékre fogni.

(Monni akar, de Bodonyi ötet kezénél tartóztatja.)

Bodonyi.

Öcsém! öcsém! maradj! hiszen esmered már a tüzes nyelvű huszárt, ki csonka keze helyett most nyelvével vagdalkozik maga körül; de szíve a jóságnak, emberségnek teli szekrénye.

Megyery.

Bocsásson meg az úr! Roszabbatpottyantott nyelvem, mint sem gondolatom és szándékom volt. De, mord teregette! ha megadásról hallok valamit, hát mindjárt sárgát, zöldet látok. Látja édes Karvaym! a magyar nemes született katona: a katonának pedig utolsó csepp vére, lehellete előtt magát megadni gyalázat.

Karvay.

És mégis azt tartom, hogy a mi insurrectiónk, ez a régi világnak védelemintézete, a mostani időnek lelkéhez képest, midőn százezerekből álló, tanult, gyakorlott, mindég fegyvert forgató hadak harcolnak egymás ellen, haszontalan intézet. Az idő megavult, és ezen intézet az ő régi hasznaiból kikopott.

Bodonyi.

Tüzláng égesse! most én hadd szóljak! Az intézet magában örökké jó marad: azért, hogy nem úgy vétetik haszna, mint kellene, mint ez gondolva, rendelve volt, azért ezt még semmi

időnek lelke meg nem rontja. Valjon kinek fehetnek jobban szívén hazájának, nemzetének védelme: a birtokosnak-e, kinek jószága, felesége, gyermeke, tűzhelye, utolsó csepp vérig való védelemre természetes okok? vagy a hat krajcáros katonának, ki a conscriptionnak halállal terhes lapjaiból kiolvastatván, hajlandósága ellen, mint a gonosztévő, megfogattatik, és láncon, részegen, hogy ne tudja, mi történik vele, bevitetetik, anyaszült köntösében egy borbélynak csapodár ítélete alá állítatik, az örökös katonaságnak, vak engedelmességnek magyarórpálca által kormányozott cifra igájába vettetik és falusi ruhájával együtt az emberiséget és minden nemzetiséget levetkeztetvén, semmit ez életben már nem reménylve, csak ott éli világát, hol az ételben, italban, bujaságban torkig merenghet? De ezekben is még a születési föld, a rokonok, a gyermekségnek virágkora édes emlékezeteket támaszthatnak; hanem ezek közül a földönfutók, kiket a kétségbeesés nyomorított azon katonaságra, tűzláng égesse! mi birhatja ezeket a hazának szíves védelmére? Ezek olyanok, mint a vándor: egyik fának árnyékába leül; s ha onnan valamely eset elúzi, a másik alá megy s úgy tovább; nem is vizsgálja, milyen fa volt az, mellynek árnyékában megenyhült, neki mind-egy.

Megyer y.

Egyet elfelejtettél, barátom! a becsületet.

Bodon yi.

Én itt nem a tisztekről szólok, kiket a becsület vezérel, hanem a közemberről, ki előtt a becsület nem olly varázshang; pedig ennek sokaságában áll a hadnak ereje, hatalma.

Megyer y.

Mord teregette! ha én századomnak azt mondtam: tegyétek ezt a kedvemért, hát meg volt téve. Én pedig a becsületért tettem. Így megy ez grádicsonként. De neked mégis igazod van: a maga javait védő hazafiúi hadban mindég erősebb az akarat, a tökélet; jobban megfeszül az erő, tehetség; makacsabb az állhatatosság, mint a csekély zsoldért harcolókban. A zsákmány, martalék közös mindenikkel. Csak a fegyvergyakorlásban van itt a fogatkozás: mért hogyan lőjön az nyulat, ki sem puskát tölteni, sem célolni nem tud?

Bodon yi.

Itt a bökkenő! De ezen csak három hónapi előlátás könnyen segít. Tűzláng égesse! A spanyol insurgensek? Napoleon ugy is csak azért kötött belénk, hogy a csorbákat, mellyeket a spanyol földnépi had az ő dicsőségén ejtett, az álló hadaknak megverésével ismét kiköszörülhesse.

Karvay.

Sok volna itt még ellenvetni való.

Megyery.

(Karvayhoz.)

Az úr, mint veszem észre, nehezen fog táborba kelni?

Karvay.

Én kötelességemnek tartozásomon felül is eleget fogok tenni.

(Orday belép.)

HATODIK JELENÉS.

Orday. Előbbiek.

Orday.

Alázatos szolgája uraságtoknak!

Bodonyi.

Hozott isten, öcsém! mi hír a gyűlésből?

Orday.

(Három nagy levelet vonván elő kebeléből, egyiket Bodonyinak, másikat Megyerynek, harmadikat Karvaynak nyújtja. Ezek mind a levélolvasáshoz fognak. Az alatt belép Líza és Gerendyné.)

HETEDIK JELENÉS.

Líza. Gerendyné. Előbbiek.

Líza.

Szabad-e nekünk is? —

B o d o n y i.

(Olvasás közben.)

Szabad, fiam, szabad.

O r d a y.

(Líza eránt nagy tisztelettel viseltetvén, néhány szót csendesen mond néki.)

L í z a.

Hát csak jönnek a franciák?

O r d a y.

Sebesen. De nálunk is erős mozgásban van minden. Utamban két nemes helységet buzdítottam fel. Aligha még ma sokan ezek közül itt alkalmatlankodni nem fognak. Nagysád nem fogja rossz néven venni?

L í z a.

Oh nem! sőt szívesen látom őket.

K a r v a y.

(A levelet Lízának adja, ki azt sebesen átfutja és mindjárt Karvaynak visszaadja.)

Meg kell nyitni az erszényt; de ki ne tenné örömet; csak használjon? Én részemről hat lovat ajánlok minden hozzá tartozandóval.

L í z a.

Ez szép.

B o d o n y i.

Én, a mennyit lehet. Majd meglássuk.

L í z a.

Ha megengedné uramatyám, én is örömet oda adnám két lovamat. Az egyik úgyis paripa volt. Én gyalog is megtehetem addig rövid útjaimat.

B o d o n y i.

Erről majd végezzünk. A mit én adok, azt te is adod. Gyalog pedig csak akkor járj, mikor lovad nem lesz.

O r d a y.

Én magamat adom oda és örömet.

L í z a.

Ez legtöbb.

B o d o n y i.

S még annyival több, a mennyire őt nem csak hivatala, hanem nemzetségében egyetlenegy volta is kimentené.

K a r v a y.

(Magában gúnyyal mosolyog.)

M e g y e r y.

Ember vagy, öcsém! én csak azt adom, a mit adhatok. Ezt kéri a főispány ezen levélben: magamra nincs szükség, hanem tanításomra; és ezt szólítás nélkül is kész voltam megadni, a hol s mikor lehet. De, mord teregette! csak embereket nekem, kiket taníthassak.

Orday.

Főstrázsamester uram! én vagyok az első, ki azért könyörgök; de lesznek még ma többen is. Ezen házat úgy tekinti a vidék, mint egy, a magyar hazafiságnak áldozatjaitól szüntelen füstölő oltárt.

Bodonyi.

Örülök rajta! De beszélj a gyüleásról, öcsém! A nádor hát biztatott benneteket?

Orday.

A hazának jó gyéniussa hozta ötet közünkbe! Jelenléte olyan lelket öntött belénk, a millyen apáinkat éleszthette akkor, mikor, épen nádorunk öreganyjának minden oldalról ostromlott ingadozó trónusát megtartani felkeltek, és öreg apám érette meg is halt!

Bodonyi.

Ván még lélek a magyarban; csak az kár, túzláng égesse! hogy többnyire későn szólíttatik elő. De utóbb hát a világ ne okozza a magyar nemességet, ha annyit nem tehet, a mennyit tenne, ha a hadi mesterségbe és annak fortélyaiba beléokni csak kevés ideje volna. Régente a katoná született; de most formáltatnia kell, miolta a puskaport a barát feltalálta.

Orday.

Minden tehetősebb nemes többet tesz, mint

sem a törvény kiszabta; és többnyire minden fiatalabb személyesen felkel. Nekem, szegény legénynek, meg kell köszönnöm, ha egy kis altisztség juthat is. Azonban örömet lesznek közember is.

(Liza kedve-telve szemléli Ordayt.)

M e g y e r y.

Ember vagy, öcsém!

B o d o n y i.

A többit ebéd felett halljuk majd. Te, Orday! mikor lehet, mindég nálam légy (megcsókolja), hogy örülhessek: mert te nem vagy Árpádnak legroszabb csepp vére. Most menjünk, mi férfiak, lovaimat mustrálni.

(Bodonyi, Megyery karöltve elmennek. Orday, magát Liza előtt meghajtván, utánok.)

L í z a.

(Karvayhoz, ki ott akar maradni.)

Hát maga nem megy?

K a r v a y.

Mi dolgom más lovával? de minthogy Liza kívánja, megyek én is.

(Elmegyen.)

L í z a.

Ennek az embernek hidegsége a hazafiúi tüznek közönséges lobogásában, a közügyben csak annyira való részvétele, a mennyire a világnak megítélésétől minden ember tart, a kinek poszája

van — s jeggyűrűm által szívem, egész létem az ő birtokában, keserű érzelmekkel tölti keblemet!

G e r e n d y n é.

(Magában tündödvén.)

Valljon szóljak-e?

L í z a.

Az enyimmel öszvehangzó szívet úgy is sem őbenne, sem másban nem reménylek; de semmi pontban egyetértve, egyet érezve nem találkozhatni olyan emberrel, kihez létem lekötve léssen, olyan pontban, hol az ember a mindennapi emberségnek becsénél magát felebbvalónak érezhesse, felebb becsülhesse —

G e r e n d y n é.

Hiszen még nem is tudjuk bizonyos szándékát. Hát ha hozzád való szeretete tartóztatja őtet? Ez csakugyan más szint adna a dolognak.

L í z a.

Én tudnék szeretni, ha volna kit; de leggyönyörűbb szerelmemet is hazámnak feláldozni, ha sírva is, minthogy asszony vagyok, meglehetném. Menjünk!

(Elmennek.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Ugyanazon szoba, asztal, székek.)

ELSŐ JELENÉS.

Líza, mindjárt utána Karvay.

Líza.

Az örök, legalább holtig tartó együttlétnek jele kezeinken: mikor csillagaink, úgy látszik, távoznak egymástól!

(Karvay belép.)

Karvay.

A sok leselkedés után végtére megragadhatam a szempillantatot, mellyben magunk lehetünk. Szívemnek ezután való esenkedését tekinteteimben olvashatta volna, Líza, ha nagyobb figyelmet tetszett volna vetni szerelmemre, mint más mellékes dologra.

Líza.

Mint talán a közelgető közönséges szerencsétlenségre?

Karvay.

Nem épen azt értem, hanem —

Liza.

Úgy vélem, hogy most minden érzésünknek, minden gondolatunknak tárgya csak e lehet.

Karvay.

A férfiaknak, igen; de a szépnek, úgy vélem, a természet egészen más, könnyebb, kisebb kört szabott.

Liza.

Értem, a mit mondani akar; de jaj annak a nemzetnek, mellynek nőfele a nemzeti szerencsében, vagy szerencsétlenségben csak annyira vesz részt, a mennyire ez keskeny körébe: azaz, házába hat. Az olyan nemzetnek későbbben korábban el kell veszni: mert ott a nemzetiségnek nagy lelke ezernyi ezer kicsiny lelkekbe szakadoz el, egyes házaknak külön körébe szorul, ott összetetté válik; mint mikor egy nagy, erős, tehetős, lehegtében ijedelmet terjesztő sas ezer apró tollas állatra feloldódván, példának okáért, egy könnyű, csevegő verébsereggé válna: csak egy ragadozó ölyvnek kell jönni, hogy az ilyen pulya verébsereg egyenként prédájává legyen. A magyar nemzetnek asszonyai olly szép törvényes jusokkal bírván, méltó, hogy a nemzetiségnek lelke éleszsze őket.

Karvay.

Erről a részről még csak most van szerencsém megismerkedni az én szép jegyesemmel; és ha szívem szeretettel, tisztelettel már úgy is teli nem volna, hát most tellene meg. De, édes Lízám! (fél gúnynyal) fegyverre kelni az insurrectióval, minden szép és dicséretes hazaszeretete mellett, csakugyan mégsem fog?

Líza.

Ezt tiltja nemem. Noha érzem, hogy hazámért meghalni, lehetetlen épen nem volna. De azt a férfiút, ki elegendő ok nélkül magát a haza védelmétől elvonni képes volna, érzem, hogy sem becsülni, sem szeretni nem tudnám.

Karvay.

A hazát észszel, értékkel, vérrel lehet oltalmazni. A hazafiaknak kilenc tizedrésze e két tehetséggel nem bírván, csak vérével állhat elő a haza védelmére. Én megvallom, hogy személyesen felkelni nem fogok. Vannak erre törvényes mentségeim, ha mindjárt nem szembetűnők is. Szívemet leginkább az menti ki, hogy, a mi nekem legdrágább, legkedvesebb, szeretett Lízámát a bizonytalan körülállások ostromában el nem hagyhatom; de az itt a kérdés: melyik áldozat hasznosabb a hazának?

Liza.

(Ki Karvainak beszédje alatt elégtelenségét képében el nem titkolhatta.)

Észszel, értékkel a béke idejében szolgáljon a hazafi hazájának, nemzetének; de mikor az ellenség vérét áldozza fel a végre, hogy hazánkat feldúlja: akkor csak a vér- és életáldozatban lehet védelem, oltalom. Az életáldozat a legnagyobb áldozat: mert ott vége az embernek, észnek, értéknek, hazának, nemzetnek, mindennek az áldozóra nézve. A leggazdagabb magyarnak minden értékével való áldozatja nem olly drága, mint a legszegényebb nemesé, ki életével áldoz: ez nem javait oltalmazza, mellyekkel nem bír, hanem a hazát, nemzetet; és magában többnyire maradékait is örök nyomorúságnak és gyakorta a halálnak áldozza.

(Haragjának kitörését elnyomván.)

A szegény, ki nemzetének csak törvényével, hazájának csak levegőjével, néhány ölnyi földön nyomorogva él és a hazától nem is tudva, csak egykét hozzá tartozandójától sirattatva, dicsőség nélkül hal meg, kevesebb okot érezhet magában a hazáért, nemzetért szenvedendő halálra, mint a gazdag, ki a haza neve alatt nagy birtokát, a nemzet színe alatt fényes házát, nemzetségét védi, és ha meghal, kikürtölt dicsősége által szebben él, mint valaha élt

haszontalan életében, és nemzetségét nagyobb becsbe, tekintetbe emeli, mintsem ha életében marokkal pazarlotta volna aranyjait. Én mester-séges kifejezésekkel élni nem tanultam; de (kifakadó bosszúsággal) ezt olyantól hallanom, a kit becsülöm, szeretnem kellene! Illyen hazafiak élhettek akkor, mikor Sajónál a meghalni nem szerető nemzetnek egyik fele gyalázattal teté-zett halálhalmokra omlott, másik fele földön-futóvá lett, hogy a gyalázatnak barlangjaiban egyenként éhvel veszsen.

Karvay.

(Bámúlva.)

Líza!

Líza.

(Nevelkedő keserőséggel.)

Illyen hazafiak élhettek akkor is, mikor Mo-hácsnál a magyar nemzet nemzetiségét örökre elvesztette!

Karvay.

Líza! Líza!

Líza.

Így járna hazám most is, ha minden magyar nemes — Karvay volna.

(Haragosan él akar menni, de Bodonyi és Megyery néki elejbe jövéen, Bodonyi leányát megfogja és megtar-tóztatja.)

MÁSODIK JELENÉS.

Bodonyi. Megyery. Előbbiek.

Bodonyi.

(Lízához.)

Tűzláng égesse! mi lett téged? Hiszen úgy emelkedik a mellyed, mint a lohogó must a tűzcs katlanban? A szent házasságnak fergetege a papnak hozzászólása előtt talán csak be nem állott? Hm?

(Kérdező tekintetet vet Karvayra.)

Karvay.

A háborúról, az insurreclióról volt a szó és — Líza kisasszony egy kicsinyt felmelegült.

Megyery.

(Karvayhoz.)

Mord teregette! az úr bizonyosan megint inkább a gyalázatos békességet javallotta, mint sem a becsületes háborút?

Líza.

Ollyan formán.

Megyery.

Ha úgy van, hát előre a kisasszonynak ítélem az igazságot. Lássá az úr! én hajlandóságból lettem katonává: mert sem téntamártogató deák, sem tollfosztó banya, sem kacér, pipás, henyélő betyár nem akartam lenni; pedig volt,

s van is egy kis jószágom, mellyből szegény le-
gény módjára, senkire nem szorulva, élélhettem
volna. Azt kérdezem az úrtól, mit gondol: tar-
toztam-e én királyomnak parancsolatjára har-
colni? véretem ontani?

Karvay.

Igen bizony: az esküvés, a zsold kötelezik
a katonát arra.

Megyery.

Hát a becsület, a dicsőség hol marad Karvay
uram? Igen bizony, hogy tartoztam azzal. Mord
teregette! s nem is tanácslottam volna senkinek
is, a kinek parancsoltam, hogy kötelességének
eleget ne tegyen. Hát a magyar nemesség, ki
olly szembetűnő szép, nagy és az egész világ által
kancsal, irígy szemmel nézett szabadságokkal
bir, de csak azért bir, mivel szükség idejében
a hazát vagyonjával, vérével, életével köteles
védelmezni, hát ez?

Bodonyi.

(Súgva Lizához.)

Jól feszeget a véres szájú huszár.

Megyery.

Hát ez egyikét lóval, egyikét száz forinttal
akarja nagy kötelességét megváltani? a törvény-
nek szemét kiszúrni? Itt jó uramat értem, ki ma-
gát így vonogatni látszik.

Karvay.

(Élesen.)

A katonaságnál is egyik eszével, tudományával, másik mesterségével s legtöbbben karjaikkal, s mind egy célra dolgoznak. Elegen vannak nálunk is, kik csak arra alkalmatosok, hogy karjaikkal védelmezzék a hazát s csak arra valók, hogy az előnyomuló ellenségnek megakasztógátjai, az öldöklő ágyúknak étkei legyenek. Én érzem a magam becsét, esmerem törvényes kötelességemet, és —

Bodonyi.

(Súgva Lizához.)

Édes leányom! ez a te mátkád nem derék ember.

Karvay.

És én csak a törvénynek tartozom számadással.

Megyery.

Mord teregette! s az úr azt meri gondolni, hogy élete, mivel azt drága étkekkel táplálja, finom ruhával fedi, jobb, mint a szegény nemes emberé, mivel ez condrában jár és fekete kenyérrel él?

Karvay.

Engedje meg főstrázsamester uram, hogy ezen már megunt kérdésekre többet ne is feleljek.

L í z a.

Jobb is.

(Gerendyné, Szegváry, Orday belépnek.)

HARMADIK JELENÉS.

Gerendyné. Szegváry. Orday.

Előbbiek.

Gerendyné.

Szegváry főbiró úr!

S z e g v á r y.

Alázatos szolgája az uraknak!

(Minden részről illendő köszöntések.)

B o d o n y i.

Hozta isten!

L í z a.

S hát mért nem ebédre, kedves főbiró úr?

S z e g v á r y.

Minden órám most olly bizonytalan, hogy lehetetlen volna előre megmondanom: ezt az órát itt, vagy amott töltöm. A mint hivatalbéli dolgomat végezhetem.

B o d o n y i.

S tud-e az úr valamelly új hírt? mert most nem szégyen a hírek után esengni.

S z e g v á r y.

Minden új hír rosszabb az előbbinél: mert mindég közelebb hozza a franciákat.

Megyery.

Mord teregette! meg nem foghatom. Hiszen esmerem én katonáinkat: vérrel szoktak ők adni venni minden lépés földet. De bizonyosan olly fortély fekszik megint a dologban, melly, a becsület nyelvén szólva, csalfaság, mint az utolsó háborúban a porosz demarcációnak farba rugása, mellynek keresztneve utóbb Ulma lett, olyan név, mellyre homlokom mindjárt ráncokba vonúl. Ezt a karomat ott ütötte meg a francia guta.

Sze gvá r y.

A nádor elment. A hazafiúi tűznek, melly nálunk szépen égett, jelenléte, biztatása, szeretete, példája új eledelt adott.

B o d o n y i.

Isten hordozza őtet szerencsésen!

Sze gvá r y.

A törvényes mentségeket vizsgáló és a hadi készületeket intéző szerző deputatio áll.

Megyery.

Oda Karvaynak kell sietni, hogy mentségeivel mennél hamarább kiköthessen a szárazra.

K a r v a y.

(Élesen.)

Főstrázsamester uram igen szereti azt gondolni, hogy még a szabad szemmel látóknak is úgy parancsol, mint egykor azoknak, kiknek látni nem szabad.

Szegváry.

A bírák járásait futják. Nyolc nap múlva hadi tiszteket választó gyűlés lesz; s utána mindjárt elkezdődnek a mustrák.

(Karvayhoz.)

Én most egyenesen uraságotól jövök. Hivatalbéli időm úgy ki vagyon szabva, hogy többé oda nem mehetek; azért kérem hivatalosan, tessék magát az insurrectióra nézve itt meghatározni. Három nap múlva készen akarok lenni mindennel, hogy azután magam is készülhessek.

Karvay.

Személyes kötelességemet a deputációnak megbírálására bízom. Törvényes kötelességemen felül hat, minden szerszámmal felkészített lovat ajánlok a lovasságnak szaporítására.

Szegváry.

Ez szép ajánlás.

Karvay.

De azon feltétel alatt, hogy lovaimra én magam nevezem ki a gyalogságból a legényeket. Ezen feltétel, reményilem, megállhat?

Szegváry.

Okvetellen.

Karvay.

(Írást adván Szegvárynak.)

Tessék ezt tőlem írásban venni.

(Szegevény az irást elveszi. Líza Gerendynével gyakorta suttog. Orday imádó tekintetekkel pillog Lizára.)

Bodonyi.

Úgy hallom, hogy a mi híres, dús szomszédunk két egész lovas századot állít a maga költségén, és egyetlenegy fia is személyesen felkél?

Szegevény.

Az bizonyos.

Karvay.

Minden embernek van oka ezt tenni, amazt elmúlatni.

Megyery.

A már igaz. Mord teregette! Egyszer, mikor a franciák egészen bekerítették bennünket, és a trombitával magunk megadását kívánták, nekem is volt okom, magamat két századdal keresztül vágnom és (ábrázatjára mutatván) magam meg nem adásának ezen jelét vennem. A minket vezérlő pimasznak is volt oka, noha kértem, tartson velünk, magát megfogattatni hagyni. Mindennek van oka.

Bodonyi.

(Szegevényhez.)

S hát uram öcsém, három nap múlva hová készül?

Szegevény.

Oda, a honnan visszamaradni, gyalázatnak

tartanám, az insurrectióhoz (Ordayra mutatván) segédemmel együtt. Igaz, hogy hivatalom kimentene: de ezt addig viselje olyan, kit az öregség hadra kelni nem enged, hivatalomnak megfelelő. Igaz, hogy négy neveletlen gyermekem is kimentene törvény szerint; de mintsem mástörvények alatt éljek, mint a mellyeket őseink szerettek, inkább meghalok, inkább veszszenek el gyermekeim is, mintsem hogy a garázda önkénynek gyalázatos igájában nőjenek fel, még minekelőtte megfoghatják, mi a veszteség, ha már vesztenünk kell.

M e g y e r y.

Mord teregette!

(Tüzesen megcsókolván Szegváryt.)

Az úr derék magyar, igaz nemes. Illy tökéletű hazafiak büszkén mondhatják Zrínyiként: Ne bántsd a magyart!

L í z a.

(Szegváryhoz.)

S mit szól ehhez az én jó barátném, Szegváryné?

S z e g v á r y.

Ha gyermekeire tekint, sír; ha engem lát, mosolyog; de nem szól: mert magyar vér buzog szívéből.

(Ezalatt Karvay titkon elvész a szobából.)

Bodonyi.
(Szegevényhez.)

Öcsém! te itthon maradj. Ollyan emberek, mint te, a végső veszedelemben szükségesek. Gyermeked az utóbbi időnek kellene. Kötelessége a jó hazafinak a jövődőről is gondolkodni. Ha minden ember megfelel kötelességének, kit a törvény most előszólít, hát elég. S ha nem elég, hát ne vedd a hazafiaknak java egyszerre. Tartalékban is legyen védelmünk. Aztán, ha csakugyan ide hatnak a franciák, a rendtartó olyan szükséges, mint a védő karok. Öcsém! te itthon maradj!

Liza.

Én, ha lehetne, minden magyart a harcrendbe állítanék a haza védelmére; de főbíró uramat kérem, feleségének és gyermekeinek nevében pedig kényszerítem, tartsa magát a törvényhez, melly az úrnak itthon maradását rendeli.

Gerendyné.

Én is könyörgök, ha szabad.

Megyery.

S e legyen elég, uram! Ha egyszer én is azt mondom, hát higgye el: az úr maradjon. És Karvay

(Körütekintvén.)

De hová lett ő?

Orday.

Elment.

Megyery.

Ez jó lecke lett volna a mord teregettének.

Bodonyi.

Most menjünk az én szobámba, hogy törvényes kötelességemnek én is eleget tehessek.

(Bodonyi Szegváryt karon vezetvén elmennek.)

Megyery.

(Ordayhoz.)

Jerünk öcsém! téged addig a katonaságnak vokabulájára tanítalak.

Orday.

Köszönettel veszem.

(Elmeznek.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Líza. Gerendyné.

Líza.

Oh barátném! csak igaz az: a nagy történetekben lehet megismerni az embert; akkor csak kitör az emberből, a mi benne lakik. A mindennapi életnek háborítatlan csendében az emberi érzelmeknek, gondolatoknak folyamja tisztán foly; de támadjon egy szélvész, egy fergeteg, a szívnek fenekén lappangó salak feladja magát, mint a kristálynak látszott pataokban elrejtett iszap. Így történt Karvayval, kinek türhető kül-

seje az eljegyzésig vitte megcsalódott szívemet. Ellenben Szegváry! Orday! kiket mindennapi, közönséges férfiaknak néztem, minő dicsőségben állanak, és minő tökélettel várják a hazánkat fenyegető fergeleget!

Gerendyné.

Karvainak vétke a szerelem. Őtet csak a szerelem tartóztatja. Bocsásd meg neki szeretetből.

Liza.

Csalatkozol: az igaz, nemes szerelem magán felülemeli az embert. A ki hazáját nem szereti, az senkit sem tud szeretni. Ha ő engem szeretne, hát a hazát is szeretné; ha másért nem, csak azért is, mivel tudja, hogy én is szeretem hazámat. Oh! észre lehet azt venni beszédjéből. Az elmés leánynak szerelme a csiga szarvának legfinomabb érzésével bir. S egész valóm úgy visszavonult magába ölele, hogy később magába vonulva meghalni, mintsem őtet szívének legkisebb gerjedelmével érinteni. Ő csak magát tudja szeretni, és én őtet megúttáltam.

Gerendyné.

Gondold meg —

Liza.

Ő csak apámnak egyetlenegy leányára maradó vajonját kívánta, kereste, szerette bennem.

Gerendyné.

S mire tökélléd magadat?

L í z a.

Árra, hogy az elfajult magyartól örökre elváltak.

G e r e n d y n é.

Lássad! én sem ellene, sem mellette szólani nem merek. De minthogy ennyire vagy már Karvaytól, el nem hallgathatom, a mit a napokban tapasztaltam. El nem múlathatom, hogy egy néma tisztelóddal, imádóddal meg ne esmerkedtesselek: annyival inkább, minthogy ez épen ellenkezője Karvaynak. Karvay gazdag; ez szegény; Karvay eszes és hideg; ez elmés és lobogó láng; Karvay csak magát szereti; ez csak hazáját és tégedet, és érettetek a halálba megy.

L í z a.

Ha rút csalódásomnak boszúja el nem tölte volna keblemet, hát meg nem tűrném, hogy esmerni ne kívánjam őtet.

(Orday belép.)

G e r e n d y n é.

(Lizának súgva.)

Ez az!

(Elmegy. Liza megzavarodva áll.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Líza. Orday.

Orday.
(Ógyelegve.)

Talán épen — alkalmatlan vagyok?

Líza.

Mi tetszik az úrnak?

Orday.

Méltóztasson megbocsálatni merészségemet!

Líza.

Kérem —

Orday.

Nagysádnak kegyessége, hazaszeretele bátorított engem ezen lépésre.

Líza.

(Még inkább megzavarodva.)

Mint van Ordayné asszonyom?

Orday.

Csak előbbi állapotjában. Ő ezen háborúnak végét nem éli meg; s így ő a földön engem többé nem lát! ha megjönnek is szerencsésen.

Líza.

Az urat, mint értem, minthogy egyetlenegy élő tagja az Orday nemzetségnek, a hadra kélestől kimenti a törvény; ne ássa meg tehát édes anyjának sírját időnek előtte.

Orday.

Igaz: de az utolsó Orday, ki hazáját a végső veszedelemben megtartani segíti, nem akar alábbvaló magyar lenni, mint az első Orday, ki hajdan Nagy Lajos királyunk alatt a magyar nemzetet dicsőségre segítvén emelni, nemességgel és jószággal ajándékoztatott meg. Első nemes ösömnek jószágát az idő ugyan megemésztette; de hazafiságának hív örököse maradtam. Az utolsó Orday hazájánál, annak régi törvényeinél, régi nemességénél tovább élni nem akar. Ha pedig hazánk, mint reményljük, életben marad, és én, és többek érette meghalunk, hát életben maradó bajtársainknak, a hajdani görög ifjakként, azt fogjuk mondani: „Vigyétek bátor halálunknak hírét vármegyéinknek; mondjátok: lefizettük a hazának adóját; emlékezzenek meg rólunk! Vigyétek elestünknek hírét a gyermektelen anyáknak; mondjátok: áldás nékik a téjért, mellyel tápláltak; a gondért, mellyel neveltek: megérdemeltük, hogy szültek hennünket és érettünk fájdalmakat szenvedtek. Ne sírjanak: él közanyánk, a haza!”

Liza.

(Megindulván, könyekre fakad.)

Hagyjon fel! Nem szégyenlem megindulásomnak könnyeit, mert én is szeretem hazámat.

Menjen, a merre a hazafiság hajtja. Egy szóval sem marasztom többet. Én az urat eddig is becsültem, mert megérdemlette; most hazafiúi szívének ezen szín nélkül való kiömlése után, mondhatom, hogy tisztelem. Talán nem is kellene mondanom: de mért ne vegye az illy nemes hazafiúi szív az ő igazságos jutalmát, becsének megismerését, ha csak egy leánytól is, kinek ítélete a világ előtt keveset nyom?

Orday.

(Fragadtatva.)

Oh! ha tudná nagysád, melly boldoggá tett engem most! ha tudná, hogy szegény, esmeretlen ember létemre, nagysád kegyességének, jó vélekedésének megérdemlését, ha szívemnek kiömlő vérével is (akadozva) az egész világnak kincséért nem adom.

(Szembetűnőképpen küszködik erős indulatjával.)

Liza.

(Kiben látszik, hogy szokatlanul gerjedeznek érzelmei, magát mértékeibe.)

Én az úr beteg édes anyjának gondját fogom viselni, és vigasztalni mint lehet.

Orday.

Ezért akartam nagysádnak könyörögni; s ezért úgy tekintem nagysádat, mint az istennek jó angyalát. Második könyörgésem e volna: csekély

jószágom megér kétezer forintot: méltóztasson nagysád nagylelkű édes atyját rábeszélleni, hogy vegye azt zálogba. Tudom, hogy a kinek annyi van, illy csekélységen kapni oka nem lehet; de énvelem, és anyáimmal nagy jót tesz. Kedves leányának kívánságát, tudom, örömet teljesíti.

L í z a.

S hát a jövendőt egészen félre meri az úr tenni? Az isten megoltalmazza az embert ezer halál között is. A vak sorsnak uralkodását a jó ember, jó hazafi, jó fiú nem hiheti.

Orday.

A jövendőt az isteni gondviselésre, iparkodásomra és a szerencsére bízom. Ezen pénznek felét most beteg anyámnak szabad rendelkezésre hagynám; felével magamat a lovas sereghez állítanám fel: mert úgy szolgáljon kiki, kivált háborúban, a mint kinek kedve tartja, s mint a ki mire magát termettnek érzi. Ha a nagylelkű úr, szerencsés visszajövelelemmel, a pénznek lehetése után, csekély birtokomat ismét visszaadná, a zálogos esztendőknél eltelése előtt kívánni ugyan nem merem, de említeni mért ne bátorkodjam? Bodonyi úrnak szíve a jótétekek kútfeje, nagysádnak atyja, s ebben minden ki van mondva.

Líza.

(Sebesen.)

Ezt is megigérem, egészen az úrnak kívánása szerint. Lesz nekem abban módom; bizonyos lehet éránta.

(Akadozva.)

Most dolgomra sietek. Örömet szolgálok az úrnak, a miben lehet. Az atyámnak szüksége lesz reám. Az úrnak ritka hazafisága érdeкли szívemet.

Orday.

Még egy harmadik, utolsó könyörgésem volna nagysádnál!

Líza.

Tessék!

Orday.

(Egy nagy pecsétetes levelet von elő kebléből.)

Ezen levelet méltóztassék nagysád magához venni. Sajnálám, ha ez távollétemben szentségtelen kezekbe kerülne. De csak akkor tessék ezt felbontani, ha megtörténhetõ halálomnak hírcét hallja nagysád!

Líza.

(Általvevén a levelet, a külírást olvassa.)

„Bodonyi Líza kisasszonynak.“ S ez a levél engem illet?

Orday.

Igen.

L í z a.

S mi van a levélben?

O r d a y.

Ez az, a minek halálomig titoknak kellene maradni, hogy — (akadoz) vegye nagysád ezen (sohajtva) leveletem örökös birtokába!

L í z a.

Meg nem foghatom. S ha szerencsésen megtér az úr, akkor ezen levelet visszakívánja? Vagy miként értsem? Nyilatkoztassa ki magát világosabban.

O r d a y.

Csak addig ne bontsa fel nagysád, míg el nem mentem a táborba. Azután — bocsásson meg a vakmerőnek! — Hah! még elmegy az eszem.

L í z a.

Mi lelte?

O r d a y.

Ezen levélben —

(Elakad, indulatjától elragadtatva megcsókolja Liza kezét és sebesen elmentében sohajtja.)

Bocsásson meg a vakmerőnek.

(Elmegyen.)

L í z a.

(Egyedül, a levéllel kezében, Orday után bámulván, nyughatatlanságban, zavarodásban.)

Sem ötlet, sem magamat nem értem. De hogy a közönséges jóakarathnál többet érez erántam,

az bizonyos. S hogy ő is nekem már ennekelőtte is tetszett, s most, miolta szívébe hagyott tekintenem, s miolta ezt a szép, lelkes hazafiságot, ezen hozzám sovárgó érzelmeket megésmertem benne, most mélyen kezdi érdekelni szívemet, az is bizonyos. S mennyit vesz mellette Karvay! — Mi lehet ezen levélnek foglatja? Az indúlatoŝság, zavarodás, küszködés, mellyel ezt nekem általadta, azt hagyja gyanítanom, hogy őrá nézve, talán rám nézve is fontos lehet. Halála után? utóbb: elmenetele után bontsam fel? Örökre tartsam magamnál? Mit árt, ha most bontom is fel? Csak titokban maradjon, ha szükséges. Ő semmi esetre nem veszthet vele. Hát ha alkalmatosságom nyilik ez által jót tehetnem a jó emberrel?

(Kis ideig gondolkodik.)

Győz bennem a vágyás, hogy őtet közelebből megésmernem.

(Felszakasztja a levelet, mellyből két külön kis kötet fejlík ki. Olvassa)

Versek: „Hazaszeretet.“ (fordít). „Lajos király.“ (fordít). „Hunyady János.“ (fordít). „Zrínyi.“ (fordít). „Losonczy.“ (fordít). „Dobó.“ (fordít). „Bátory.“ (fordít). „Derecsenyi.“ (fordít). „Csatadal.“ Hazafiságának kiömlése versekben. Örömmel fogom olvasni.

(A másik kötetet vón elö, olvassa).

„Szívlángok.“ (fordít). „Bodonyi Lízához.“

(Elakad; továbbá olvassa.)

„Legalább, ha már nem élek,
Akkor szánj meg engemet,
Oh! isteni, áldott lélek,
Ki feldúlád éltemet!“

(Ekkor Liza színe-változva, zavarodásában elejti a levelet és bús helyzetben, megrezzenve, tört hanggal mondja)

Mért nyitám meg ezt a szerencsétlen levelet!
(Kis idő mulván az elejtett levelet ismét felvén, a címszavakat rebegő hanggal olvassa)

„Az ébredő szerelem.“ (fordít). „Az óriás szerelem.“ (fordít). „A néma szerelem.“ (fordít). „Az igaz szerelem félénk.“ (fordít). „Líza.“ (fordít). „A gazdag kisasszony és a szegény úrfi. — Rege.“

(Több lapokat fordít).

Mi lehet a vége?

(Olvassa.)

„Ott állott a mennykő-ütött,
Mikor hat ló szerelmét

Elragadta. A történet
Megzavarta értelmét.

A szív gazdag érzelmére
Csak ritkán van figyelem.

Csak aranyok pengésére
Nyit ajtót a szerelem.“

(Bús helyzetben az asztalnál lévő székre veti magát.)

Mért nyitottam fel ezt a szerencsétlen leve-
let! Világot kerestem, hogy lássak: s most oly-
lyat találtam, melly éget és fáj!

(A kárpit lefordul.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Ugyanazon szoba. Asztal, székek.)

ELSŐ JELENÉS.

L i z a.

(Egyedül.)

Most már világos előttem, hogy én Karvay soha sem szerettem; hogy a csekély hajlandóságot, mellyet eránta éreztem, csak azon ürügy alatt vertem szívembe, hogy a párta alatt megőszülni szégyen; hogy atyámnak halála után magán élnem, laknom, gazdálkodnom alkalmatlan; hogy a leányok késő halálokig sem nőhetnek soha törvényes korokba, nem léphetnek soha polgári jussaikba; hogy a vén leányok az igazságtalan világ előtt agúnynak, kacajnak közönséges tárgyai; gyám nélkül nem lehető nemem erőtlenységének átkai ezek! S világos előttem az is, hogy Ordayt szerettem! Melly szépen találkoznak, ölelkeznek gondolati szinte minden

tárgyban, minden úton, minden esetben az enyimekkel! Mint olvadnak öszve érzelmeink aszínnek minden, akár öröme, akár búra gerjedéseiben! S ha megtagadta is ennek a szerencse azon, a világ által kellemeknek bélyegelt módokat, formákat, alkalmakat a viseletben, cselekedetben, mellyeket a gazdagságnak meghittsége ad: a kegyesb anyatermészet őt lelkesebb, nemesebb, becsesebb tulajdonokkal áldotta meg. A szerencsétől elfelejtettnek ugyan a szerencsének egy mosolygása minden javait meghozhatja; de a természetnek hiányait semmi szerencsének javai soha ki nem pótolják. Én Karvayt megújtam, és elválok tőle. Oh vajha soha se mentem volna ennyire vele! De a bolond előítélet, hogy a leányt huszonnegyedik születése napja többé otthon ne találja, a sok hiú mende-monda, a körülállásoknak balsága eszemet vesztették. Holott a szerencse, ha késő is, csak bizonyos legyen! a szerencsétlenség pedig mennél később, annál rövidebb. Oh leányok! ne siessetek! jobb a késő, de bizonyos boldogság, mint a kora, többnyire ritka szerencse!

(Bodonyi belép.)

MÁSODIK JELENÉS.

Bodonyi. Líza.

Bodonyi.

Ez a te Karvayd, tűzláng égesse!

(Kedvetlenül a székre veti magát.)

úgy jár itt, mint a kit egyfelől menésre kiszt valami, másfelől maradásra vonsz. Az első a rajlahajtás az insurrectio miatt; a második te vagy.

Líza.

Eleget bánom és szégyenlem is.

Bodonyi.

Ha téged nem tekintenék, hát, engem úgy segéljen! másként beszéljenek velem: megmondanám neki, hogy hitvány ember ő; de mint jövődö vömet kíméllem, kímélnem kell, hogy a sár, mellyet rá hánynék, gyermekemet is meg ne mocskolja.

Líza.

Hagyja őtet békével, édes uramatyám!

Bodonyi.

Hát, bohó! bizony ki nem verem ám. De a mi igaz, csak igaz.

Líza.

(Akadozva.)

Ez az Orday úgy áll most mellette hazafiúi lelkességében, mint egy sok száz esztendőse ne-

mes fajzat, kiben megöröködött minden, a mi egy nemcst illet, egy olyan ujjonc nemes mellett, ki még nem tanult kötelességeibe.

B o d o n y i.

Régi, nevezetes nemzetség is az Ordayaké. Hajdan igen tehetős volt. Egyik nagyanyám Orday asszony is volt. Én még most is bírok egy kis Orday jószágot, melly annak osztályrészébe jutott.

L í z a.

Azt én nem is tudtam, hogy ő közelebb való atyánkfia.

B o d o n y i.

De úgy van az: az idő egyik nemzetséget, kivált a régieket, leszállítja, a másikat felemeli. A Karvayak nem régiek; azért vannak még jó erőben. A régieket a sok osztály, némelly ízben nagy szaporasága, régente a raboknak a török-től való drága megváltása igen megrontotta.

L í z a.

Most hát még szívesebben, hátrabban könnyölgök Orday mellett: a mit előbb említettem. Egy szegény, derék atyánkfiával tesz jót uramatyám.

B o d o n y i.

Ezeret most adok neki; de többet nem. Az ember nem tudja, mire kellhet a pénz, mikor az

ellenséget várja. Az insurrectio is sokba kerül: mert én hát tíz lovat ajánlottam. Másképen is, ha Orday szerencsésen visszajön, ezt a pénzt is elengedem neki, jószága is a magáé marad.

L í z a.

(Tüzesen megcsókolja atyját.)

Édes jó apám!

B o d o n y i.

De ez közöttünk maradjon: mert, a mennyire eskütt uramat esmerem, ilyen feltétel alatt el sem venné a pénzt.

L í z a.

(Érzékeny részvétellel.)

Nem hiszem, hogy sok ilyen vármegye esküttje volna Magyarországon. Ma ebéd felett, uramatyám, úgy tetszik, nem vette észre, olyan beszédekot hallottam szájából, hogy bámultam; megérdemlené, hogy minden ember nyomtatásban olvashassa.

B o d o n y i.

Példának okáért?

L í z a.

Hát Karvay Napoleont igen magasztalta, s azt állította, hogy az eddig élt és esmért nagy embereket, Nagy Sándort és valamennyit, kiket a' világ és a historia nagyoknak nevez, ez mind feljülhaladja, azt adván okul, hogy azok mind

királyi vérből eredvén, könnyebben mehettek arra, a mire mentek; de Napoleon semmiből, embervértengeren keresztül gázolva, az emberi indulatoknak legnagyobb dühében, az emberi vélekedéseknek legtüzesebb háborújában lett a leghatalmasabb császárrá, és ügyszólván, Európának urává —

B o d o n y i.

Emlékezem rá, hogy Napoleon sokat forgott a nyelveken; de csak fülem mellett ment el. Azonban Karvay nem beszéllett roszul.

L í z a.

De Orday még jobban beszéllett; ezt felelte rá: „Napoleonnak semmiből császárságra emelkedése nem újság. Mikor a nemzetnek nágy teste maga közt viszálkodik és szomszédival hadakozik, s mellette szcrencsésen hadakozik: akkor annak fegyveres népében, hadában van az egység és erő; akkor a katona szab az országnak, nemzetnek törvényt. Így tették az erkölcs- és polgáriereje-vesztelt Rómában hajdan a katonák az ő leggarázdább pajtásaikat császárokká. Napoleon a legszerencsésebb hadvezér, a nemzeteknek és trónusoknak csapkodó ostora, de nem nagy ember. Ha ő, minekutána a visszálkodó, magát emésztő, minden rend és törvény nélkül zajló francia nemzetnek harcait, mint

szerencsés hadvezér, megvíván, birodalmát terjesztvén, hatalmát megállapítván, dicsőségét emelvén, kívül és belül a békességet megszerezvén, s mint első consul egy szabad és bölcs constitutiót megerősítvén, ismét lelépelt és hazájának hív polgárjává lett volna: akkor volna ő nagy ember, olyan ember, kit az egész embernem méltán csudált, áldott s talán imádott volna. Napoleon a világ tyránjai között mindég jeles lesz, akármiként végezi pályáját; de Washington mindég nagyobb ember marad a historiában. Napoleon ugyan sokszor megtalálta már Arbeláját; de a nélkül, hogy minden ember Caesar legyen, minden ember egyszer életében megtalálja Rubiconját; s egy ilyen ember még olyant üthet a vérrel sokszor megmerült korszóra, hogy az örökre elúzhatik.

B o d o n y i.

Tüzláng égesse! ez még szebben s igazabban volt mondva. S te ezt úgy el tudod beszélni, mintha könyvből olvasnád.

(Liza elpirulva leszegzi szemeit.)

Orday bizony derék fiú.

L i z a.

Kár! hogy olyan szegény!

B o d o n y i.

Segítsünk rajta, mint lehet.

L í z a.

Kár! hogy eskütt!

B o d o n y i.

Lehet belőle viceispány, mint a strázsames-
terből gyenerális.

L í z a.

Collegái közül egy sem illik melléje. Hiva-
tala sokat nyer általa.

B o d o n y i.

Gyakran meg a hivatal veszt az ember által,
a ki viseli.

L í z a.

Hazaifúi lelkesége mellett szép és nagy ta-
lentomokkal bir.

(Akadozva.)

Ma, történetből, valamely versei akadtak
kezeimbe: Hunyadiról, Zrínyiről s több híres
magyar vitézokról. Lehetetlen ezeket olvasni a
nélkül, hogy az ember ne éljen haljon hazájáért.

B o d o n y i.

Szerelném olvasni.

L í z a.

Majd odaadom uram atyámnak. Megérdem-
lené ez a derék ifjú, hogy valamely szeren-
csés házasság által boldogulván, jobb sorsba
kerüljön.

Bodonyi.

Szívemből kívánnám. Ha szerencsésen haza kerül, majd egy gazdag, jó feleséget szerezünk neki.

(Líza elkedvetlenedik.)

Jó, hogy eszembe jutott. Az insurrectio egészen elfoglalja az embert: hát tiveletek már hogyan s mikép lesz? Karvay az öszvekelést sürgeti.

Líza.

(Meháborodik, tétováz és nyughatallan ögyelgése után atyjának nyakába szökik.)

Édes uram atyám!

Bodonyi.

Mi lelt téged, leány?

Líza.

Uramatyám nekem teljes szabadságot engedett a férjválasztásban.

Bodonyi.

Igen; s Karvay a magad választása volt.

Líza.

A bolond előítélet, hogy a leányt huszonnegyedik születése napja otthon ne találja, a sok mende-monda, a körülállásoknak balsága eszemet vesztették és Karvayt választottam. De most megessmertem és megütáltam ötet. Én Karvaytól elválok.

Bodonyi.

(Felkelvén.)

Micsoda? Te Karvaytól elvász? Hát kezet sem kellett volna vele fognod. Az elválás a' kézfogás után soha sem válik, sem egyik, sem másik félnek becsületére; mert a világ azt mondja, és méltán: vagy akkor volt bolond, mikor kezet fogott, vagy akkor, mikor elvált; de egyszer okvetellen bolond volt. S ezt tefelöled fogja mondhatni, mert te vagy az elváló fél.

Líza.

Ha igaz ez, hát inkább akarok rövidebb időig, mint menyasszony, bolond lenni, mintsem mint szerencsétlen, elégtelen, bús feleség, holtomig.

Bodonyi.

Az megint igaz.

Líza.

Ha egyáltaljában kívánja uram atyám, hogy Karvayhoz menjek, mint siralmas áldozatot, megtehetem —

Bodonyi.

Tüzláng égesse! nekem siralmas áldozatod nem kell; de —

Líza.

Ha uram atyám teljes szabadságot nem engedett volna a férjválasztásban; s ha atyai kegyességéről, s az emberi előítéleteken feljül

emelkedett bölcseségéről meg nem volnék győződve, hát ezen változást elő sem mertem volna hozni; hanem borzadva és kétségbeesve, némán öszve hagynám magamat, életemet kötni egy olyan férfúval, kit megútáltam, megútáltam azért, mivel hazáját, nemzetét nem szereti; s én, magyar leány, a rossz hazafit sem szeretni, sem becsülni nem tudom. De így, bátran ki merem mondani, hogy annak, a kit az én jó, bölcs apám is hitvány embernek tart, én soha felesége nem lehetek.

Bodonyi.

(Megindulva, könnybe borúlt szemekkel.)

Jer szívemre, kedves leányom! Téged igaz véremnek, gondolatim s érzelmim hív viszhangjának esmerlek.

(Megcsókolja leányát.)

De, tűzláng égesse! Bárcsak kezet ne fogtál volna vele!

(Megyery belép.)

HARMADIK JELENÉS.

Megyery. Előbbiek.

Bodonyi.

(Megyeryhez.)

Jó, hogy jössz, barátom! Nagy újság történt.

Megyery.

Hogyhogy? — Talán meg vannak verve a franciák?

Bodonyi.

Valaki meg van verve; de nem a franciák, hanem — Karvay.

Megyery.

Jól esik a mord teregettének. Bocsásson meg Líza kisasszony! de nem titkolhatom: haragszom rá.

Líza.

(Vállat vonít.)

Bodonyi.

Jónak beszélsz: ő is jó porció haragot vetett rája: mert épen most jelentette nékem ex officio, hogy ő a sorsnak egy osztályában vele élni nem akar, azaz: hogy ő Karvaytól elvál, minthogy olly rosz hazafi. És én, engem úgy se-géljen! helyben hagyom.

Megyery.

Mord teregette! ennek jobban örülök, mint hogyha egy nagy csapat ellenséget elfogtam volna: mert a ki jó katona nem tud lenni, mikor az idő kívánja, annak nincsen helyén a szíve; a kinek a szíve helyén nincsen, az olyan ember, a millyen eledel a zabkenyér, a millyen abrak a dohos zab. Az pedig ember legyen, a

ki ilyen feleséget érdemel: olyan ember, a kit minden apa, anya fiának kívánhasson; olyan ember, a ki ha gazdag, hát a szerencsét, sorsot az egész világ áldja érette; ha szegény, hát Fortuna asszonyt az egész világ vak oláh cigánynének szidalmazhassa méltó bosszúságában.

L í z a.

Köszönöm, édes főstrázsamester uram, jó vélekedését felőlem, ha szinte meg nem érdemlem is.

M e g y e r y.

Mit? Mord teregette! a kisasszony maga sem esmeri magát: mert ha esmerete volna, hát, olly drága, szép, ritka, igaz gyöngy létére, nem vetette volna magát egy ollyan embernek oda, a ki csak üveggyöngyöt érdemel.

L í z a.

Karvayt nem tartom még olly rossz embernek; csak hogy hazáját nem szereti jobban magánál. Illyen magyar pedig annyi van, hogy Szegváry és Orday, valóban annyival becsesb magyarok.

B o d o n y i.

A hazának veszedelme az a tűz, melly az embert megpróbálja, mint aranyot: a ki ezt ki nem állja: csak silány réz volt, ha ragyogni tudott is.

Megyer y.

Úgy van: és ez a nagy különbség a szegény Ordaynak igaz arany és a gazdag Karvaynak sílány réz embersége között.

(Líza zavarodásában elpirúl.)

Bodonyi.

Azért ne pirúlj, Líza. Köszönd, hogy még jólkor megesmerted a vevőt, ki téged, életed boldogságával együtt, csak hamis levélre vett volna meg.

Megyer y.

Bosszúság volt látnom most is: az udvarban néhány nemes legény múltat; tehozzád jöttek loért könyörögni, minthogy őket a sors gyalogokká tette, hazafiságod pedig egynehány gyalogot lóra akar ültetni. Szegváry és Orday hátorítják, buzdítják őket. Egész öröm, belőlök a hazafiúi tűznek pattogását látni, hallani. S Karvay úgy jár, tőlök különödvé, őket kerülve, mintha semmi köze sem volna sem az emberekhez, sem a dologhoz. Én, barátom, a te helyeden, mennél hamarább útnak ereszteném.

Bodonyi.

Meglesz; de minden kimélléssel és becsülettel, mihelyt alkalmatosságot ádrá: mert úgy is tudom, csak házassága tartóztatja őtet nálam. Házamnak becsületét semmi erőltetett lépés által meg nem akarom sérteni.

M e g y e r y.

(Megráztván Bodonyinak kezét.)

Jól cselekszed, barátom! Okosabb vagy, mint a vén bosszús huszár, ki a vicsorgó halál előtt is kimorogná az igazat. Kapitány koromban egy nagy házból született, negédes, pajkos hadnagyocskát adtak svadronyomhoz. De minek is beszéllem ezt magamnak bosszúságára?

B o d o n y i.

Vagy igen! Egy kis felborzadás nem árt néha az embernek.

M e g y e r y.

Ez hát egy semmirekellő, hánykolódó, cifra úrfiacska volt. Kötelességének se nem akart, se nem tudott eleget tenni. Haszontalan gyártottam őtet; biz a csak rossz hőr maradt. Az ütközések előtt mindig a hideg lelte; utánok mindig őneki volt legnagyobb szája; ő volt a legnagyobb vitéz. Én megmondottam neki, hogy, vagy el-takarodjék szemem elől, vagy úgy bánok vele, mint a hadi törvény parancsolja. Erre ő egy gyenerális atyjafiának panaszt tett, és más ezeredhez tétetett által. A gyenerális egykor engem megtámadott durva keménységemért; de én azt feleltem neki: ha a finomságnak, lágyságnak akar az úr professora lenni, tessék olyan hallgatókra szert tenni, mint az urnak az öcsöse. Én

értem a' hadi törvényt, és ahhoz tartom magamat. Ő ezt a zsebjebe dugta akkor. De utóbb azzal állott rajtam bosszút, hogy öcscsét csakhamar kapitányságra emelte; s mikor én így megcsontultam, ő, a finom és lágy úr, olly keményen szólott a doléhoz, hogy ugyanazon rangban jöttem el és azon penzióval bocsáttattam nyugodalomra, mellyben voltam; noha ezredes kapitányom is ugyanazon ütközelben esvén el, nyitva állott előttem a feljebb-menetel. A felségnek ezért nem hogy alkalmatlankodni kívántam volna, hanem ezen penziómról is lemondanék, ha azt nem gondolnám: ezen kevéssel én őrajta nem könnyebbiték; én pedig, mord teregette! ennél többet is érdemlettem. Mértékletességedet azért dicsérem, ajánlom is.

L í z a.

(Atyjához.)

Uramatyám nékem a férjválasztásban teljes szabadságot hagyván, és én, az előitéletek által megvakíttatva, balúl Karvayt nézvén ki, engedje meg, hogy a gombot, mellyet magam kötöttem rozszúl, magam bonthassam is fel. Sajnálánám, ha kedves atyámnak vére legkissebb mozgásba jönne is e miatt. Elvégzem én ezt magam, s talán csendes békével.

M e g y e r y.

Emberségemre mondom, jól lesz; mert látod

barátom: velem együtt ugyan te is már vén le-
gény vagy, kinek kalkanában a tűz már régen
hamúvá éghetett volna; de véred még most is
hamar felforr. S utóbb mégis a lehetne a vége,
hogy minden mértékletnek feltétele mellett Kar-
vaynak mégis olyan marsot kiáltanál, melly a
convenientiának üvegével nézve, gyalázat vol-
na. Bizd csak te ezt Líza kisasszonyra, kinek
szájából a méreg is édesen tud jönni.

L í z a.

Ne higgye főstrázsamester uram!

B o d o n y i.

Nem bánom. Csak arra emlékeztetlek, Líza,
hogy a levélben egész az oltárig fenhagyattam
mind a két részről a teljes szabadságot. Semmi
bánatbért nem engedtem lábra kapni; mert en-
nek, vélekedésem szerint, csak ott lehet helye,
hol a szükség, szorultság, kétségbeesés macs-
kakörmökkel csipeszkedik a hálóba akadott fér-
fiúba. A jelenlévők ezt, mint szokallant, akkor
nevették és ergojás konokságnak tartották. Most
hasznát veszszük. Csak jó a szabadság mindenre
nézve a világon.

M e g y e r y.

Itt kullog a farkas: Karvayt látom jönni.

B o d o n y i.

Menjünk ide az én szobámba.

M e g y e r y.

(Lizához.)

A segédhad itt fog tehát lappangani, ha ne-
talan szükség lenne reá.

(Bodonyi és Megyery a mellékszobába mennek.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Liza. Azután Karvay.

Liza.

(Egyedül.)

Kellemetlen szempillantat! de a mellyen által
kell esnem.

(Karvay kémlelődve belép.)

Karvay.

Hah! csakugyan akad egyszer megint sze-
rencsém magával lehetnem. Bocsásson meg, sze-
retett Lizám! de ezt a szerencsétlen jelben tá-
madott insurrectiót lehetetlen nem átkoznom,
nem káromolnom; mert, ha lehetséges volna,
még kettőnk között is háborút indítana.

Liza.

A mint vesszük. Micsoda jelben támadhatott
ez a háború, nem tudom; de hogy ez a háború
jeleket támasztott, az bizonyos. Ezen jelek azon-
ban képebbek arra, hogy kettőnk között in-
kább örök békét szerezzenek, mintsem örök
háborút.

Karvay.

Ezen én kimondhatatlanul örvendek. Ámbár a maga mai viselete sok töprenkedésembe került.

Líza.

Szavaimat félre ne magyarázza az úr. Örök háborúnak én olly két akárminek együttlétét tekintem, a mi természetből nem öszveillő: mint a tűz, víz, hideg és meleg, fehér és fekete. Ezek egybeköttetvén, szükségképpen megemésztik egymást. Ha pedig a két egymással ellenkező távol marad egymástól, hát szent a béke és mindenik megmarad a maga valóságában.

Karvay.

Hová céloznak, ha merem kérdeni, ezen parabolák? Az evangyéliomok idejének vége van.

Líza.

Karvay úr! tegyük mind a ketten szívünkre kezünket: mi ketten vagyunk azok, kik nem il-
lünk egymáshoz, kik egymással öszvekötvé, a
mint rövid csalattalásunk ideje alatt nem véltük
volna, örök háborúban fognánk élni. Egymástól
távol pedig szent marad a béke közöttünk. És
ezen jeleket az insurrectio támasztotta. A mese
meg van fejtve.

Karvay.

Líza! mi lelte magát? Bámúlásomban szinte elakadnak szavaim. Nem reménylem —

L í z a.

Nyissuk meg egymás eránt szíveinket és fedezzük fel magunkat egymásnak minden keserűség nélkül: én olly szerencsés voltam, talán személyem által is, de bizonyosan leginkább értékem által az úrnak megtetszeni és feleségül kiyántatni.

K a r v a y.

(Büszkén.)

Úgy látszik, hogy a kisasszony vagyonja értékénél feljebb, magát pedig érdeménél alább becsüli. A sors engem megáldott annyival, hogy jövődő feleségemnek értékén nem igen kell kapnom.

L í z a.

Azt tudom, hogy az úr gazdag; de tudom azt is, hogy én sem vagyok szegény. Én, a nélkül hogy az urat úgy szeretném, mint érzem hogy szeretni tudnék, s valóban a nélkül, hogy az urat minden részről esmertem volna, félig meggondolatlanságból, félig másoknak rábeszéléséből, de leginkább sovár szívemnek azon kétségében, hogy ollyan férfiúra akadhassek valaha, millyent ábrándozásaim képzélenek, hajlandóságra ingerlém magamat az úr eránt, és kezdet fogtam. A szerencsétlen környülállásokban, mellyek az egész hazát és az egyes házokat is fenyegetik, egyéberánt is arra bírják szívemet,

hogy atyámat el ne hagyjam. Az idő ezalatt sokat megváltoztathat, és minket is minden tekintetben. De ha egyéb nem volna is, csak azon meggyőződés, hogy mi ketten egymásnak valók nem vagyunk s így egymással boldogok nem lehetünk, több mint elég.

(Lehúzván újjáról a jegygyűrűt.)

Azért váltsuk egymástól vissza ezen, egyéberánt is csak szokás-szereszte kezesekeket, mellyeknek kötő erejek úgy sincsen.

(Oda nyújtja gyűrűjét.)

Karvay.

(A gyűrűt el nem vévén, indulatosan.)

Ha ezek nem kötnek is, kötnek az írott sorok, az aláírt nevek.

Líza.

Tudva van előttem mind a kötelezés, mind a teljes szabadság, azt felbonthatni azon sorokban.

Karvay.

Köt a becsület, az illendőség. Líza! gondolja meg, mit cselekszik?

Líza.

Érezve és gondolva van az.

Karvay.

Ne gyalázzon meg engem; ne gyalázza meg magát még jobban.

L í z a.

Én itt csak akkor látnék gyalázatot, ha gyalázatos okok választanának el bennünket.

K a r v a y.

Az egész világ előtt tudva vagyok kézfogásunk. A gonosz nyelvek majd, isten tudja, mi okokat költenek elválásunk fejtegetésében?

L í z a

A nagy történetek most jobban elfoglalják az embereket, mintsem hogy illy kicsinységet tegyenek, vegyenek.

K a r v a y.

Illy esetekben többnyire a leányok szemérmé, becsülete, jó neve szokott szenvedni: mert a férfiak a megvetést meg tudják bosszúlni.

L í z a.

(Nehezteléssel, büszkeséggel.)

Én az úr bosszújánál feljebbvalónak érzem magamat, a honnan, reményem, semmi hamis vádok le nem fognak szállítani azoknak ítéletében, kik engem esmernek.

(A gyűrűt az asztalra teszi.)

K a r v a y.

(Gúnnyal, élesen.)

Vagy talán vitéz eskütt uram? hahaha! — Vettem észre, hogy jól fitogatott hazafisága kedvet talált; és annak jó jelben, jó földben vetett

magvai szerelmes gerjedelmeket sarjaznak. Hahaha! Bizonyosan a vén huszár volt rekrutájának kerítője? Hahaha! hogy legyen neki holtig mit enni és kormányozni.

(Megyery belől a mellékszobában haragosan kiáltja)

„Mord teregette! hadd menjek!

Karvay.

(Hamar lekapja kezéről Lízának jeggyűrűjét, oda veti az asztalra s a magáét sebesen felkapván, sietve elmegy; mentében)

Jó szerencsét, vitéz eskütné asszonyom! hahaha! —

(Elment.)

Líza.

(Karvaynak utolsó beszédje alatt elpirúlva, zavarodva, felindúlva, remegve némán áll, meglepettetvén az által, hogy Karvay titkos szerelmét megsejtette és éles beszédje által azt a mellékszobában levőknek is felfedezte. Megyery Karvaynak elsietése után a mellékszobából legottan kirohan, és utána Bodonyi. Ekkor Lízának belső küszködése még észrevehetőbb.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Megyery. Bodonyi. Líza.

Bodonyi.

(Megyeryt tartóztatva.)

Ne heveskedj!

Megyery.

Hová lett a mord teregette?

Kisfaludy S. munkái. VI.

23

L i z a.

(Leszegzett szemekkel szótalán áll.)

B o d o n y i.

(Megyeryt csillapítván.)

Látod, hogy elment. Hadd menjen.

M e g y e r y.

A vén kerítőt megbocsátom neki; de hogy Lízára merte ereszteni nyelvének fulánkját, mord teregette!

B o d o n y i.

Hadd menjen békével! Házamban éppen nem engedem őt bántatni. S ha barátom vagy, felejtsd el, a mit hallottál. Ilyen esetben csakugyan annak van oka mérgelődni, a ki Karvainak helyén van. Tűzláng égesse! Bánom, hogy magam nem végeztem vele. Mi itt mindent hallottunk: az eleje jól ment; de a vége —

(Gondolkodva járkal.)

M e g y e r y.

Nem hiába nem tetszett nekem ez a Babuta soha is. Pofájában vonások, beszédében szavak mindég voltak olyanok, mellyek a vizsgálódó emberség előtt contraband és confiscatio alá valók lettek volna. Líza kisasszony! derüljön fel!

B o d o n y i.

Te Líza! mire való lehetett az a vitéz eskütné asszonyom?

L í z a.

(Újra megzavarodik.)

M e g y e r y.

Eh! mire való? arra való, hogy magában is érezte a mord teregette, hogy eskütt uram minden tekintetre nézve többet ér, mint Karvay uram; hogy te is, én is, Líza is ma igen dicsértük Ordayt, ki azt meg is érdemlette. Ez furdalta őtet.

L í z a.

(Ki csakhamar felelzmélkedik zavarodásából, meglek-sedve.)

Jól mondja főstrázsamester uram. Engedje meg uram atyám, hogy valamit mutathassak.

(Elmegy a másik oldalszobába.)

B o d o n y i.

Mit akar?

M e g y e r y.

Kérlek barátom! hagyj most neki békét, nyugodalmat! Ez a viadal nagy erejére esett szégyenynek, mint láthatod.

L í z a.

(Visszajöven két kis kötet írással kezében.)

Én kegyes apám előtt titkot tartani soha sem szerettem, nem is volt rá okom. Engedje meg uram atyám, hogy ez az írás szóljon előbb.

(Egyik kötetet neki adja.)

Ezt pedig atyám legjobb barátjának.

(Másik kötetet Megyerynek adván.)

Azután méltóztasson engem meghallgatni.
(Atyjának kezét tüzesen megcsókolván, elmegy.)

Bodonyi.

(Bámulva.)

Mi ez?

(Olvassa)

„Szívlángok.“ „Bodonyi Lízához.“

(Leül az asztalhoz és lassan olvasni kezd.)

Megyery.

(Olvasva)

„Hazaszeretet.“

(Hasonlóképen leül olvasni és ezalatt a kárpit lefordúl.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Ugyanazon szoba.)

ELSŐ JELENÉS.

Bodonyi. Megyery.

(Az asztalnál ülven, mint a harmadik felvonásnak végén ültek, Ordaynak már általforgatott írásából mindenik egy kötetet tart kezében.)

Bodonyi.

Verseknék gyönyörű érzelmek, gyönyörű gondolatok.

Megyery.

A már igaz.

Bodonyi.

Ízről ízre megjárják az embernek szivét s egy-egy néha egészen megmarkolja.

Megyery.

A már igaz.

Bodonyi.

Az ifjúságnak édes érzelmei, mintegy lúvolról viszhangzó echónak bús zengzete, az if-

júságnak történetei, mint édes álmok, úgy érdeklik a vén olvasót. Az embernek szinte fáj, hogy az idő által le van járva, s mind ezt csak úgy nézheti, mint mikor valaki egy hó-lepte téli vidékből virágzó tavaszt, vagy egy jég-verte környékből zöldellő, ép, reményekkel biztató természetet lát — tűzláng égesse! a hová löbbé nem juthat!

M e g y e r y.

(Ki Bodonyinak beszédje alatt gondolatokba merült.)

A már igaz. Mord teregette! Hadnagy kórombéli szerelmes történeteimnek zavaréka úgy lebeg előttem, mint árnyékképek a falon. Barátom! nekem Miskolcon akkor egy szeretőm volt! olyan, hogy a bölcs Salamon hétszáz feleségének quintessenciáját mind magában foglalta! Kár! hogy akkor még nem voltak olyan magyar versek, mint most, hogy az ember úgy szót, nyelvet adhatott volna mindennek, a mi szívében volt. Ez az Orday derék fiú! Jó, hogy akkor kiütött a török háború: mert engem úgyse! vagy nekem, vagy egy más valakinek meg kellett volna halni. Azért nem házasodtam meg soha is.

B o d o n y i.

S ezek a hazafiúi versek? jól mondotta leányom: hogy az ember él-hal a hazáért, mikor olvassa azokat.

Megyery.

A már igaz. S most már épen nem csudálom, hogy megútálta Karvayt. S hogy az ilyen Deutri pontok mellett egy szép eskütt egy érzékeny, lelkes magyar leánynak szívében királylyá lehet, igen természetes.

(Mind a ketten felkelnek.)

Bodonyi.

De, tüzláng égesse! mi lesz már hát ebből? Leányomnak beszédjéből, viseletéből itélvén, világos, hogy ő Ordayt szereti; s miként engedjem én azt meg, hogy leányom Ordayné, eskütné assz nyom legyen?

Megyery.

Úgy, mint a te szegény jó feleségednek anyja megengedte, hogy leánya a gazdag Bodonyiné legyen.

Bodonyi.

Az más, egészen más: én őtet az által szerencsésé kívántam tenni.

Megyery.

Hát a te leányod mért ne tegye a szegény Ordayt szerencsésé?

Bodonyi.

A megint más: az asszony férjének sorsát követi.

M e g y e r y.

Nevére és hivatalára nézve, igen; de a gazdag leány szegény férje mellett is mindég gazdag asszony marad; és az a gyönyörűsége lehet, hogy férjét is részesíti javaiban és gyermekei megint nem lesznek szegények. Orday becsületes, nemes vér; hivatalát akkor rázza le, mikor neki tetszik, mert nincs hozzá nőve. Barátom! itt legjobb szívedtől tanácsot kérned. Én, részemről, csak azt merem mondani: legjobb ezt leányodra bíznod magára, kinek szívében, eszében bátran megnyúghatsz.

B o d o n y i.

Mit mond a világ?

M e g y e r y.

Mord teregette! jót is; rosztat is, mint mindég: akár Karvayné, akár Ordayné fogna lenni leányod. Többet ne kérdezz; hanem tégy, a mit akarsz, és legjobbnak gondolsz.

(Menni akar.)

B o d o n y i.

Kérlek: küldjed hozzám Ordayt.

M e g y e r y.

Örömet. De kérlek: kemény ne légy az érzékeny, garázda ne légy a szegény eránt. Becsüld meg benne azokat a lelkes tulajdonokat,

mellyek magasabb helyen, fényesebb születésben ötet bálvánnyá tennék.

(Elmegyen.)

B o d o n y i.

(Egyedül.)

E mind igaz volna, ha a dolog olly közel nem illetne engem; de így nem tud fejembe férni a gondolat, hogy leányom eskütné asszonyom legyen. Bolond a világ, bolondok az emberek, hogy az elöitéletektől, mint vas vesszőktől imígy hagyják magokat ösztökéltetni, gyakorta legszebb meggyőződéseknek ellenére is! S én is bolond a bolondok között, ki ezt a jelenlévő elöitéletet úgy tekintem elöttem, mint egy meggyőzhetetlen Góliáthot, s Dávidként nem hagyítom ellene parittyámat. Majd meglássuk! de előbb úgy ki- s felfogatok mindent, hogy tökéllésem azután olly erősen állhasson az emberi véleményeknek habzó hullámi között, mint egy kőszál.

(Orday bátran, semmit nem sejtén, belép.)

MÁSODIK JELENÉS.

O r d a y. B o d o n y i.

B o d o n y i.

(Magában.)

Míg jelen nem volt, fel sem vettem az esküt. Jelenléte a derék magyarnak becsülésére kényszeríti szívemet.

Orday.

Méltóztatott velem parancsolni?

Bodonyi.

Egy kis dolgom, beszédem volna öcsém urammal.

Orday.

Méltóztasson.

Bodonyi.

A leányom nem szólott öcsém urammal?

Orday.

Vagy igen. Alázattal és ezer hálával köszönöm a tens úrnak kegyes segedelmét. Nem a könnyen gondolkozás, nem hívság ingerlett ezen somma pénznek felvételére, hanem a lángoló kívánat, hazámat egészen génusom szerint védelmezhetni. A tens úrnak esmert nagylelkűsége bátorított engem arra, hogy ide s ne máshová folyamodjak. Ha élek, magam, ha ott veszek, csekély jószágom —

Bodonyi.

Eh! nem azt értem én.

(Fel s alá járkál.)

Orday.

Egyebet nem tudok. Az insurrectióról, háborúról —

Bodonyi.

(Az asztalon lévő írást mutatván Ordaynak.)

Esmered-e ezt? Ez a te írásod?

Orday.

(Igen meghökkenve.)

Ez? igen, az én írásom. Nem tagadom; de, megbocsásson a tens úr! bámúlok, hogy kezeiben látom.

Bodonyi.

(Félharagosan.)

Ezt magának tarthatta volna eskütt uram: értem azokat a hiábavaló, haszontalan szívlángokat, mellyeknek a közönséges, józan életben semmi helyek, semmi keletek, semmi hasznok; a gyenge elméket megzavarják, a meleg szívekbe tüzet raknak, táplálójokat az életnek országútjából tündéres rejtekekbe csalogatják, a drága időt megemésztik, a konyhát üresen hagyják, az előmenetelt meggátolják. Jobb volna egy szegény legénynek, egy esküttnek a Verbőczyt forgatni, hogy magának kenyeret, előmenetelt szerezzen. A mi a másikat, a hazaszeretetet illeti, az szép, dicséretes.

Orday.

A szívlángok nélkül, ámbár leforrázva látom is szegényeket, ez nehezen kapott volna létre.

Bodonyi.

Rosz volna az, ha csak az szeretné hazáját, a ki szerelmes verseket tud írni. Jaj volna akkor minden hazának, minden nemzetnek! Tüz-

láng égesse! én soha sem írtam szerelmes verseket, a hazaszeretet mégis uralkodó érzemé-
nye szívemnek.

Orday.

A hazaszeretet minden jobb embernek leg-
erősebb érzelme lehet s legyen is; de ezen
szent érzelmeknek csak az fog szót, hangot,
nyelvet adhatni, kiben a szívnek lángoló érzé-
sei, a léleknek szenvedelmei, az elmének gon-
dolatjai, a sovárgó indulatok, a feszítő kínok
kiömlésre, kihatásra fakadnak. S hogy az ilyen
emberek, legyenek azok poéták, legyenek azok
orátorok, midőn a szíveket, elméket a jóra,
igazra, szépre, nagyra, szeretetre, dicsőségre,
nagy és erős tökéletekre gyúlasztják, több jót,
több hasznot szereznek a nemzetnek, kivált mi-
kor a haza veszedelemben forog, mint azon pró-
kátorok, kik egyebet nem tudnak, mint csupán
pro A, pro I allegálni, azt az országok, nem-
zetek historiái váltig megbizonyítják. Illyen ér-
zelmű, illyen gondolkozású hazafiak szállanak
bátran szembe és küzdenek meg, haláláldozatra
elszánva, a veszélylyel, míg a lelkesedni nem
tudók, mint az ürge a lyukban, megvonulva eresz-
tik keresztül magok felett a veszélyt.

Bodonyi.

(Magában.)

Igaz!

Or day.

Tens uram! méltóztasson, kérem, engem békével meghallgatni előbb, mintsem akár szánakodását, akár haragját rám vesztegetni induljon. El vagyok árúlva, látom; szükséges, hogy becsületes szívemnek mentségére egyikét szót mondjak: én Líza kisasszonyt, mint olly szép, olly jó, olly lelkes, olly elmés, olly nemes érzelmű asszonyi teremtményt, közelebről esermvén, szerettem, tiszteltem, imádtam; szívemnek áldozó érzelmei között keblemben úgy ült ő a maga dicsőségében, mint egy imádott bálvány a maga templomában; de olly titokban, hogy ezt sem maga, sem más senki magamon kívül nem tudta; sem én azt soha, sem őnéki, sem másnak tudtára adni nem szándékoztam. A sorsnak despotismusa arra soha nem ment még, s nem is fog menni, hogy minden szívnek a maga módja szerint érezni, az elmének gondolni, szabadságát elvehesse. Titkon akartam ezen szerelmet érezni, szenvedni holtomig, vagy legalább addig, míg azt meggyőzhetném.

B o d o n y i.

(Szeliden.)

Ez becsületes feltétel volt; de megszegted te azt barátom?

Orday.

(Indúlatosan.)

Láttam Karvayt véle eljegyezletni! Karvay az ő szívének legroszabb érzésére, ha volna benne, sem volt méltó! én kínlódtam, de meg sem motszantam.

Bodonyi.

(Megindúlva.)

Sajnálak öcsém! Karvayval ugyan vége van, de magadnak is által kell látnod, hogy az én leányom nem neked való.

Orday.

(Érzékenyen.)

Volt az idő, hogy a Bodonyiak és az Ordayak közelebb állottak egymáshoz! a sors akkor még nem ásott választó árkot a gazdagság és szegénység közé. Mikor egy Bodonyi hajdan Orday-leányt vett magának feleségül, akkor a két nemzetség úgy állott egymás mellett, mint két derék tölgy a maga erejében. Az egyiket az idő, a szerencsétlenség, a hazának fergetegei, a hazafiságnak szüntelen táplált tüzei megemésztették, s a ledőltnek tövéből vékonyan hajtó szegény ág, ámbár tölgy az is, most már ne merjen fajához sovárogni? — ez fáj!

Bodonyi.

(Magában.)

Tűzláng égesse! igaza van; s én sajnálom őtet.

Orday.

De én ezt nem akarom hasznomra! fordítani: érzem, hogy az alacsony csalit minden, még a leghitványabb kéz által forogtatott fejszének is bitangja; látom, hogy az embernek érdemét, értékét ezen világon, még a legjobb emberek ítéletében is, nem belső becse, hanem csak sorsbeli vagyona határozza meg; sem ez mentségül nekem ne szolgáljon; hanem csak az, hogy szívemnek ezen kínos titkát én azon szent hitre adtam által Líza kisasszonynak, hogy ez csak halálommal nyilatkozzék ki. (Elakadva.) Azt a csekély örömet nem tudtam tőlem megtagadni, hogy legalább halálom után egy két szánakodó könyccsepp ne essen titkon égett szívemnek hamvára.

Bodonyi.

(Megindúlva, erős lépésekkel járkal, megindulását titkolni akarván.)

Kedves öcsém! sajnállak. De mi lesz már ebből? Győzd meg magadat. Látod, hogy —

Orday.

A lesz, hogy én a háborúba megyek és ott bizonyosan elveszek: mert a ki hazájának védelmére úgy elszánva megy, mint én, az az életéről lemond. A szegény megvetett lölgység sen-

kinek se legyen itt többé akadéka. A tens úrnak könyörgök: bocsásson meg!

(Nagy belső küszködések között el akar sietni; de Líza elejbe jövén, mind a ketten megrezzenve megállanak. Bodonyi is igen küszködik belsőképen.)

HARMADIK JELENÉS.

L í z a. Előbbiek.

L í z a.

Megálljon Orday! az idő előtt felnyitott levél miatt én az úrnak számadással tartozom.

O r d a y.

Akármi ok lehetett az, melly a kisasszonyt arra bírta, én azt minden vizsgálás nélkül tisztelem. Még egyszer ajánlom szegény beteg anyámat.

(Elsiet.)

B o d o n y i.

(Ordaynak utána kiáltván)

Orday! el ne menj tőlem, még sok dolog lesz veled.

NEGYEDIK JELENÉS.

B o d o n y i. L í z a.

L í z a.

Szegény Orday! jó, hogy elengedte az okot, melly levelének megnyitására ingerlett.

Bodonyi.

S' mi lehetett az, ha szabad kérdeni? Pecsétes levelet felbontani senem szabad, senem illik.

Liza.

A tétovázás, akadozás, zavarodás, lélekzetének füladozása, szívének dobogása, remegése, általában a mód, mellyel azt kezembe adta. Vakmerőséget emlegetett, bocsánatért könyörgött. Én valamelly nagy szerencsétlenséget gyanítottam: mellyet talán elháríthatnék, vagy megorvosolhatnék, ha esmerném.

Bodonyi.

Jól sejtetted.

Liza.

Se lett a vége.

Bodonyi.

Sajnálom a szegény ifjat.

(Küszködve fel s alá járkál. Liza hallgat és földre szegzi szemeit.)

Te Karvayt bizonyosan levelének felnyitása után útáltad meg?

Liza.

Félig előbb: utána egészen.

Bodonyi.

Gondoltam. De ezek a versek üres hangok lehetnek!

L í z a.

Akármicsoda hangok legyenek; de érzem, hogy, ha hozzám nem volnának is intézve, szívből jönnek, szívbe hatnak.

B o d o n y i.

Ordaynak szívlángja, mint látom, egészen bele csaptak szívedbe.

L í z a.

Édes uramatyám! nem szégyenlem megvallani, hogy úgy vagyok.

B o d o n y i.

S mi lesz már hát ebből?

L í z a.

Uramatyám nekem teljes szabadságot engedett a férjválasztásban. Méltóztassék azt most tőlem visszavenni: nincs rá többé szükségem.

B o d o n y i.

Mért?

L í z a.

Mert vagy ez a szegény sorsú, de gazdag szívű és elméű, lelkes hazafi, Orday, vagy senki sem lesz az én férjem.

B o d o n y i.

(Megindulva.)

Kedves leányom! meghagyom neked továbbá is teljes szabadságodat. Kövesd szívedet és tégy ítéleted szerint.

L í z a.

(Atyjának mellére borúlván.)

Édes jó apám! —

(Gerendyné belép.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Gerendyné. Előbbiek.

L í z a.

(Gerendynének nyakába ugorván s őtet tüzesen megcsókolván.)

Édes néném!

Gerendyné.

Líza! mi ragadhat téged illy szokatlan örömré?

L í z a.

Az, hogy egy becsületes, jó magyar szívet boldoggá tehetek.

(Gerendyné bámúl.)

B o d o n y i.

(Magában.)

Tűzláng égesse! nem hittem volna, hogy így szereti. Isten néki!

(Gerendynéhez.)

Kívánj, édes húgom! sok szerencsét Ordayné — eskütné asszonyomnak.

Gerendyné.

Hogyhogy? higgyem-e?

B o d o n y i.

Igen, igen!

Gerendyné.

Ezen bizony szívemből örvendek. Szerencsés Orday! Megérdemli.

(Egy levelkét adván Lízának.)

Ezt a főbíróné küldi néked titkon. Szabad-e ezen örömhírrrel a szegény beteg Ordaynét mindjárt megvígasztalnom?

Bodonyi.

Ah! annyira még nem vagyunk. Csak kevéssé várj még. Ez az öröm azután is a tiéd lehet.

Líza.

(A főbírónének levelét olvassa)

„Kedves jó barátném! Férjem minden törvényes mentségein feljülemelkedve, sőt a természet magát megtagadva, erővel ki akar kelni a hazáért. Meghajthatatlan hazafiságát én tudom becsülni; és ezért őtet, ha lehet, még jobban szeretem; de, mint négy nevetlen gyermeknek anyja, kívánnom kell, hogy itthon maradjon, noha kérni nem merem. Szánjatok meg, és beszéljétek rá négy nevetlen gyermekemnek atyját, hogy lehelletünknel szükségesebb életét kockára ne vesse.“

Bodonyi.

Adjon isten hazámnak mind ilyen főbírókat; de őneki itthon kell maradni.

L í z a.

És olyan eskütteket, mint Orday! de őneki el kell menni.

B o d o n y i.

Majd elválík, ha még most is el kíván-e menni?

L í z a.

Akkor én őtet senem esmerném, senem tudnám szeretni.

G e r e n d y n é.

De mennyire esmeri ő, ha szabad kérdezni, szerencsés környülállásait? Mint vettem észre, ő igen bús; és mintegy kétségbeesve akart innen távozni. Csak Megyery, Szegváry és kivált a nemes legények tudták őtet megtartóztatni. Ezek, úgy látszik, igen szeretik őtet, és teljes bizodalommal vannak eránta.

B o d o n y i.

Bár minden eskütt olly bizodalmas ura volna mind a nemességnek, mind a parasztságnak; de többnyire vagy vén, duzmadt renyhék, vagy fiatal, pajkos betyárok.

L í z a.

Ordaynak bizonyosan kevés párja lesz Magyarországban. Azért ennél tovább ne is maradjon esküttje a vármegyének.

Bodonyi.

(Nyájaskodva.)

Hanem leányom asszonynak esküttje, úgy-e?

Líza.

(Megcsókolván atyjának kezét.)

Édes apám!

(A nemes legények a színen kívül csatadalt énekelnek.
A benlévők hallgatják.)

Gerendyné.

(Az ének alatt.)

Ez a környékbéli nemességnek csatadala.
Ordaynak lelke munkája. Ő tanította őket erre.

(A csatadalnak eleje kívül énekeltek, de kevés idő
múlván, Szegváry elől, utána a nemes legények éne-
kelve belépnek, és az éneket a színen mondják el. A
nemes legények után Megyery Ordajt kezénél fogva
vezeti, ki magába vonúlva hátul bús helyzetben álla-
podik meg.)

HATODIK JELENÉS.

Bodonyi. Líza. Gerendyné. Megyery.
Szegváry. Ordaj. Madarász. Benkő.
Örvös. Több nemes legények.

(A nemes legények mind tisztességes, de falusi öltözet-
ben. Megyery és Szegváry előbb lépnek. Ordaj a ne-
mes legényeknél hátul marad, kik a színnek közepén
hátul sorban állva mondják énekjüket. Ordaj hallgat.
Megyery Bodonyival, Liza Gerendynével szól néha, de
csak sutlogva, az ének alatt.)

A nemességnek csatadala.

Nemzeteket, királyi trónusokat
Rendre tapodva, dúlva már ide hat
A kevély Napoleon vitézcivel,
Vasra verni a magyart is ezredivel.
Ám de kész minden csepp vér
A hazáért folyni;
A szabad néphez nem fér,
Önkénynek hódolni.

Bajnoki szív s erő szerezte nekünk
Szolgacsoport-csudálta szép örökünk;
Ezt irigylik a tyrannigát viselők,
A magyartól ezt rabolni jönnek el ök.
Századok forogván el,
Sok nemzet leszállott.
A szabadság lelkével
A magyar megállott.

Rajta magyar! kövesd nagy őseidet!
Hadd az ekét s ragadd le fegyveridet;
S ősi módra kezdj velek merész viadalt!
S vágd fejedbe vérbetűkkel a diadalt.
A magyar hazájáért,
És szabadságáért,
Törvényes királyáért
Bátran s vígan ont vért.

S z e g v á r y.

(Bodonyihoz.)

Ezek a derék nemes ifjak urambátyámat tisztelni, s egyszersmind paripákért könyörögni jöttek. A hazafiúi adakozásnak mások előtt való elfoglalására én magam biztattam őket; s mind azért, mivel szomszédok, mind azért, mivel, tudtomra, jó erkölcsűek, merem őket ajánlani.

B o d o n y i.

Szívesen fogadlak benneteket, nemes atyafiak! — Egyet kettőt esmerek közületek.

A n e m e s l e g é n y e k.

(Közönségesen.)

Alázatos szolgálói a tekintetes úrnak.

M a d a r á s z.

Törvényes kötelességünk szerint hazánknak, királyunknak és ősi szabadságunknak védelmére szívvel, lélekkel táborba kelünk. Tekintetes uram! A magyart az isten is lóra teremtette. A mostoha sors, a még mostohább idők minket most lóról többnyire csak a kenyerünket kereső ökrökre szállítottak. Kérjük a tekintetes urat, méltóztatásuk bennünket a nemzetségére mért bővebb isteni áldásokból lóra segíteni!

B o d o n y i.

Meglesz, fiaim, meglesz.

Nemes legények.

(Örömhálával.)

Isten éltesse a tekintetes urat! boldogítsa
egész úri házá!

Bodonyi.

Én tiz lovat szántam az insurrectióhoz. Azok
közül Orday egyet választ magának.

Orday.

(Felvidúlva.)

Alázatosan köszönöm.

Bodonyi.

A többit rátok osztom.

Nemes legények.

Hála istennek! Alázatosan köszönjük a te-
kintetes úrnak kegyességét! örökre le leszünk
érette kötelezve.

Benkő.

Köszönjük kedves főbíró urunknak szószól-
lását.

Örvös.

(Szegváryhoz.)

Még csak azt az egyet óhajtjuk, hogy vala-
mint itthon, úgy a táborban is a tens úrnak bölcs
és igazságos kormánya alatt lehessünk: mert
halljuk, hogy a tens úr is lóra készül.

Madarász.

Ez igen nagy szerencsénk volna: de mégis
sokkal nagyobb szerencsének tartanám én ré-

szemről, ha a mi jó és igazlelkű főbírónk itthon maradna és itt tartaná meg a rendet, igazságot.

Bodonyi.

Okosan veszed fel, öcsém! én egészen egyet értek veled.

Madarász.

Mert sok rossz ember, sok rossz szomszéd, sok rossz atyafi, sok rossz tisztviselő van a világon, kiknek kedvek jöhetnek a zavarosban halászni, a szegény, gyáva, tudatlan özvegyeket nyomni, csalni; elhagyott csekély javainkat csorbítani, foglalni, míg mi vérünket, életünket oda vesztegetjük. Ha olly emberséges, igaz bírónak figyelme, oltalma, pártfogása alatt tudjuk ott-hon a miéinket, javainkat, hát bú és gond nélkül gondolkodunk haza felé, és bátrabban birkózunk a veszedelmekkel.

Bodonyi.

Jól mondd, öcsém! Líza! add oda főbíró úrnak azt a levelet.

(Líza oda adja Szegvárnak felesége levelét.)

Olvassa ezt; fontolja meg a benne helyezett nagy bizodalmat; ne hajtsa a jót, a kötelességet a kiszabott határon túl, és — egy szó mint száz, tüzláng égesse! maradjon itthon, hol jobb és nagyobb szolgálatot tehet a hazának.

Megyery.

(Szegegyhoz.)

Ez a becsületes ember (Madarászra mutatván) olly dicsőséges érdemkoszorút kötött az úrnak, hogy ezt fel nem ütné, ha tízszer meghalna is a hazáért: mert így tagadhatatlan, hogy jobb, több s nagyobb szolgálatot tesz a közjónak.

Szegegy.

(Ki ezalatt feleségének levelét illetődéssel elolvasta, a nemesekhez.)

Köszönöm nemes uraiméknak bizodalmat! — én hát itthon maradok; és szeretett hazánkra esküszöm, hogy minden hazavédőnek ügyét elejbe teszem a magaménak is.

A nemesek.

Isten tartsa főbírókat! most már megnyugszunk.

Madarász.

De valaminthogy közbizodalunk és kívánságunk főbíró úrnak itthon maradását ohajtja, úgy Orday urat velünk vonja: mert ott is lesz szükségünk egy olly tisztre, kiben megbízhatunk és a kit szeretünk. Meg is ígérte, hogy el nem hágy bennünket. Csak arra kérjük a nemes vármegyét, hogy ezen jó és vitéz indulatú urat a hadban is a mi vidékünkbeli nemességnek előjárójává tegye. Mind bátor szívéhez, mind nagy eszéhez tökéletes bizodalommal vagyunk.

Orday.

Köszönöm, vitéz barátim, szívességteket!

Bodonyi.

Öcsém, Orday! ez a bízodalom nagy dicséretedre válik.

Orday.

Én élek halok kedves hazámért, nemzetemért; és esküszöm a magyaroknak istenére, hogy semmi veszedelemben el nem hagylak benneteket, hanem — elöltetek halok meg.

Megyery.

Nem halsz meg, öcsém, mord teregettel! Nem talál minden golyóbis. Hány ezer füttyölt el mellettem, felettem, alattam és én mégis itt vagyok. És ti is mind haza jöttök. És a ki ott marad, azt az isten ott nyugoszsza a helyett, hogy itthon. Az itthon is meghalt volna. És a helyett, hogy itthon tollas ágyban minden érdem nélkül halna meg, ott, a dicsőség mezején esvén el, ha sorsa úgy hozza magával, egyenesen a szép hazafiúi hírnek, jeles emlékezetnek templomába repül, s dicső halála által feleségének, gyermekeinek, rokoninak, nevének sokkal nagyobb hasznot, pártfogást, segedelmet, előmenetelt szerez, mintsem ha itthon ötven esztendeig szántaná, vetné egynehány hold földjét.

Orday.

(Felemelkedett lélekkel.)

Elszakadás, elválás a szívnek legkedvesebb tárgyaitól, az emberi életnek osztályrésze! Azért van vér szívünkben, hogy kifolyjon. Dicsőséges halál, kivált a hazáért, nemzetért; egyedül az a szerencse, melly életünknek sovány, szerencsétlen napjait méltókká teszi arra, hogy éljük azokat. Dicsőséges és hazámnak hasznos halál előttem a legfőbb jó, legfőbb szerencse; és istenem előtt ez mindennapi könyörgésem.

L í z a.

(Ordaynak szavai által mélyen érdekelttévén, a szerelmnek kitörő, fellengő hangjával.)

Megállj, hitetlen! vedd vissza a szitkot, mellyel a mennyei gondviselést káromoltad, mikor épen életed boldogságának virága nyílani akar. Ha szívünk vérzik, van ész, melly elegendő erővel és tehetséggel bír, hogy szívünk sebéit meggyógyítsa. Előre azt mondani: meghalok, annyit tesz, mint az isteni gondviseléssel bajt vivni. A kétségbeesés, melly csak a kicsiny lelkek nyavalyája, keresi csak a halált. A bajnok szív, az igaz hazafiság hátran, életét megvetve birkózik a veszélylyel és életét még több jónak tételére, még nagyobb érdemnek, dicsőségnek szerzésére megtartani igyekszik; de ha vesznie

kell, úgy hal meg, mint a ki véghez vitt szent kötelességei után nyugalomra dől.

(Valamennyen bámúlnak ; kivált Orday elzúvva áll.)

Látom, bámúl minden ember ?

Megyer y.

Mord teregette! bámúlhat is. És én, vén katonára, most örülök még, hogy itthon halok meg: mert Árpádnak azt a hírt vihetem, hogy nem csak derék fiai vannak még, hanem leányai is.

Líza.

Magam is csudálom elragadtatásomat; de meg is magyarázom: atyámnak kegyessége teljes szabadságomra hagyta életem sorsának választását, szívemnek érzése, eszemnek ítélete szerint. Az egész környéknek tudtára van, hogy én Karvainak szántam és jegyeztem el magamat házastársul. Mindeddig jó embernek esmervén őtet, azt gondoltam, hogy éltemet karon fogva folytathatom vele. De a hazának jelenvaló veszedelmében őtet kicsiny embernek, puha magyarnak, rossz hazafinak találtam és én, hazámért élő haló magyar leány, elváltam tőle. Ugyanezen veszedelem megesmertette velem Ordayt, (elakad) az ő lelkes hazafiságát, szívének hozám sovárgó érzelmeit, elméjének szép tehetségeit, az eránta való köz bizodalmat —

(Elpiruló szeméremmel atyjának melléje hajul.)

Édes apám! érzem, hogy minden erőlködésem mellett még is csak gyenge leány vagyok.

B o d o n y i.

Szemérem ez, édes leányom, nem gyengeség, az asszonyi kellemeknek egyik legszebb, leggyengédebb virága. De, ha e jelenlévő háborúban bajvívásra keltél szíveddel, végezd magad. Én nem segítelek.

L í z a.

(Erőt vévén magán, Ordayhoz, ki Lizának egész beszédje alatt a remény és csalódás között lévő bizonytalan ponton remegve áll.)

Az idő előtt felbontott levéllel megnyilván előttem az úrnak szíve, érzelmei, gondolatjai, világos lön előttem, hogy én az urat hecsülöm, szeretem; mert nem tekintvén a szerencsének változó javait, ha a nemes vért, születést el nem tudom is felejteni, hazaszeretetemre csak egy lelkes hazafiát, szívemre és kezemre csak egy érzékeny, elmés, emberséges jó férfiút tartok méltónak. Tudom, hogy az úr engem megkérni soha sem mert, soha sem fogott volna; az urat néma szerelme a veszedelmekbe üzte és megemésztette volna. A környülállások kifognak az időn, és a közönséges szokáson, és engem szokatlan lépésre vonszanak: ha gondolja az úr, hogy szívem és kezem az urat boldoggá teszi,

hát atyámnak engedelmeből, ezen nemes férfiak előtt férjemnek választom.

(Orday, elragadtatva, némán Líza kezére borúl, és egy hosszú csókkal rajta csügg. Minden jelenlévő megilletődik a maga módja szerint. A nemes legények zajogva jelentik egymásnak örvendezéseket.)

Bodonyi.

A magyarok istene áldjon meg benneteket!

Nemes legények.

Áldjon meg minden lelkes magyar asszonyt és leányt!

Madarász.

Ki egy szegény nemes hazafit így boldogít!
Én, részemről, sokért nem adnám ezt a híres, nevezetes történetet.

(Megyery és Szegváry nagy részvétellel megrázzák Bodonyinak kezét.)

Líza.

Nem csak a pénz pengésére

Nyit ajtót a szerelem;

A szív gazdag érzelmére

Van néhol még figyelem.

Orday.

Én ezt a boldogságot meg nem érdemlem.
Hazafiságom szerezte! hazafiságom érdemelje is meg utóbb!

Líza.

Ezen derék magyarokat, jövőd férjemnek bajtársait, kérem arra, hogy őket el ne hagyják,

oltalmazzák a veszedelmekben. Ellenben kérem, hogy a ki házas közülök, az feleségét hozzam útasítsa, hogy barátságokat tehetségem szerint itthon viszontagolhassam.

Orday.

(Még mindég ámulva boldogító érzéseiben.)

Én örömmel meghalok: mert már kimondhatatlanul boldog voltam!

Megyery.

Eh! öcsém! mord teregette! szedd össze magadat. Látom, szerencséd úgy elűtött, mint egy ágyúgolyóbis. Igaz, hogy szívednek lángjai, hazaszereteted úgy vannak megjutalmazva, mint az semmi királynak sincsen tehetségében; de Líza kisasszonyt úgy is lehet ma tekinteni, mint a jutalmazó sorsnak, és a jutalmazó hazának imádandó gyéniusát; és én szívemből, lelkemből hódolok neki.

Szegvár y.

És minden jó hazafi, méltán.

Orday.

Oh Líza! érzem, látom, hiszem a boldogságot, szerencsét, mellyet soha nem mertem reményleni; de tanítson rá, hogy meg is foghassam!

Bodonyi.

Tüzláng égesse! tanuld meg azt magad. De most hallgassatok meg engem. Minden itt jelen-

lévőt úgy tekintek, mint kérőt és bizonytságot. Ezen órában leányom el van jegyezve Ordaynak házas társúl. Mindenem a leányomé. Az öszvekelést a békesség, és az insurrectiónak hazajövetele határozza meg.

(A nemesekhez.)

És a ki közületek nem házas, az akkor mind megházasodjék, hogy a menyegzőket egy úttal nálam tarthassam meg. A paripákat, mellyeket adni fogok, vegyétek tőlem ajándékba. A ki közületek magát vitézsége által megkülönbözteti, annak egy szállót ajándékozok örökbe, minden hegyvám nélkül, veletek határos szállóhegyemben, mellynek neve ezután Vitézhegy legyen. Ha én azalatt meghalnék, leányom teljesíti igéretemet.

L i z a.

S ezen kézfogásomnak emlékezetéül minden jelenlévőnek egy nevemmel tőzött kezkenőt ajánlok.

B o d o n y i.

(Gerendynéhez.)

Te húgom! most már vidd meg ezen történetnek hírét a beteg Ordaynének. Mondjad néki, hogy házomnál fog lakni, hogy menyec jobban gondját viselhesse.

Gerendyné.

Ezer örömmel.

(Lizát megcsókolván, elfut.)

(Liza és Orday Bodonyinak kezét csókolnak. Bodonyi őket megöleli.)

Megyery és a nemes legények.

Éljen a nagy hazafi! Éljen a lelkes magyar leány!

(Orday és a nemesek a következőket éneklik.)

Talpra legények! Lóra vitézek!

Mind, kiket Hunnia szült s nevele!

Büszke negédek dönteni készek,

A miket a szabad ős emele.

Isten hozzád feleség!

Inkább éltem veszszem,

Mintsem a nagy veszteség

Fájdalma epeszszem.

(A kárpit lefordúl.)

KISFALUDY SÁNDOR ÉLETE

(A KÖZHASZNU KSMRETEK TÁRÁBÓL.)

KISFALUDY SÁNDOR 1772. sept. 22. Sümegen született, Zala vármegyében, *Csák* ősmagyar nemzetségből véve származását. Az első normalis osztálytól fogva a philosophiáig Győrött végzé tanulását, mindig első levén a jelesek között. A bölcselkedést s a törvénytudás első esztendejét Pozsonyban hallgatá; melly időt azonban nem egészen iskolai kötelelességeinek teljesítésére fordítá, sokkal inkább érdekelvén őt az akkor szebben feltűnt magyar poesis és Schillernek munkái, s végre az 1791-ki országgyűlés hazafiúi jelenetei, nyilatkozatai, beszédei, vitái, mint a száraz tudományoknak még szárazabb előadása. Az országgyűlés előtt szünóráit a várban, az ott lakott magyar nyelvű s érzésű nevendékpapságnál tölté; az országgyűlés alatt pedig annak ülésein kívül, a ma-

zsika és játékszin volt legszenvedelmesebb mulat-
sága. Gyakorlott hangszerei a hegedű, s a magyar
tárogatónak kimiveltebb mása, az oboe volt. Ezt
azonban csakhamar elhagyta, csupán a hegedű mel-
lett maradván, mellyet mindaddig gyakorlott, míg
azt a háborúban a kard fel nem váltotta. 1791. leg-
főbb vágya volt a magyar kir. testőrkarba juthatni:
de célját még ekkor nem érheté el, mivel atyja, őt
még gyengének tartván, a szükséges lépéseket meg-
tenni szántszándékkal elmulasztotta. Tapasztalván
azonközben atyja, már 1788. óta özvegy, egyéb-
iránt nyolcévelő magzat atyja s nevelője, első gyerme-
kének indulatjait nem az úgy nevezett kenyér-, hiva-
tal-, rang- és haszonszerző tudományok felé hajolni,
hanem szenvedelmeit egészen a hazaszeretet, litera-
tura és muzsika által elfoglaltatni: hogy az ifju ezek-
nek gyakorlására egészen magára hagyatva ne le-
gyen, kényszerítve akará természetét a törvénytudo-
mány megkedvelésére hajtani, s ezen okból őt 1792.
otthon fogá, hogy egy szakasz időt nála, mintegy
törvénygyakorlásban töltvén, a törvénytudományt ta-
nulja, szóval: hogy őt ügyvédnek készítse. Husztyt
és Verböczt adván elébe, keményen követelé rajta
ezeknek megtanulását. Az ifju nappal Verböczt tartá
maga előtt, éjjel pedig magyar könyveket olvasa,
s azon téiben két szomorujátékot íra, többnyire éjjel
„Ulysses és Penelopét“ és „Seneca halálát.“ Ne-
heztelvén azonban a szabad lelkü ifju ezen kénysze-

ritett életet, következett tavasszal bátran kijelenté atyjának, hogy ügyvédségre semmi kedve, hajlandósága, hanem katona kíván lenni, annyival is inkább, mivel a sok ülést egészségének ártani érzi. Atyja örömet engedett ezen kívánságnak, s K. még azon esztendőben, mint kadét, a most József, akkor Leopold huszárezredbe lépett. Ezt azért választá, mivel Erdélyben állt, mellyet látni mindenkor vágyott a magyar nemzet történeteinek tekintetéből, mellyekre annak a mult időkben erős hatása volt. Elment tehát a szárnyára kelt ifju, egyedül, magyar nyugotról magyar keletre, Erdélybe. A hazájától való magyar nemes ifju hazafiui érzésének egy scenája, mellyet ő barátjának s tanulóársának, a most már elholt Skublics Imrének, ki több esztendeig Zalavármegye főjegyzője s több ízben országgyűlési követe volt, akkor nyomban megírt, sokkal érdekesebb, mintsem hogy azt itt előadni elmulaszthatnók; mert ez mintegy kulcsa az ő jövőendő magyar irópályájának. Imigy szól Kisfaludy azon levelében: „A jószivű s igaz magyar lelkű nagyváradiaktól, kiknek barátságos és rokon magyar érzelmű társaságában néhány nyugalomnapot tölték, tegnapelőtt délben váltam meg, és este napnyugot felé értem fel a magas hegytetőre, hol Magyarország és Erdély határazik egymással. Ott megállottam; mert előttem és utánam egy meglepő, pompás, de szivemet elzúzó scena nyílik vala: nyugot felé hazámnak, mellytől válnom kelle,

sok mértföldnyire, majdnem Világosvárig terjedő szép róna földje, a szép napestnek tiszta fényében; kelet felé Erdély, az ő setét erdőkkel bodrozott hegyeivel, völgyeivel, mint egy kavargó, nagy setétkék hullámokat hányó tenger fekvé alattam, itt-ott a hegyoldalakba rakott falukból fehér s a bucsuzó napfényben ragyogó csúcsos tornyok csak gyéren tarkítván a setét, s a hazáját hagyó szívnek borzadalmas hullámokat. Szívem is hullámozni kezdett erőszakos érzelmeiben, s szorongásomban a határon lefeküdtem, szívem s fejem még túl a határon. Sűrűn omlottak megindult könnyeim hazám szelső földdarabjára. Míg végre fuvárosom elunván a várakozást, felkiáltott: „Urfi! menjünk, mert elkésünk. Setét lesz. Az oláhok hamisak.“ Nyíres nevezetű faluban kelle meghálnom, s gondold el, mint kellett elszomorodnom: Erdélynek, hol magyarokat véltem lelni, mindjárt első helységében egy lelket sem találtam, ki magyarul értett volna. Mind oláhok lakják. Búmban nem is tudtam alunni. Általában, végig utazván most Magyarországot, s összehasonlításom után több tótot, oláhot, németet találván, mint tiszta magyart, — s ugyan ezt találván Erdélyben is, eljajdultam: vége, gondolám, a magyar nemzetnek, mely már csak úgy áll fen, mint egy hajdan erős, felséges várnak most az idővész által naponként fogyton fogyva düledező, hulló, s végre egészen eltűnő romladéka! — S ezen szívemet szagató órámban, itt Kolosvárrott, hol még rokon ma-

gyar szíveket leltem, eltökélttem magamban: hogy én, szegény magyar nemes ifju, de azon régi igaz magyarok ivadéka, kik a magyarnak itt hazát szerettek, és egy nagy dicső nemzetet állapítottak, homályomba rejtezve, akár mint katona, akár mint egyszerű polgár, szívem véréből, hazafiúi érzelmimből, mint a selyembogár gyomrából, egy fonalat fonok, mellynél fogva veszni indult magyar nemzeti-ségünket, magyar nyelv, érzés és írás által, ha csak kevés idővel is tovább, életben tartsam. Magyarul fogok írni, és csak a szívekhez szólani; — mit? miként? — magam sem tudom még. Hogy talán célo-mat elérem, azért gondolom, mivel az én szívemre is nagy hatással munkáltak eddig írt jobb magyar elmemiveink.“ — Erdélyben a tisztí kar által, mint szép reményekkel biztató ifju, igen jól fogadtatott, s ott töltött nyolc hónap után, 1793. január 5-kén hadnagynak neveztetett, egyszerre mind az ezrednél, mind a magyar testőrsereg-nél Zalavármegye részéről. K. magának jobb kiműveltethetése tekintetéből az utolsót választotta. A testőrsereghez érkezvén, erkölcsi önművelését nyomban a francia és olasz nyelv serény tanulásával kezdé. Üres idejét legnagyobb részint szobájában tölté, külföldi literatúrával foglalatzkodva, a nélkül azonban, hogy a pedántság, mellyet egész életében gyűlölt, legkisebb árnyék-zatot vont volna külsejére és viseletére. Egykor egy délelőtti órában, — midőn épen azon nap délben ud-

vari szolgálatra kell vala mennie, addig Torquato Tassónak magyarra fordításával foglalatzkodott, — az akkor Bécsben volt két rendkívüli angol követ, lord Spencer és Granville, Esterházy Miklós herceg, akkor ezredes s a testőrseregnél főhadnagy, által szobájába vezettettek. Ők ezen intézet külsejével belsejével kívántak megismerkedni, s igen meg voltak lepetve, midőn a testőrhadnagyot Tasso magyarra fordításában, pipájából füstölve, pongyolán lelték, s igen megdicsérték Kisfaludyt, csudálván, hogy egy magyar ifju a nagy világ zajában is illy szép munkával foglalatzkodik. Már ekkor fő vágya volt a szépművészetekkel mélyebben megismerkedni, a rajzolás, festés, muzsika és színművészet, mint a poesis rokonai, iránt táplálván legerősebb szenvedelmet. Örökké kár! s ezt maga is mindig bánta, hogy a muzsika elveit, a generalbassust meg nem tanulta, mert nagy hajlandóságot és tehetséget érzett magában a hangköltésre, mellyben, avatottak állítása szerint, igen eredeti ideái voltak: mint p. o. az, hogy ő historiai rajzolatokat, catastrophákat, regéket stb szeretett volna muzsika által kifejezve előadni. Az akkor Bécsben élt jeles írók s művészekkel ismeretségben volt, többekkel közölök társalkodott. Ismerte ő Alxingert, Retzert, Mayert, Salierit, Weigl, Beethovent. Ismerte Brockmann, Langét, Viganót és nőjét. Leginkább szeretett társalkodni Somsich Lázár kir. tanácsossal, genialis ősz atyjafi-

ával, ki akkor Bécsben lakott, Görög Demeterrel, akkor Esterházy Pál herceg nevelőjével, Kerekes-sel, a Hirmondó írójával, Sándor Istvánnal, Takács Józseffel, Festetics László gróf nevelőjével, s Bac-sányi Janossal, ki akkor rövid ideig Bécsben tartózkodott. A sors ezen időben nagy veszedelemtől mentette meg. Martinovics apát mindentelkövetett, hogy őt társaságába vonhassa; de K. a feslett életűt gyűlölvén, egyre vonogatá magát. Végre engedvén a sokszori kérésnek, egy, ének és muzsikából állandó esti mulatságra csakugyan oda ígérkezett; de Martinovics ugyanaz napon, a déli órákban elfogatott.

— Esterházy Antal herceg halála után a testőrkar kormánya a második kapitányra maradt. Kisfaludy ekkor hatod magával a testőrkarból garnizon ezredbe tetetett által. Már maga ez elegendő volt K. kebelében mély fájdalmat gerjeszteni. De még inkább nevelé ezt a következő körülmény. Ezen esetet megelőzőt ősszel szabadsággal otthon levén, s Badacsonyon szüretkor Szegedy Rozália kisasszonynyal (kit utóbb Liza név alatt halhatlanított költeményeiben) megismerkedvén, ennek mind testi kellemei, mind ragyogó erkölcsi s elmeheli szép és ritka tulajdonai őt annyira meghaták, hogy bizonyosnak hitte csak ővele boldogulhatni földi pályáján; annyival inkább, mivel viszonyhajlandóságot és érdeket vele sejtteni a rokon érzelmeket s különösen hazaszeretetet tápláló szívben. Azonban Szegedy Rozália, midőn K.

a garnison ezredhez áttétele után, Olaszországba indulása előtt, Zalában ismét megfordulna, a magát különben is sértetve érző ifju iránt némi hidegséget mutatott viseletében, úgy hogy ez, a néhány hónap előtti szivességet az előtte legbecsesebb leányszivből egészen kiholtak, vagy talán helyzete által kiltottak gyanítá. Ezen változás okát ő a testőrkar-tól megérdemlettnak vélt elmozdításában kereste. Most fájt neki leginkább az őt találta bal eset; most dúlt fült ő az emberek eddig nem tapasztalt rozlelküése miatt; s eltökélé magában, a véres harcokban elveszni. Szívének ezen helyzete, valójának ezen felingereltetése, hozzá járulván rég táplált hazafiúi vágya és feltétele, magyar nyelv és irás által terjeszteni a veszni indult magyar nemzetiséget, levék őt indulatos és termékeny költővé, a mi Himfy Szerelmeiből sok helyen kitetszik. Elment rendeltetése helyére Milanóba, Olaszországba. Millyen állapotban volt légyen ottan, kitetszik ezen, egyik barátjához irt levelében előforduló szavakból: „Az önkénynek embergyalázó, lelketlen gépelylye alázó, nevetséges s egyszersmind szomorú játékává tett sorsom! — Ha független volnék, haza mennék; de így — tűrnöm kell. Meddig fogom győzhetni?“ — A több ízben megveretett ausztriai had egészen visszatolatván, Bonaparte Milanóban termett, s ezt bekerítetté. A hét hét mulva ostromlatni kezdett fellegvár őrizete az ostrom harmadik napján megadván magát, vele K.

s Franciaországba költözött, mellynek déli részében, a nem termékeny, de regényes *Provence*ban néhány hónapot töltvén, becsületszavára még kiváltatása előtt visszabocsáttatott. Némelly magasztalt darabjai e kies vidéken tartózkodásának köszönik létüket. *St. Raffeautól, Fréjus* (néhai Forum Julium) mellett, Genuáig a földközi tengeren utazott, hol egy rettenetes fergeteg és szélvész majdnem elveszté az őt s társait vivő gályát (Erről is van Himfyben emlékezet). Franciaországból visszatérte után, mint még ki nem váltott hadi fogoly, Klagenfurtban állítatott meg, hol először az ottani katonaispótály felvigyázata, midőn pedig a franciák oda is előnyomulnának, több száz, katonaöltözettel töltött, hordó megmentése bizatott reá; melly tisztének olly jelesen megfelelt, hogy a fő hadi tanács dicsérő parancsa mellett Wallis Olivier gyalog serezedébe tetetnék által. Ehez 1797. ment el Würtembergbe, s ugyanennél a következő évben főhadnagy lön. Itt, egyetlen egy magyar az egész ezredben, hazájától, nemzetétől, rokonitól, barátitól egészen elzárva, egyedül Himfyben élt magyar valója. Dalait többnyire magános sétálás és lovaglás közben költé. A merre járt, minden váromladékokt meglátogatott, kivált az ezekkel bővelkedő német birodalomban. Akkor fogantattak képzeletében jövendő regéi, mellyeknek első zavaros ideáit azonban csakugyan a születése helyét környező Sümeg, Tátika, Rezi, Csobánc, Szig-

liget, és Somló váromladékok támaszták elméjében, még alig serdülő korában. — Az 1799-iki háborúban a rajnai hadtestnek, az *osterachi*, *stokachi*, *winterthuri* és *zürchi* nagy és véres, de szerencsés ütközetekben, harcoló tagja volt. Ezen év elején erőszakkal fakadt ki kebléből egy szózat ahhoz, kit szíve feledni nem tudott. Ezt azután sűrű levelezés követé. K. 1800. bucsut vön a katonaságtól s hazajövén megházasodott, feleségül vevén Mező-Szegedi *Szegedy Rozália* kisasszonyt, néhai Szegedy Ignác kir. tanácsos és Zalavármegye egykori híres alispánja leányát, s eleinte Kámban Vasvárm. vette lakását, 1805. óta pedig Sümegen, azon házban, mellyben született, lakék, mint osztályrészében. — Hazájába visszatérte után mezői gazdaság lön foglalatossága, s közben a magyar literatura, s minthogy erre őt egyedül a hazafiuság és nemzetiség ébresztésének s terjesztésének lángoló vágya birta: olly literatori pályát tüze ki magának, mellyen járva nem annyira a formákhoz ragaszkodó tudósokat és criticát kielégíteni, mint inkább az ifjuságnak, s főképen a nőnemnek kebelében s agyában magyar hazai és nemzeti érzést s gondolkozást, szívre s elmére hatva, s mellette képekkel festve és regélve gerjeszteni törekedett, a nőnemet tartván a nemzet jelen és jövőndő nevelő és képző anyjának. — Ezen okból választá ő műveiben a legegyszerűbb, legtermészetesebb, s ugyanazért legkönnyebb versnemet. Hogy célját elér-

te, bizonyítja a közvélemény. 1801. próba gyanánt lenyomtatattá szerelmi dalai első részének 3-dik énekét a „*Magyar Hirmondóban*“ (778 l.) névtelenül, s még ugyanazon évben kiadá azoknak első részét illy cím alatt: „*Himfy szerelmei*“ (első rész) *A kesergő szerelem*“ (Budán, 12). Ebben 20 ének s 200 dal vagyon. Soha, sem elebb, sem utóbb nem okozott Magyarországbán könyv olly sensatiót, mint ez. A Himfy név hirtelen elterjedt az egész hazában, s a *nagy ismeretlen* köz figyelem tárgya vala. Csak 1807. nevezé meg magát K., Himfyje második kiadásának előbeszédében, melly uttal egyszersmind annak második részét is kiadá, „*Boldog szerelem*“ cím alatt (7 ének s 200 dal). Szint azon évben jelentek meg tőle: „*Regék a magyar előidőből*“ (Budán, 1807, 12.; 2-dik kiad. u. o. 1818. 12.); nevezetesen: *Csobánc* 1 én., *Tútika* 2 én. (németre ford. Gaal; Bécs 1820. 8.) és *Somló* 3 én., mind olly művek, mellyek a szerző iránti lelkesedést legmagasb fokra emelék. — 1809. a magyar nemesség felkelése alkalmával Zalavármegye őt az ő lovaságához őrnagynak választotta, József kir. főherceg pedig, mint Magyarországnádora s a felkelt nemes sereg törvényes fővezére, maga mellé vette szárnysegédnek. A magyar literátorok ez időig nem csak különös tekintetre, tiszteletre nem méltattattak, hanem némelly buta nagyoktól meg is vették, mintha kevesebb észszel és tudománnyal birni, mint egy literátor, s

nevezetesen csak magyarul író literátor, csak nagy birtokosokhoz illő fény és érdem volna. A nádor, a kinek a magyar nemzet, culturájára nézve, olly sokat köszönhet, első volt, ki érdem szerint becsülni tudván s tanítván a magyar literátorokat, a fejedelmi példa után (regis ad exemplum) rohanó magyar nagyokban is figyelmet gerjesztett irántok. — Napoleonnak a magyar nemzethez intézett proclamatiójára Kisfaludynak kellett volna válaszolni; de a körülmények ellenkezőt parancsolván, a szándék is megváltozott. Az insurrectiót követett békeség után ő Felsége, jövendő haszonvétel végett, az insurrectiónak, melly 1740. óta ellenséggel nem szállt szembe, oklevelekkel bizonyított történeteit kívánta a nádortól. Ennek megírása Kisfaludyra bízott. Ezen, német nyelven irt, s majdnem egy egész év alatt készült munkájának következései az aranyérnek sok ülés által okozott bajai s fájdalmai levének. — 1828. egyik tagja volt a nádor főherceg által kinevezett azon tudományos választmánynak, melly a magyar tudós társaság alaprajzát s rendszabásait Teleki József gróf előlülése alatt kidolgozta. 1830. nov. 17. a magyar tud. társaság igazgatósága által vidéki első rendes tagnak választaték a nyelvtudomány osztályába. Ugyanazon évben, szüntelen buzgó hazafiúságától elragadtatva, Balaton-Füreden, hazafiui adakezásokból egy csinos játékszint építtetett, melly Zala vármegyének végzése szerint egyedül a magyar szín-

művészségnek van szentelve. — Kisfaludy, testalkatára nézve a közép természetnél valamivel magasabb, széles vállu s mellü, erős, izmos s véres férfiü, nagy széles boltos homloku. Haját már 24 éves korában elveszté Milanóban, egy a várörizet közt uralkodott ragadályos hasmenéskövetkezésében. Erkölcsi s lelki tulajdonaira nézve érzékeny, szives, minden megkedvelt tárgyért buzgó, szemérmes, egyenes lelkü, s ugyanazért gyűlölöje a ravasznak és erkölcstelennek. Szoros barátságban igen kevés emberrel él; de barátiért minden áldozatra kész. Meggyöződése után véleményében állandó; szinleni semmit nem képes; válogatás nélkül könnyen nyilatkozó; érzelmeit s gondolatait rejteni nem tudó; az igazságot élesen kimondó. Részt vesz szerette nemzetét tárgyazó minden ügyben; Zalavármegye közgyűlésein pontosan megjelenik, s habár természeti hevessége s agyát elborító phantasiája a rögtön szónoksággal össze nem fér; irásba tett beszédei mindazáltal soha sem hibázták el a kívánt fogamatot. — Kisfaludy Sándor és Károly, e hires és méltán magasztalt két testvér, természetökre nézve, irói és költői tekintetben csuda ellentétben állanak egymással. Károly a köz életben társaságban kedvetlen, komor volt; irataiban ellenben többnyire olly vidám, söt a kiszökésig víg, hogy a ki személyesen nem ismerte, azt teheté fel felöle, hogy talán szünet nélkül nevet, tréfál és táncol; — Sándor a közeletben vidám, jó kedvü; költéseiben

pedig minden a tragoediának bús fátyolával van beborítva. —

— Ennyit a Közhasznu Esmeretek Tára igen jól értesült cikkéből. Ennek kiegészítésére még a következőket. Kisfaludy 1835-ben vesztvén el hitvesét, második házasságra lépett, mellyet néhány év után szinte a halál bontott fel. 1835-ben academiái rendes tagságát letevén, tiszteletivé választatott; 1842-ben a Károly öcsce tiszteletére alkotott Kisfaludy-Társaság tagjává. Halála october 28. 1844. következett be, élete hetvenharmadik évében. Himfyn s első regéin kívül még következő munkái felhozandók: 1) *Hazaifui szózat a magyar nemességhez.* 1809. 2) *Hunyadi János* historiai dráma. Buda, 1816. 3) *Eredeti magyar Játékszin.* 2 köt. Buda, 1825-6. 4) *Gyula szerelme,* Buda, 1825. 5) *Regék és apróbb versek a Tud. Gyűjt., Aurora, Árvizkönyv, Részvét könyei, Aradi Vészlapok* köteteiben 1818 — 44-ig. — Himfy és Regéi újra, emezek némelly újakkal szaporítva, *K. S. Munkái* cím alatt jelentek meg Pesten, 1833 — 8. nyolc kötetben. Ugyanezeket, az egyes osztályok műveit időrendben, s drámaival kiegészítve, veszi jelen kiadásunkban az olvasó. Hátra vannak apróbb, itt-ott elszórt, kötött kötetlen írásain kívül némelly eddig kiadatlan, a boldogult censura rostáiban fenakadt, költeményei, prosai töredékei és levelezései, mellyek, mihelyt a nem *politikai* tartalmu könyvek kiadásának épen nem ked-

vező, mozgalmas, jelen időpontot egy csendesebb váltandja fel, pótló kötetben fognak következni. Bár ez idő hamar derülne ránk, hogy a jelen kiadás címe : „minden munkák“ igazsággá válhassék!

És így a kiadó csak ideiglenesen bucsuzik Kisfaludy Sándor olvasóitól.

Pesten, aprilisban, 1848.

T. F.

TARTALOM.

EREDETI MAGYAR JÁTÉKSZÍN.

Ajánlás Zala vármegyének	7
IV. KÚN LÁSZLÓ, históriai dráma öt felvonásban	13
V. A LELKES MAGYAR LEÁNY, magyar nemes- házi rajzolat négy felvonásban	231

FÜGGELÉK.

Kisfaludy Sándor élete.	341

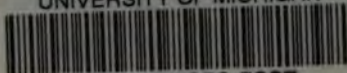

**THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
GRADUATE LIBRARY**

DATE DUE

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 05859 5037

**DO NOT REMOVE
OR
MUTILATE CARDS**

